

הישיבה החמישים ואחת של הכנסת השנייה

יום שלישי, ט' שבט תשי"ב (5 פברואר 1952)

ירושלים, בנין הכנסת, 16.10

א. חוק שירות מילואים (תגמולים), תשי"ב — 1952 *

(קריאה שניה)

על החוק הוא, שתוקם קרן השוואה אחת כוללת, שבה יוכלו כל העובדים, וכל המעבידים ישאו לה אחוז וחצי מכלל השכר, אחוז זה אינו קבוע והוא יותאם מפעם לפעם לפי מאזן הקרן. כל העובדים שיהיו במילואים יקבי' לו את התגמולים מן הקרן באמצעות שני סוכנים. לגבי עובד חדשי ועובד יומי קבוע, הסוכן האחראי לתשלום הוא המעביד, ואילו עובד ארעי, ואלה המקבלים על פי רוב תמורת חופשה באמצעות קרן חופשה, יקבלו את המגיע מקרן החופשה, היינו, הקרן תהיה סוכנת לתש' לום. הודות לשינוי זה בוטלה הסכנה שחששו לה חברים שונים בכנסת בוויכוח על החוק, שעלולים להיות פטור' רים עקב צאתם של עובדים שונים למילואים, ועלולה להיות מניעה לקבלת עובדים בהיותם בגיל המילואים. על ידי הקמת קרן השוואה הכוללת, כל החששות הללו בט' לים.

ועוד הערה. כסיפא של החוק קבענו, שהחוק יכנס לתקפו כיום ו' בניסן תשי"ב — 1 באפריל 1952, או בתא' ריך אחר שייקבע על ידי שרת העבודה בהסכמת ועדת העבודה. היינו זהירים וחששנו להתחייב על תאריך, כי כרצינו להקים קרן השוואה ארצית אחת, וזה מחייב סי' דורים אדמיניסטרטיביים לא קלים ביותר. נחוץ להשיג מספר חדרים ודירות במקומות שונים בארץ, וכן מספר עובדים שיעשו את המלאכה ויקלו על המשלמים את הסי' דורים השונים. משום כך חששנו, להתחייב לתאריך בלי שתהיה לנו האפשרות — אם יהיה צורך בכך — להעתיקו.

לחוק הזה, שכל חברי הוועדה שיתפו פעולה לקדם אותו, יש בכל זאת — כדי שלא תשתעממו — הסתייגויות, ואבקש את היושב ראש, שיואל לקרוא אל הדוכן את המסתייגים, לפי הסדר המקובל.

היו"ר י. סרלין:

לסעיף 1 אין הסתייגויות ואני מעמידו להצבעה.

ה צ ב ע

סעיף 1 בנוסח הוועדה נתקבל.

היו"ר י. סרלין:

לסעיף 2 ישנה הסתייגות לחברת הכנסת וילנסקה.

אסתר וילנסקה (מק"י):

כנסת נכבדה. הסעיף השני של חוק שירות מילואים קבוע, שאם עובד שירת במילואים יום, יומיים או שלושה, לא יקבל בעד ימים אלה שום תשלום. פירושו של דבר, שבמשך השנה יצטבר או עלול להצטבר, כתוצאה מקריאת עובדים לשירות מילואים, מספר ניכר של ימים שבועדם לא יקבל שום תשלום.

היו"ר י. סרלין:

אני מתכבד לפתוח את הישיבה החמישים ואחת.

נתחיל בסעיף ג' של סדר-היום: חוק שירות מילואים (תגמולים), תשי"ב—1952, קריאה שניה ושלישית.

עקיבא גוברין (יו"ר ועדת העבודה):

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה. בשם ועדת העבודה הנני להביא לאישורה של הכנסת את החוק לשירות מילואים (תגמולים), תשי"ב—1952, שמטרתו להקל על אור' רחי המדינה לקיים את חובתם לעצמם ולמולדתם בהיקר' אם לדגל, לפי חוק שירות המילואים — כדי לרענן את ידיעותיהם, ליישר את גבם, להכיר את שביליה, הריה, עמקיה, ימיה ואויריה של המולדת ולחשל את כוננותם הצבאית.

אנו עם שוחר שלום ומדינה שוחרת שלום, אך בעוד שלום העולם מטוטל, באין עדיין הסכמי שלום עם המדי' נות השכנות, ובתוקף מצבנו הגיאוגרפי-טופוגרפי המ' יחד, עלינו לחזק את כוחה של כלל האומה. לקום ולהגן על המדינה בכל עת ובכל שעה, ולא במעט תלוי בטחוננו בעצם הנכונות והדריכות, אחד מכוחות הכסתון העיקריים שלנו הן העתודות, והחוק המובא בפניכם דן בהן.

מסעיף 2 של החוק ייהנו כל אזרחי המדינה שייקראו לדגל. שאר סעיפי החוק מטרתם לסייע בידי העובדים השכירים שכלכלתם או כלכלת משפחתם תלויה במיוחד בשכר המשתלם להם על ידי נותני העבודה, הן ציבוריים והן פרטיים.

ועדת העבודה התחבטה לא מעט בבטיחה של העובדים העומדים ברשות עצמם, ובהסכמת שרת העבודה הגיעה לכלל מסקנה, שעל הממשלה לדאוג להסדר עבור המשר' תים במילואים, גם אם אינם עובדים שכירים, כגון חקי' לאים עצמאיים, חברי קואופרטיבים, בעלי מלאכה, חנ' וונים ועזרים, רוכלים וכו'. דעת ועדת העבודה היתה, שעל הממשלה לעודד כל פעולה להקמת קרנות גומלין לענטים אלה למטרה זו.

בחוק שוועדת העבודה מציעה בפניכם, חל שינוי יסודי, שמן הראוי להפנות אליו את תשומת-לב הכנסת. בהצעת החוק שהיתה על שולחנה של הכנסת בקריאה ראשונה, קבעו, שהמעביד עצמו משלם את התגמולים לעובדים חדשים ולעובדים יומיים קבועים, ועובדים יומיים ארעיים מקבלים את התגמול הנוסף באמצעות קרן תגמולים. סידור זה היה מקרי ולא היה בו כדי להביא לאיזון המצב בין כל העובדים ובין כל המעבידים. גם לא היה בו משום פשטות אדמיניסטרטיבית. השינוי שהוכנס על ידי הממשלה ונתקבל על ידי הוועדה תוך כדי דיוניה

מוריד את רמת-החיים של העובד — הרי העובדה שהעובד יפסיד מ־20% עד 50% משכר עבודתו פירושה: הורדה נוספת של שכר עבודתו, הורדה נוספת של רמת-חיו.

אנו חושבים, שהצעה זו הוגשה לפי הלחץ ובהתאם לאינטרס של המעבידים. הצעה זו היא לרעת מעמד הפועלים. אם משהו צריך להפסיד בתקופת שירות המילואים, הרי לדעתנו צריכים להפסיד המעבידים. אם יש להם טעם, נות, אם הם חושבים שאינם צריכים להפסיד — יפתחו נא בבקשה את תשכונות הרווחים שלהם ואז נוכל להיווכח על גודל הרווחים שלהם ומה יארע אם ישאו בהפסדים.

מתוך ההנחה שהמעביד צריך להפסיד ולא העובד — בוודאי שלא העובד — אנו מציעים, שבמקום הסעיף המרצע יבוא סעיף: "שיעור התגמול לעובד הוא מלוא שכרו הרגיל".

חנן רובין (מפ"ם):

כנסת נכבדה. סעיף 4, כפי שהוצע עליי רוב הוועדה, אומר שעובד רווק המשרת בעתוודות יקבל 50% משכרו, נשוי בלי ילדים יקבל 65% ונשוי עם ילדים — 80%.

ובכן, הצעת הרוב היא: עובד רווק המשרת חודש ימים בעתוודות יפסיד 50% משכרו; נשוי בלי ילדים יפסיד 35% משכרו, ובעל-משפחה עם ילדים יפסיד 20% משכרו; כלומר הוא מפסיד עקב שירותו בעתוודות את החלק החמישי של שכר-עבודתו לחודש ימים.

ההצעות שמעמידה סיעתנו מול הצעות הרוב הן כל-הלן: עובד רווק המשרת בעתוודות מקבל 65% משכרו ולא 50%. הוא לא יפסיד את מחצית משכורתו לחודש, אלא רק 35%. עובד בעל-משפחה בלי ילדים יקבל 80% משכרו ויפסיד 20% לפי הצעתנו לעומת 35% כהצעת הרוב. אולם, בעל-משפחה עם ילדים המשרת בעתוודות, יקבל לפי הצעתנו מאה אחוז של שכרו ולא יפסיד דבר, בעוד שהרוב מציע הפסד של 20%.

הצענו הצעות אלו לא מתוך הרגשה שהן צודקות במאה אחוזים. חשבנו שגם כאן הקרבן המוטל על העורב הוא קרבן שאינו קטן כלל. מכל מקום הצענו הצעות וזהירות אלו כדי לאפשר לרוב ללכת לקראתנו.

רצוני לומר כאן, שנוכח היוקר המאמיר של היום, נוכח השכר הירוד המשולם בענפי עבודה רבים ובמציאות האינפלציונית של היום קשה לתאר, כיצד עובד, אב לילדים, יוכל להרשות לעצמו להפסיד בכל שנה חלק ממשכורתו. 20% הם קרבן גדול מאד, ולגבי בעלי משפחה עם ילדים הדבר אינו מוצדק כלל וכלל. לא הצענו כאן הצעות מהחיקות לבת, אבל נראה לנו שרוב מוצדק מכל הבחינות הוא להטיל גם על נותן-העבודה נטל מסוים. אין כאן הגדלה ניכרת בחישוב הכללי של הוצאות השכר, שהמעביד צריך לשאת. זה יכול להיות רק גורם קטן, ובחישוב הכללי של הוצאות שכר-העבודה במשך שנה יהיה זה סכום פועט באופן יחסי. מדוע איפוא אי-אפשר לקבל את הצעתנו?

אלה הם הנימוקים העיקריים המניעים אותנו להציע כאן העלאה מן 50% ל-65% לגבי רווק, מן 65% עד 80% לגבי בעל-משפחה בלי ילדים ומן 80% ל-100% לגבי בעל-משפחה עם ילדים.

אבקש מאת הישיבה-ראש להעמיד למנין את הצעתנו ולערוך הצבעה על כל פרט ופרט לחוד, כי אני יכול להניח שחברים מסויימים בבית הזה אולי יהיו מוכנים

הסיעה הקומוניסטית חושבת, שהעובד איננו צריך לאבד שום תשלום בשעה שהוא משרת במילואים. אנו חושבים, שחובת תשלום בעד כל יום שירות במילואים תמנע קריאה מיותרת של העובד להתייצבות לעתוודות, כיון שידוע שלעתים נקראים עובדים לשירות של יום או יומיים בשעה שאין לזה צורך אובייקטיבי מיוחד. כלומר: אנו חושבים, שחובת תשלום למשרת במילואים בעד כל יום תמנע מיליטאריזאציה נוספת ומיותרת בחייו האזרחיים של העובד.

לכן אנו מציעים תיקון בסעיף השני: במקום המלים "יותר משלושה ימים" שבהם יקבל העובד תשלום, יבוא המלים: "למחות יום אחד".

עקיבא גוברין (יו"ר ועדת-העבודה):

כנסת נכבדה. הוועדה לא קיבלה את הצעתה של חברת-הכנסת וילנסקה מטעם פשוט: הוועדה יצאה מתוך הנחה, שכל הנקראים למילואים מכל חוג שהוא, חייבים לשאת בעצמם את חלקם במילואים ובשירות למדינה.

הוועדה היתה סבורה, שאם אורח המדינה נקרא ליום אחד, הוא עצמו חייב לשאת בהוצאות היום הזה. זאת ועוד אחרת: לא פעם נקראים אזרחי המדינה שחוק המילואים חל עליהם, אך לפעמים הם נקראים למספר שעות, לעתים אחרי שעות העבודה, ולכן לא ראתה הוועדה לנכון לקבוע תשלום בעד יום אחד בלבד.

אני מציע לכנסת לדחות את ההסתייגות ולקבל את הצעת הוועדה.

היו"ר י. סרלין:

אני מעמיד להצבעה את ההסתייגות של חברת-הכנסת וילנסקה.

ה צ ב ע

התיקון של חברת-הכנסת א. וילנסקה לסעיף 2 לא נתקבל.

סעיף 2 בנוסח הוועדה נתקבל.

היו"ר י. סרלין:

לסעיף 3 אין הסתייגויות ואני מעמידו להצבעה.

ה צ ב ע

סעיף 3 בנוסח הוועדה נתקבל.

היו"ר י. סרלין:

בסעיף 4 ישנו שתי הסתייגויות.

רשות-הדיבור לחברת-הכנסת וילנסקה.

אסתר וילנסקה (מק"י):

כנסת נכבדה. הסעיף הרביעי של חוק שירות המילואים קובע את שיעור התשלום לעובד שהתגייס לשירות המילואים. הסעיף הזה קובע, שעובד רווק יפסיד 50% משכרו, עובד נשוי בלי ילד יפסיד 35% משכרו, עובד נשוי עם ילד יפסיד 20% משכרו.

אנו חושבים שהצעה זו, אם תתקבל, תהווה למעשה גורם נוסף להורדת שכר-העבודה של העובד. נוסף למצב הכללי של הורדת רמת-החיים, נוסף לפיחות היוקר עלי-ידי הממשלה, נוסף להגדלת האינטנסיביות של העבודה, המגבירה את הניצול, נוסף לעובדה שהאינדקס המסולף

כזו כלפי המגויסים לשירות מילואים בשום מדינה, כמו שאין בשום מדינה חוק נכים לגבי נכי מלחמת החירות, הקיים במדינתנו. אין דבר כזה בשום מדינה, לא כמערב אירופה ולא במזרח אירופה, ובשני סוגי מדינות אלו מתהלכים לא מעט נכים, ענודים אותות נצחון והם פושטים יד.

אסתר וילנסקה (מק"י):
אין זה נכון.

עקיבא גוברין (יו"ר ועדת העבודה):
את אומרת זאת בקול ענות חלושה, כי את יודעת שזה נכון, ובבית הזה יושבים ערי ראייה לכך.

הוועדה סבורה, שנהגה כהלכה, ושוה הישג רציני בשביל העובדים השכירים. כפי שאמרתי, עדיין אנו מתלבטים איך להקנות הישג זה גם לשאר סוגי העובדים העצמאיים ועדיין לא העלינו פתרון. המדינה הזאת עושה למען העובדים השכירים שיקראו לדגל, מה שעדיין שום מדינה אינה עושה.

היו"ר י. סרלין:

אנו עוברים להצבעה. לסעיף 4 ישנן שתי הסתייגויות. אני מעמיד להצבעה את הסתייגותה של חברת הכנסת וילנסקה.

ה צ ב ע

התיקון של חברת הכנסת א. וילנסקה לסעיף 4 לא נתקבל.

היו"ר י. סרלין:

את ההסתייגות של חברת הכנסת רובין אצביע בהתאם לבקשתו, כל סעיף קטן לחוד.

ה צ ב ע

התיקון של חברת הכנסת ח. רובין לסעיף 4(1) לא נתקבל.

התיקון של חברת הכנסת ח. רובין לסעיף 4(2) לא נתקבל.

התיקון של חברת הכנסת ח. רובין לסעיף 4(3) לא נתקבל.

סעיף 4 בנוסח הוועדה נתקבל.

היו"ר י. סרלין:

אנו עוברים לסעיף 5.

לסעיף 5(א) (2) הסתייגות לחברת הכנסת וילנסקה.

אסתר וילנסקה (מק"י):

סעיף 5(א) (2) מגדיר את המושג „שכר עבודה רגיל“. הוא קובע, שווה שכר עבודה יומי ממוצע המתקבל מחיר לוק שכר רבע השנה שקדם לשירותו במילואים למספר 90. אנו מתנגדים להגדיר את המושג שכר עבודה רגיל כפי שהוגדר בחוק. כתוצאה מהיוקר הגדול ישנן העלות את שכר, שאמנם אינן מדויקות את היוקר, אך בכל זאת הן העלאות מסויימות. מאחר שהגדרה זו מתייחסת לשכר של רבע שנה קודם, פירושו שיביאו בחשבון שכר יותר נמוך מן השכר של החודש האחרון לפני צאתו של העובד למילואים.

לכן אנו מציעים להגדיר את המושג „שכר עבודה רגיל“ כך: לגבי עובד בשכר, שכר עבודה יומי ממוצע

לקבל את הצעתנו להעלות עד 100% את התשלום לבעלי משפחה עם ילדים, אבל לא יהיו מוכנים לקבל את התיקון שלנו לגבי הרווק. לכן אבקש מאת היושב ראש להעמיד למנין את סעיפי המשנה 1, 2 ו-3 בהצעתנו לחוד.

עקיבא גוברין (יו"ר ועדת העבודה):

אני מודה שיש הבדל בין הסתייגותה של חברת הכנסת וילנסקה לבין זו של חברת הכנסת רובין: מה שאמר חברת הכנסת רובין, הוא טועה, ומה שאמרה חברת הכנסת וילנסקה — היא טועה.

חברת הכנסת וילנסקה טוענת, שהעובד יפסיד, אך אין הדבר כך. עד ששרת העבודה הביאה את החוק לא היה הסדר לגבי העובדים השכירים והם הפסידו, אם לנ קוט לשונה של חברת הכנסת וילנסקה; כעת מקנה להם החוק זכויות, וחשובות למדי. אני בכלל שולל, ואתי גם הוועדה. את ההגדרה, שאורח מדינת ישראל הנקרא לשרות מילואים לקיים את חובתו מפסיד משהו, לפי דעתי נשכר הוא מבחינת שונו. אנו באים לסייע בידי העובד השכיר במיוחד, שיוכל להתקיים כראוי גם בעת שירותו במילואים.

הרווק — לפי טענתה המכרעת של חברת הכנסת וילנסקה — מה הוא מפסיד? חוץ משכר דירה שהוא צריך לשלם בזמן שירותו במילואים, מה הם הפסדיו? הוא איננו מפסיד ולא כלום.

חברת הכנסת וילנסקה טענה כאן, שסעיף זה נתקבל בלחץ המעבידים. אני מתפלא מאד על כך; חברת הכנסת וילנסקה יושבה בוועדה בעת הדיונים ואם אפשר לראות בחבר זה או אחר של הוועדה נציג המעבידים, הרי חבר זה בוועדת העבודה לא לחץ כלל.

אסתר וילנסקה (מק"י):

הוא סמך על אחרים.

עקיבא גוברין (יו"ר ועדת העבודה):

חברת הכנסת וילנסקה מצירה, שהוא סמך על אחרים, אבל היא טועה. מדבריה של חברת הכנסת וילנסקה עיר לה, שבמדינה זו אין מעביד נהנה מערך העודף של העובד, וכשהעובד עוזב את עבודתו, מרוויח המעביד — לפי זה, אם כל העובדים במדינת ישראל יעזבו את מקומות עבודתם, ירוויחו כל המעבידים. איני בקי גדול בחורת מארכס, אך אני מניח, שווי תורה חדשה.

אסתר וילנסקה (מק"י):

רואים שבאמת אינך בקי.

עקיבא גוברין (יו"ר ועדת העבודה):

אני אמרתי זאת רק מתוך צניעות. אני חולק עליך שאת מארכסיסטית בעיניך זה. לפי דעתי, הנחת הנחה אנטטי מארכסיסטית מובהקת וטוטית סטיה חמורה מתורת מארכס.

הוועדה הניחה מראש, שכל אורח במדינת ישראל ישא תלכו בשירות המילואים. מה שעמד לבירור בוועדה הוא, בכמה חייבת המדינה לסייע בידי העובדים השכירים הנקראים אל הדגל. למעשה ישאו בהוצאות אלה כל אזרחי המדינה, ולא דוקא המעבידים בלבד.

עד כמה שניסיתי לבדוק את חוקי שירות המילואים והתגמולים — ובחוק זה אנו דנים בתגמולים — במדינות שונות בעלות משטרים שונים, אין התחייבות כספית

שכאשר יעלה חברת-הכנסת גוברין על הבמה, ישתדל לפי מיטב יכולתו — ויכלתו אינה קטנה — למצוא סגמים נוספים, אבל האמת היא שה"פגם" היחיד בהצעה הזאת: — המציעים.

אני פונה אל הרוב בבית הזה: שכחו נא לרגע קט מי הוא המציע, ותנו דעתכם על תוכן ההצעה. לא יקרה אסון, לא לכם ולא לעיני, אם תקבלו בענין זה את דעתנו. אל תוסיפו על סבלו של בעל ההכנסה הנמוכה. יובטח נא לו — לבעל ההכנסה הנמוכה — מינימום של תגמול. רק זאת, ולא יותר, אומרת הצעתנו.

עקיבא גוברין (יו"ר ועדת-העבודה):

הסתייגותה של חברת-הכנסת וילנסקה. כמו בכל המקרים כן גם במקרה זה נראית הצעתה של חברת-הכנסת וילנסקה ומפלגתה לכאורה לטובת העובדים, אולם למעשה היא אך לרעתם. ואסביר מדוע. החודש האחרון, נראה הובד כאילו רצוי, אלא שהחודש האחרון יכול להיות גם חודש גשום, או חודש שהעבודה אינה מרד בה בו, ואז לא יקבל העובד ולא כלום. המדובר הוא באלפי עובדים, ובעיקר מבין העליה הגדולה, שלא כולם הגיעו לעבודה חדשה ולקביעות. לפיכך, אם נקבל את הצעתה של חברת-הכנסת וילנסקה, האומרת לשלם את השכר לפי החודש האחרון, יהיה זה לרעת העובדים.

מה עשתה הוועדה, שחברת-הכנסת וילנסקה אומרת עליה שפעלה כביכול תחת לחץ? — הוועדה העדיפה ממוצע הגיוני של שלושה חודשים על חודש אחד, ואזי ברוב המקרים זוכה העובד. מתוך דאגה לעניני הרוב המכריע של העובדים הנקראים למילואים, לא קיבלה הוועדה את הסתייגותה של חברת-הכנסת וילנסקה.

ולהצעתה השניה. כנראה שחברת-הכנסת וילנסקה לא עיינה כהלכה בנוסח החוק. מדובר בכך, ששרת-העבודה חייבת לקיים חישוב לגבי השכר, ובעיקר במקרים שהתייעצות לא תעזור כלום. נקח כדוגמה מוסדות סגורים, שיש להם תנאים מסוימים, והם מנכים את שכר החודש ואת שכר הכלכלה, ואז יש לקיים חישוב לגבי השכר; משום כך אמרה הוועדה להשאיר ענין זה בסמכותה של שרת-העבודה.

ולהסתייגות חברת-הכנסת תנה למדן לסעיף 5 (ב), שעליה הגן חברת-הכנסת רובין, אני חייב לקבוע קודם-כל עובדה: לאחר שהוועדה סיימה את עבודתה, קיבלה תברת הכנסת למדן רשות להוסיף הסתייגות ומשום כך לא היתה מוצדקת ההאשמה שהאשים אותנו חברת-הכנסת רובין, שלא עיינו בענין כהלכה, שהרי חברת-הכנסת למדן לא עוררה את השאלה הזאת בוועדה.

ולגופו של הענין — לפי דעתי התיקון הוא נכון. כל מי ששמע את הדברים ואת תשובתי — שנאמרה על דעתי בלבד — יצביע לפי ראות עיניו.

בבה אידלסון (מפא"י):

כדי לא ליצור תקדים של קבלת הסתייגות שלא נדונה בוועדה, אני מציעה להעביר את הסעיף לוועדה. נצביע על החוק בנפרד על כל סעיף וסעיף ועליידי כן אפשר יהיה להתוויר סעיף מסויים לדיון בוועדה.

עקיבא גוברין (יו"ר ועדת-העבודה):

היו מקרים לא מעטים בכנסת שיושבי-ראש הוועדה הודיע כי הוא אינו עומד על מה שנקבע בוועדה, והדבר נתקבל בלי להחזירו לדיון בוועדה.

בחודש שקדם לשירותו במילואים, כפול במספר ימי שר-רותים במילואים. הנה אומר, להגדיר זאת בגובה השכר שהעובד קיבל בחודש האחרון לפני צאתו למילואים.

היו"ר י. סרלין:

אבקש את חברת-הכנסת וילנסקה לנמק את הסתייגותה לסעיף 5 (ב) ולסעיף 5 (ג).

אסתר וילנסקה (מק"י):

לסעיף 5 (ב) אני מציעים למחוק את המינימום והמאכסימום של 110 ל"י ו-50 ל"י. זו היתה הצעה טבעית הנובעת מהצעתנו לסעיף 4. הואיל והסתייגותנו בסעיף 4 לא נתקבלה, אנו תומכים בסעיף זה בהצעת מפ"ם.

לסעיף 5 (ג) אני מציעים להוסיף את המלים, "לאחר התייעצות בוועדת-העבודה של הכנסת". הסעיף קובע ששרת-העבודה רשאי לקבוע הוראות משלימות בדבר חר שוב שכר-העבודה. הואיל וסעיף זה אינו מגדיר בפירוש מה הן ההוראות המשלימות, והואיל והכיוון הכללי, כפי שהודה בכך יושבי-ראש ועדת-העבודה, מר גוברין, הוא כזה, שהעובד צריך לתת חלק משכרו בזמן שהוא הולך לשירות מילואים, הרי לא ברור אם ההוראות המשלימות תהיינה לטובת העובד או לרעתו. בגלל זה אני מציעים להוסיף אחרי המלים, "שרת-העבודה רשאי לקבוע בתקנות" את המלים, "לאחר התייעצות בוועדת-העבודה של הכנסת", משום שלאחר שיערך דיון בוועדת-העבודה תהיה אפשרות קלה יותר לעמוד על משמר עניני הפועל.

היו"ר י. סרלין:

לסעיף 5 (ב) הסתייגות לחברת-הכנסת רובין.

חנן רובין (מפ"ם):

כנסת נכבדה. סעיף 5 (ב) של החוק, כפי שהוצע על ידי הרוב, אומר בין השאר שעובד ששכרו פחות מן 50 ל"י, ייחשב לו — השכר כאילו הוא 50 ל"י והוא יקבל — אם הוא רווק — חצי מן 50 ל"י, ולא מן 40 ל"י, גם כש"למעשה שכרו החדשי הגיע לסכום זה בלבד; כלומר יקבל 25 ל"י ולא 20 ל"י. אנו סבורים, שהפרינציפ שהוצע במסגרת סעיף 5 (ב) הוא פרינציפ נכון וצודק; אבל, בעיקר לאור ההתייקרות שחלה מאז הוצע החוק ועד שהגיע לדיון זה, נראה לי שהסכומים הנקובים כאן רחוקים עד מאד מן ההתפתחות שאנו עדים לה.

אנו מציעים, על-כן, שבחוק ייאמר 70 ל"י ולא 50 ל"י היינו — עובד המשתכר 40, 50, 60 ל"י יקבל, כשהוא רווק, לפי הוראות סעיף 4 50% ממשכורתו, היינו; מן 70 ל"י לפחות. עליידי כך רוצים אנו להבטיח לעובד זה מינימום של 35 ל"י. דומני שתביעה זו צנועה היא, ואין יסוד צודק שלא לקבלה. לא אעזב סכומים ענקיים.

אין שום טעם לקפח את העובד, שכבר בלא הכי הוא מקופח. אין טעם לקפח עובד שמקבל דרגת-משכורת נמוכה. אין רבים המקבלים משכורת כזו, אבל עלינו להבטיח גם לאותם המעטים סכום שיתקבל על הדעת פחות או יותר. עובד המשתכר לא יותר מן 50 ל"י והמשרת חודש בעתוודות — אין לקפחו. בלא הכי הוא מקופח במשך כל השנה עליידי שהוא מקבל שכר כה נמוך. אין זאת הצעה מרחיקה לכת ואין זו גם הצעה "גראנדיוזית".

נכון שיש להצעה זו "פגם" רציני, ואני מודה בו. הפגם הוא: המציעים. מציייר אני בנפשי שאלו היו המציעים אחרים, היתה ההצעה מתקבלת על הדעת. ייתכן

לפי דעתי, שהתשלום בעד שירות במילואים — וזה נוגע לאלפי אנשים בארץ — ייעשה על-ידי קרן החופשה של ההסתדרות, וכל האנשים יצטרכו לפנות לכתובת זו כדי לקבל את התשלום, וגם לא היתה צריכה לבוא הצעה כזאת לפני הכנסת. מן הדין הוא, שהצבא ישלם תשלום זה לאנשים המשרתים במילואים, גם לעובדים הקבועים וגם לעובדים הזמניים; וזוהי חובת המדינה. המדינה לא היתה מתדלדלת מתוספת הוצאה זו אילו נעשה תשלום זה על ידי הצבא. הסבירו לי בוועדה, שהעובדים עלולים לסבול אם התשלום ייעשה על-ידי הצבא, מאחר שהצבא לא יידע כמה שכר קיבל העובד לפני שהלך לשירות במילואים, אך למה לא תעשה קרן החופשה את התשלום? קרן החופשה גובה מנותני העבודה את הכסף והיא חייבת להיות הכתובת גם לתשלומים. בזה היינו פותרים גם שאלה שניה, חמורה יותר, כי מהחוק הזה בצורתו המוצעת ייהנו רק עובדים שכירים, שיש להם נותני עבודה ויש ממי לגבות את הכסף, אך לא ייהנו מחוק זה אלפי אנשים שאינם עובדים שכירים, כגון עובדים עצמאיים, בעלי מלאכה רוכלים וחקלאים. ואילו נעשה התשלום ליוצאים בשירות המילואים על ידי קרן החופשה, אילו היתה היא מקבלת רשות לפעול ולשלם כפי שאני מציע בהסתייגותי, היתה נפתרת גם שאלה זו.

ודבר שלישי. אני מתפלא, שהרוב בוועדה עמד על כך, שהתשלום ייעשה על ידי קרן החופשה. לפי דעתי, חייבת ההסתדרות להשלים פעם אחת ולתמיד עם העובדים, שהקיימת מדינה עברית בארץ ישראל, והרבה שירותים, שההסתדרות היתה ממלאה בזמן ממשלת המאנדאט, חייבים להיעשות עכשיו כשירותים ממלכתיים של המדינה. אל יאמרו, כפי שניסו לומר זאת, שבזמן המאנדאט הצענו להוציא פונקציות שונות מידי ההסתדרות ולהעבירן לממשלה, כי ראשית, לא אנחנו הצענו זאת, אלא מישוהו מהקומוניסטים הציע זאת. ושנית, איזו השוואה היא זו? מי שלא רצה בהסתדרות עובדים ציונית, הציע להוציא מידה פונקציות ולהעבירן לממשלת המאנדאט, אך כעת הרי יש לנו מדינה עברית, וכל השירותים הממלכתיים צריכים להיעשות בידי המדינה. אם מעבירים את התשלום של שירות במילואים לקרן החופשה, הרי זה מקבל צורה של תגמול וביטוח סוציאלי. לפי דעתי אין זה הגיוני וגם איננו הוגן כלפי מאות אלפי אנשים שאינם רוצים ללכת ולהיוקק לקרן של ההסתדרות. בענין כזה, הנוגע לצבא שלנו, יש לנהוג בזהירות, ואם לא הצלחנו לשכנע את הרוב בוועדה בשאלה זו, הנני מציע ליושבי ראש ועדתי העבודה, שיעלה על במה זו לאחר ההסתייגות ויודיע, שכל חברי הכנסת יכול להצביע גם בשאלה זו, הנוגעת לרובות אנשים, לפי מצפוננו ולפי שההגיון שלו מחייב אותם.

בהתאם לכך הנני מציע לכנסת, לקבל תיקון זה, שהתשלומים ייעשו לא על-ידי קרן החופשה; כי אם על-ידי קרן החופשה.

עקיבא גוברין (יו"ר ועדת העבודה):
ככל ועדות הכנסת מורכבת ועדת העבודה מנציגים של כל הסיעות. אין זה מקרה שחברי הכנסת שוסטק נשארו יחידים בהסתייגות זו.

אליעזר שוסטק (תנועת החרות):
מפנים ומקיים הם בהסתדרות.

היו"ר י. סרלין:

אנו עוברים להצבעות.

אני מעמיד להצבעה את ההסתייגות של חברת הכנסת וילנסקה לסעיף 5 (א) (2).

הצבעה

התיקון של חברת הכנסת א. וילנסקה

לסעיף 5 (א) (2) לא נתקבל.

היו"ר י. סרלין:

בענין ההסתייגות של חברת הכנסת חנה למדן לסעיף 5 (ב), אני מעמיד להצבעה את ההצעה להחזיר סעיף זה בחוק לדיון בוועדה, שתתכנס הערב או מחר, כדי שאפשר יהיה להחליט מחר בכנסת בנוגע לקבלת ההסתייגות.

הצבעה

ההצעה להעביר סעיף 5 (ב) לדיון בוועדה נתקבלה.

היו"ר י. סרלין:

אני מעמיד להצבעה את ההסתייגות של חברת הכנסת וילנסקה לסעיף 5 (א).

הצבעה

התיקון של חברת הכנסת א. וילנסקה לסעיף 5 (ג)

לא נתקבל.

היו"ר י. סרלין:

לסעיף 6 אין הסתייגויות, ואני מעמידו להצבעה.

הצבעה

סעיף 6 בנוסח הוועדה נתקבל.

היו"ר י. סרלין:

לסעיף 7 (א) ישנה הסתייגות של חברת הכנסת וילנסקה.

אסתר וילנסקה (מק"י):

סעיף 7 (א) קובע, כי מי שהיה עובד בשכר או משכורת ערב שירותו במילואים, ישלם לו מעבירו את התגמול המגיע לו. מכיוון שיכולים להיות מקרים, בהם נקראים עובדים באורח פתאומי לשרת במילואים וקריאתם זו באה ערב התשלום ומשום כך עלול תשלומם להתעכב — אנו מציעים, שבמקום המלים "ישלם לו מעבירו" יכתב "ישלם מעבירו לו או לבא-כוחו". הכוונה היא, לאפשר לבני משפחת המתגייס לקבל את המשכורת במקרה שהוא עצמו אינו יכול לבוא לקבלה מסיבת התגייסותו.

אליעזר שוסטק (תנועת החרות):

ההסתייגותי לחוק היא בכך, שאני מציע שהתשלום לעובדים זמניים — כלומר, אלה העובדים פחות מ-75 יום — לא ייעשה על ידי קרנות החופשה של ההסתדרות, אלא על ידי קרן החופשה של הממשלה.

כל עצם החוק על קרנות החופשה נתקבל בכנסת שבועיים לפני שהתפוררה, ויש על זה ערעור בבית-הדין הגבוה לצדק, ומשום-כך לא ארחיב את הדיבור על-כך. עובדה היא, שקרן זו איננה קרן של המדינה, אלא קרן של ההסתדרות. היתה באמת ברירה בידי שרת העבודה לקבוע בחוק קרן של המדינה, אבל היא לא ניצלה סמכות זו ומסרה אותה לקרן ההסתדרות. משום כך לא ייתכן

עקיבא גוברין (יו"ר ועדת העבודה):

כל חברי הוועדה, ולא רק חברי מפ"ם ומק"י, לא קיבלו את עמדתו של חבר הכנסת שוסטק. אני חייב לך בוע מספר עובדות אשר עמד עליהן חבר הכנסת שוסטק שהוא חבר ועדת העבודה, והן אינן נכונות.

קרן החופשה כפי שהוסמכה עלייך שרת העבודה אינה קרן של ההסתדרות בלבד, ושרת העבודה הבטיחה נציגות בהנהלת הקרן לבאי כוח הפועל המזרחי, לבאי כוח פועלי אגודת ישראל, והוצעה נציגות גם לאותו ארגון עובדים אשר חבר הכנסת שוסטק מייצג אותו. יש טרונגיה מצד חלק מחברי הכנסת היושבים מולי מדוע אין המעבידים משתתפים בהנהלת הקרן, אבל ועדת העבודה לא עסקה הפעם בסוגיה זו, שאינה שייכת לענין שלפנינו.

מה מציע חבר הכנסת שוסטק? אלה היו חילוקי דעות בוועדה שיש להסמיק כל מעביד ומעביד, בין ציבורי בין פרטי, כל עוד לא נתפס בעבירה על החוק, לשמש כסוכן הקרן לגבי העובדים אצלו. איש בוועדה לא חלק על כך, וגם לא חבר הכנסת שוסטק, אלא שהוא היחידי המערער על קרן של עובדים שלדעתו היא בלבד אינה ראויה להיות סוכנת, היינו נאמן לתשלום לעובדים הסדר הוא שקרן ההשוואה אוספת את הכסף, גובה את המגיע, ואחרי כן כל מעביד ומעביד מקבל מן הקרן מה שהוא חייב לשלם לעובדיו ומשלם. אני סבור שהוועדה הלכה בדרך הנכונה ועלייך כך נוכל למנוע הפליה לרעה בין עובד לעובד ובין מעביד למעביד. כיוון שהוועדה בחרה בשיטה זו, קבענו גם מה יהיה דינם של עובדים שחוק החופשה השנתית חל עליהם, והסכמנו כולנו, פרט לחבר הכנסת שוסטק, שקרן זו תשלם לעובדים הללו את המגיע. ונאמנים עלינו בענין זה נותניה העבודה, ונאמנת עלינו הקרן לגבי העובדים הארעיים. טענתו של חבר הכנסת שוסטק שאנחנו שולחים אותם לקרן החופשה — אינו לה יסוד. הם פונים אליה ממילא אחת לשנה כדי לקבל את המגיע להם בעד חופשה שנתית. אינני בא למנוע זאת מאיש ואינני יכול גם למנוע זאת.

בשם הוועדה אני מציע לדחות את הסתייגותו של חבר הכנסת שוסטק ולקבל את הצעת הוועדה.

היו"ר י. סרלין:
נצביע.

הצבעה

התיקון של חבר הכנסת א. וילנסקי לסעיף 7 (א) לא נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת א. שוסטק לסעיף 7 (ב) לא נתקבל.

סעיף 7 בנוסח הוועדה נתקבל.

היו"ר י. סרלין:
לסעיף 8 אין הסתייגויות.

הצבעה

סעיף 8 בנוסח הוועדה נתקבל.

היו"ר י. סרלין:

לסעיף 9 אין הסתייגויות, אעמידו אפוא להצבעה.

הצבעה

סעיף 9 בנוסח הוועדה, נתקבל.

היו"ר י. סרלין:

שרת הדיבור לחבר הכנסת שוסטק, להסתייגות בסעיף 10 (ב).

אליעזר שוסטק (תנועת החרות):

סעיף זה קרוב, שנגיגי העובדים במועצה יתמנו על ידי שרת העבודה, לאחר התייעצות בארגון העובדים הארצי, המייצג את המספר הגדול ביותר של העובדים; וזה נמצא גם בעוד כמה חוקים. אני חושב, שסעיף זה פוגע בחופש ההתאגדות של פועלים במדינה. לא מצאתי סעיף פים כאלה בחוקים של ארצות חפשויות. לפני המלחמה העולמית השניה היו מדינות, שבחוקיהן היו סעיפים ברורים, המכירים בארגון עובדים אחד. מדינות אלו היו מדינות פאשיסטיות טוטאליטאריות. מדינות דמוקרטיות אינן צריכות להגניב בחוקיהן בצורה כזאת את הרצון לחסל את כל ארגוני העובדים במדינה שמחוץ להסתדרות הכללית. בעצם זה מצחק: במדינת ישראל צריכים להגיש הסתייגות על זכות, ששרת העבודה תתייעץ גם בשאר ארגוני עובדים במדינה בקשר עם חוק הנוגע לעניני עובדים. אדם זר יתקשה להבין זאת. אני מבין, שבזמן האחרון מקימים שרת העבודה וגם שרים אחרים מוסדות, שבמהם יש נציגות של העובדים, ואינם מתיישים כלל שלא להזמין שום ארגון עובדים אחר חוץ מן ההסתדרות הכללית. הנה הקים השר נפתלי מועצה לכללית, שיש בה ענין גם לעובדים, והזמין רק את ההסתדרות העובדים הכללית.

השר פ. נפתלי:

מנין אתה יודע זאת?

אליעזר שוסטק (תנועת החרות):

קראתי בעתונים הודעה על הרכב המועצה הכלכלית, ויש שם נציגות להסתדרות הכללית ולא לשאר ארגוני העובדים. אינני יודע אם מדינת ישראל יכולה להרשות לעצמה חוקים כאלה. ישנן אמנות בינלאומיות. עצם חוק קרנות החופשה, שעליו דיברתי קודם, פוגע בחופש ההתאגדות המקצועית. אין עובד רוצה להיות קשור עלייך חוק לקרן של ארגון עובדים שאינו חבר בו, כי זה פוגע בחופש ההתאגדות שלו. המדובר כאן בזכות התייעצות עם ארגוני העובדים. אין זה מקרה, ואין זו הפעם הראשונה שמכניסים את המלים האלה. לכן אני תובע את הזכות האלמנטארית הזאת, שכל זמן שקיימים כמה ארגוני עובדים במדינה, המייצגים עשרות אלפים עובדים, חייבת הממשלה לדאוג גם לנציגות של ארגוני עובדים אחרים ולהוועץ גם בהם. לכן הצעתי בסעיף 10 (ב) לכ"תוב את המלים: "מבין חברי כל ארגוני העובדים" ולא רק חברי ההסתדרות הכללית.

עקיבא גוברין (יו"ר ועדת העבודה):

כנסת נכבדה. הסתייגות זו היא מסורת לאנשי תנועת החרות. אולם גם מסורת היא בכנסת לדחותה, כאשר חבר הכנסת שוסטק מדבר על חופש ההתאגדות, יש לבדוק תחילה את תכנון של אותה חופש. רוב הארצות הדמוקרטיות — לפי תפיסתנו שלנו בנוגע לדמוקרטיה במדינות ובפארלאמנטים — מכירות בארגוני העובדים הרפרזנטטיביים ביותר במדינה. זוהי עובדה. וחבר הכנסת שוסטק התקשה להביא ראיה אחת לדבריו כדי לסתור את אשר אני אומר עתה. יתר על כן, הוא אמר בדבריו שהוא עוד יברר מה הנוהג במשרד העבודה הבינלאומי. חבל שלא הקדים לברר זאת. אילו עשה זאת, בוודאי היה

עקיבא גוברין (יו"ר ועדת העבודה) :
כנסת נכבדה, הענין של אחוז וחצי או שלוש
אחוזים אינו קשור בהצעתה של חברת הכנסת וילנסקה
להגדיל את התשלומים, שהכנסת דחתה.

בראשית דברי אמרתי שהאחוז וחצי הוא כיום
הבסיס לחישובים שתעשה הקרן, וזהו נקודת-מוצא. את
האחוז הזה אפשר יהיה להגדיל, אסור לנו לשכוח
שהמעבידים הציבוריים, הפרטיים והמדינה, משלמים בעד
הכל, גם בעד אלה שחוק המילואים אינו חל עליהם.

בסימן ד' של אותו סעיף נאמר במפורש : „שר“
העבודה רשאי, בהתחשב במאזן הקרן ובתשלומים שהקרן
צפויה להם ולאחר התייעצות במעצת הקרן, לשנות
בצו שפורסם ב„רשומות“ את שיעור התשלום לקרן
ההשוואה כאמור בסעיף קטן (א)“. תוקף הדברים : לאחר
שכל המעבידים ישלמו לקרן את האחוז וחצי, לאחר
ששרת-העבודה תזע מה יהיה מספר העובדים השכירים
אשר נדרש למילואים ובהתאם לחוק שקבענו, בסמכותה
להוציא צו המעלה או המוריד — הכל לפי הצורך —
את אחוז התשלום. לאחר ששמענו את נציגי הצבא ונמ-
לכנו בדעתם, ברור היה לוועדה שנקודת-המוצא, אחוז
וחצי כיום — בטרם התחילה הקרן בפעולתה — הם
מספיקים.

משום כך לא קיבלה הוועדה את הסתייגותה של
חברת הכנסת וילנסקה.

היו"ר י. סרלין :

אני מעמיד למנין את ההסתייגות ואת שאר הסעיפים.

ה צ ב ע ה

התיקון של חברת הכנסת א. וילנסקה לסעיף 12,
לא נתקבל.

סעיף 12 בנוסח הוועדה, נתקבל.

היו"ר י. סרלין :

לסעיפים 13 עד 17 ועד בכלל אין הסתייגויות,
אעמידם איפוא להצבעה.

ה צ ב ע ה

סעיף 13 בנוסח הוועדה, נתקבל.

סעיף 14 בנוסח הוועדה, נתקבל.

סעיף 15 בנוסח הוועדה, נתקבל.

סעיף 16 בנוסח הוועדה, נתקבל.

סעיף 17 בנוסח הוועדה, נתקבל.

עקיבא גוברין (יו"ר ועדת העבודה) :
ההסתייגות של חברת הכנסת בזרנו מתיחסת לסעיף
18.

היו"ר י. סרלין :

רשות-הדיבור לחברת הכנסת סטופ, שיגמק את הסתיי-
גותה של חברת הכנסת בזרנו לסעיף זה.

אברהם סטופ (הציננים הכלליים) :

כנסת נכבדה. אמנם בהצעה השניה של התיקון הזה
הביא המחבר בחשבון את דרישותינו שבאו לידי ביטוי
בזיכוח הראשון והכניס שינוי הן בנוגע לקרן על-ידי
יצירת קרן ההשוואה העצמית, והן בנוגע למועצה המיע-

מתברר לו שמשרד-העבודה מכיר בארגוני-העבודה הרפר-
זנטאטיביים המייצגים את רוב העובדים שבמדינה, ואין זה
מקרה שאותו ארגון עובדים שחברת הכנסת שוטק מייצג
אותו לא קיבל הזמנה לוועידת של משרד-העבודה, משום
שמשרד-העבודה לא הכיר באותה משאת-נפש של חברת-
הכנסת שוטק : מיצול של ארגוני העובדים.

אני חייב לציין עוד פרט אחד, הסעיף המדבר על
ארגון העובדים הרפרזנטאטיבי שבמדינה, מדבר גם על
ארגון המעבידים הרפרזנטאטיבי. קיימת התאחדות האכ-
רים, התאחדות בעלי-התעשייה. חברת הכנסת שוטק אינו
מזיע הצעה מעין זו לגבי המעבידים. לגבי המעבידים הוא
שומר על זכותם שיוזמן רק אותו איגוד שהוא רפרזנטא-
טיבי באותו ענף. אבל לגבי העובדים מציע חברת הכנסת
שוטק, שאם אני וחברת הכנסת שוטק וחברת הכנסת
וילנסקה וחברת הכנסת רובין יקימו להם ארגון — אלה
האריבע בלבד — בהתאם לנוסח שהוא מציע, יוזמנו למז-
עצה זו. הרוב המכריע של הכנסת סירב ללכת בדרך זו
שלא מיצול ארגוני העובדים. דרך זו אינה אלא פגיעה
חמורה באינטרסים של העובדים, פגיעה חמורה באינטר-
סים של המדינה ופגיעה חמורה במשק המדינה. משום כך
נשאר חברת הכנסת שוטק יחידי בהסתייגותו. עדיין לא
ברור אם חברת הכנסת אריאב וחבריו שוכנעו בדברי חברת
הכנסת שוטק, זאת נראה מיד. אולם בוועדה היה יחידי
בהסתייגותו, וכל הוועדה דחתה את עמדתו זו.

היו"ר י. סרלין :

נצביע.

ה צ ב ע ה

התיקון של חברת הכנסת א. שוטק לסעיף 10,
לא נתקבל.

סעיף 10 בנוסח הוועדה, נתקבל.

היו"ר י. סרלין :

לסעיף 11 אין הסתייגויות, אעמידו איפוא להצבעה.

ה צ ב ע ה

סעיף 11 בנוסח הוועדה, נתקבל.

היו"ר י. סרלין :

רשות-הדיבור לחברת הכנסת וילנסקה, להגמקת
הסתייגותה בסעיף 12 (א).

אסתר וילנסקה (מק"י) :

כנסת נכבדה. סעיף 12 (א) אומר, ש„כל מעביד חייב
לשלם לקרן-השוואה 1.5% משכר-העבודה ששילם לעובד“
דיו, אנו מציעים להכפיל את האחוז שהמעביד
חייב לשלם לקרן-השוואה ולהעמידו על 3%. אנו הצענו
זאת מתוך אותו הנימוק שהצענו להגדיל את התשלום
לעובדים, לרווח, לנשוי בלי ילדים וגם לנשוי בעל ילדים.

זה עתה נתקבלה בכנסת החלטה, שיש להעביר לריון
בוועדת-העבודה את שאלת העלאת המינימום של שכר-
העבודה מ-50 ל-70 ל"י, ולפי הלך-הרוח הקיים,
ישנה נטייה לקבל את ההצעה שהובאה על ידי חברת-
הכנסת רובין ולהעלות את המינימום. לכן יהיה צורך גם
בהעלאת הסכומים שישתלמו למתגייסים לעתודות. ומכאן
שהיה צורך בהגדלת המקורות שמהם ישאבו את החש-
לומים האלה. לכן הצענו להגדיל את הסכום מ-1.5% עד
ל-3%.

— חוק שירות מילואים (תגמולים) (סטופ, מאירסון, גוברין, רוקח, סרלין, וילנסקה, רובין) —

היו"ר י. סרלין:

לסעיפים 19 ו-20 אין הסתייגויות, אעמידם איפוא

להצבעה.

הצבעה

סעיף 19 בנוסח הוועדה, נתקבל.

סעיף 20 בנוסח הוועדה, נתקבל.

היו"ר י. סרלין:

רשות הדיבור לחברת הכנסת וילנסקה להנמקח

הסתייגותה בסעיף 21.

אסתר וילנסקה (מק"י):

סעיף 21 דן בענין האחריות של ההנהלה, המנהל או הפקיד, לעבירות שבוצעו על-ידי החברה. הסעיף מגדיר את האחריות כך: „רואים כאחראי לעבירה חבר הנהלה, מנהל או פקיד של אותו חבר אנשים, ואפשר להביאו לדיון ולהענישו כאילו עבר הוא את העבירה.“
אנו מציעים להוציא את המלה „פקיד“, כי אנו חושבים, שבעד עבירות שפורטו בסעיפים הקודמים, כגון: אי הגשת דין-וחשבון, מסירת פרטים כוזבים, הפרעה למפקח עבודה וכו', אחראים המנהל או החברה. אם סעיף זה מאפשר להטיל את האחריות גם על הפקיד, פירושו, שהמנהל או ההנהלה יכולים לסלק מעצמם את האחריות ולהטילה על הפקיד, והפקידים הם כידוע עובדים המלאים את הוראות ההנהלה.

פנחס לבון (מפא"י):

ואם פקיד מסר דברים כוזבים?

אסתר וילנסקה (מק"י):

הוא מסר זאת לפי הוראות ההנהלה. בכל אופן, נוסח זה מאפשר לפטור את ההנהלה במקרים מסויימים מאחריות לעבירות שפורטו בסעיף הקודם.

עקיבא גוברין (יו"ר ועדת העבודה):

אם הכנסת תקבל את ההסתייגות של חברת הכנסת וילנסקה, ייגרם נזק חמור מאד. חברות שונות עלולות לקרוא לכל מנהל בשם פקיד, ולאחר שמחקנו את המלה „פקיד“ הם יהיו פטורים. אני סבור שחברת הוועדה וילנסקה חייבת לקרוא מה כתוב לאחר סעיף זה שהיא מערערת עליו. בסעיף זה כתוב במפורש, שהנאשם יכול להזכיר שהעבירה נעברה שלא בידיעתו, ושהוא נקט בכל האמצעים הנאותים כדי למנוע אותה. לכן, החשש המתעורר בלבה, שיענשו את הפקיד ולא את המנהל, הוא חשש שוא. אולם כמו בהרבה סעיפים אחרים — אני מצטער לומר זאת — חברת הכנסת וילנסקה רואה צל הרים כהרים. הפעם היא רואה צל פקידים כמנהלים, הוועדה לא חששה לצללים.

חנן רובין (מפ"ם):

אני מציע להעביר את הסעיף הזה עוד פעם לדיון הוועדה. לדעתי, יש בסעיף זה הוראה חמורה למדי, שמרשה צריך להוכיח שאינו יודע. אינני יודע כיצד משהו יכול להוכיח דבר כזה. מצד שני נראה לי, שהמגמה שבאה כאן לידי ביטוי היא מגמה נכונה, אבל הניסוח נראה כמרחיק לכת.

צת שלא היתה בהצעה הראשונה — בכל זאת נשאר עוד איזה דבר להסתייג בו.

בנקודה זו אנו מציעים שינוי הצעה. במקום שכתוב שהקרן תכסה את הוצאותיה, אנו מציעים שיהיה כתוב שההוצאות הכרוכות בפעולות הקרן יכוסו על-ידי אוצר המדינה.

לגבי חוק זה כולו אפשר היה לטעון מלכתחילה שאלו הן הוצאות של משרד-הבטחון ומשרד-הבטחון צריך לכסות את כל ההוצאות האלה הקשורות במילואים. אז הסבירו מה שהסבירו ואמרו מה שאמרו, אבל אין זה צודק שהאוצר לא ישתתף כלל.

שר-העבודה ג. מאירסון:

יש תקציב הבטחון לחוד והאוצר לחוד.

אברהם סטופ (הציונים הכלליים):

אבל גם האוצר צריך להשתתף. לא יתכן שיהיו שני סוגים של פקידים, סוג אחד אשר נכלל בתקציב הכללי וסוג שני של פקידים אשר בשבילו לא יהיה כיוסי בתקציב ואשר יקבל את משכורתו מקרן מיוחדת. משום כך אנו מציעים שההוצאות של הקרן יכוסו על-ידי האוצר, ואנו מבקשים מן הבית להצביע בעד תיקון זה.

עקיבא גוברין (יו"ר ועדת העבודה):

כנסת נכבדה. מתוך נימוס אולי הייתי מוותר, כי זוהי ההסתייגות היחידה שהיתה לחברת הכנסת ב'ירנו ואשר חברת הכנסת סטופ מגין עליה — אולם אינני יכול לעשות זאת. מפני שהענין קובע.

את הוויכוח בשאלה אם אוצר המדינה ישא בהוצאות או לא — סיימנו. הענין יכול להתעורר בשאלת התקציב או כאשר ועדת הכספים בסמכות מיוחדת דנה בתקציב הבטחון; אולם איני סבור שאגב ענין זה אפשר לשוב ולעורר שאלה זו. הוועדה אמרה: יש קרן ופיקוח המדינה עליה. וכן אמרנו: אם אנו פועלים לפי שיטה קיימת — מועצה ציבורית שכל העובדים והמעבידים כלולים בה — מן הדין איפוא שנמשך באותה מידת אוטונומיה של הקרן והיא לבדה תשא בהוצאותיה.

ומשום כך לא קיבלנו את ההסתייגות הזאת ואני מציע לדחותה.

ישראל רוקח (הציונים הכלליים):

מי יהיו הבעלים של העובדים בקרן הזאת?

עקיבא גוברין (יו"ר ועדת העבודה):

שרת-העבודה, לפי הסמכויות שניתנו לה בהתאם לחוק.

היו"ר י. סרלין:

נעבור להצבעה. נצביע תחילה על הסתייגותו של חברת הכנסת ב'ירנו ולאחריה על הסעיף בנוסח הוועדה.

הצבעה

התיקון של חברת הכנסת ש. ב'ירנו לסעיף 18,

לא נתקבל.

סעיף 18 בנוסח הוועדה, נתקבל.

עקיבא גוברין (יו"ר ועדה העבודה):
 הוא הדין למשפחתו. חייב המפרנס לדאוג למשפחתו ולהיזהר.

אבל המדובר הוא על דברים אחרים לגמרי. כבר עסקנו בענין דומה בחוקים אחרים בכנסת. אם המשרת במילואים, בניגוד להוראות, גרם למשל לתאונת דרכים קשה מאד, מדוע ייחנה מזכויות? היא זהיר במעשיו. צבא הגנה לישראל, עד כמה שידוע לי, אינה מרבה בעור גשים ולא בזה כוחו, אבל מי שבא על ענשו חייב לשאת בו.

היו"ר י. סרלין:
 נצביע.

ה צ ב ע ה

התיקון של חברת הכנסת א. וילנסקה לסעיף 25, לא נתקבל.

סעיף 25 בנוסח הועדה, נתקבל.

היו"ר י. סרלין:

אני מעמיד להצבעה את הסעיפים 26, 27, 28, שאין בהם הסתייגויות.

ה צ ב ע ה

סעיף 26 בנוסח הועדה, נתקבל.

סעיף 27 בנוסח הועדה, נתקבל.

סעיף 28 בנוסח הועדה, נתקבל.

היו"ר י. סרלין:

בסעיף 29 הסתייגות לחברת הכנסת למדן. יגמק אותה חברת הכנסת רובין.

חנן רובין (מ"ם):

כנסת נכבדה. אני בקיצור מה הענין. לפי הצעת הרוב, ייכנס החוק לתקפו באחד באפריל שנה זו, תוך אפשרות ששרת העבודה, מתוך קשר עם ועדה העבודה, תתן לו תוקף במועד מאוחר יותר. אני מבין שהטעם בהוראה זו הוא לאפשר את ההכנות הדרושות להפעלת החוק, שאולי יצריכו זמן-מה. דבר זה נראה לי והוא צודק.

אבל אם כך, אם מבחינה משרדית-טכנית מגיע משרד העבודה לכלל מסקנה שאין להפעיל את החוק כבר באחד באפריל אלא בתאריך מאוחר יותר, אין זה טעם מספיק שאנשים המשרתים בעתודות בתקופת-ביניים זו לא יינהגו מה הוראות של החוק. הרי הבעיה כאן אינה בעיה כספית, אלא בעיה טכנית-משרדית.

נניח ששרת העבודה תגיע לכלל מסקנה שהחוק יוכל להיכנס לתקפו רק באחד ביוני, וועדה העבודה, לאחר שתשמע את הנימוקים, תקבל את דעתה. אבל אין הדבר צריך להתפרש בצורה כזו שמי ששירת בעתודות בתקופה מאפריל עד יוני לא ייחנה. לפי הצעתנו, ייחנה ויקבל את התשלומים המגיעים לו כחוק, אם כי באיחור-מה.

והי הצעתנו, אין זה ענין מרכזי כל-כך לגבי החוק, והו שיפור מסוים הנראה לנו כמוצדק.

עקיבא גוברין (יו"ר ועדה העבודה):

לא אטריד אתכם עוד במלים, הגענו לסיפא דחוק. גם כיום לא מעטים המעבידים, כגון ממשלת ישראל עצ'

היו"ר י. סרלין:
 אנו עוכרים להצבעות.

ה צ ב ע ה

התיקון של חברת הכנסת א. וילנסקה לסעיף 21, לא נתקבל.

הצעתו של חברת הכנסת ח. רובין להעביר את הסעיף 21 לוועדה לדיון נוסף, לא נתקבלה.

סעיף 21 בנוסח הועדה, נתקבל.

היו"ר י. סרלין:

לסעיפים 22, 23, ו-24 אין הסתייגויות, אעמידם להצבעה.

ה צ ב ע ה

סעיף 22 בנוסח הועדה, נתקבל.

סעיף 23 בנוסח הועדה, נתקבל.

סעיף 24 בנוסח הועדה, נתקבל.

היו"ר י. סרלין:

בסעיף 25 יש הסתייגות לחברת הכנסת וילנסקה.

אסתר וילנסקה (מק"י):

סעיף 25 שולל את התשלום מעובד, המשרת בעת-זות ומרצה עונש מאסר בפרק הזמן שבו הוא משרת במילואים. אנו מציעים למחוק את הסעיף מתוך הנימוק קים הבאים.

אם החייל יושב במאסר על עבירה פלילית, הרי עונש של ישיבה במאסר הוא מספיק. אולם אנו רואים בסעיף זה אפשרות של שימוש בסאנקציות כלכליות במקרה של פעולות למען השלום בצבא. אם למשל, חייל המ"שרת בעתודות מחתים חיילים על פטיציה הקוראת להסכם בין חמש המעצמות וישיבו אותו בהתאם למדיניות שלכם במאסר, הרי שהעונש לא יוגבל למאסר בלבד, אלא תישלל מן הנענש גם הזכות לקבל את התשלום, וגם משפחתו תסבול.

אנו חושבים, שזהו למעשה נסיון להתרועע חיילים באמצעות סאנקציות כלכליות לא רק לגביהם, אלא גם לגבי משפחותיהם, מפעולות פוליטיות למען השלום, שבעדן חושב משרד-הבטחון לנכון להושיב חיילים במ"אסר. אנו מקווים שגם סאנקציות אלו לא תצלחנה למנוע פעולות של חיילים למען השלום.

עקיבא גוברין (יו"ר ועדה העבודה):

אני סבור שכל העתידים לשרת במילואים, לאחר ששמעו את הסברתה של חברת הכנסת וילנסקה למה ומדוע הם עלולים לשבת במאסר, יימנעו מפעולות שעליה רמזה הסתייגת. בצבא אסורה כל תעמולה, אם למען שלום ואם למען מלחמה. בכל החוקים שהבאנו לפני הכנסת בענינים דומים קבענו ואמרנו: המדינה עושה מאמץ כדי לסייע מבחינה כלכלית למשרתים בצבא על כל חלקיו, ואדם אשר עבר עבירה אינו יכול ליהנות מזכויות כלכליות מיוחדות.

אסתר וילנסקה (מק"י):
 ומשפחתו?

— חוק שירות מילואים (תגמולים) (גוברין, סרלין); החלטות בדבר הגדלת מסי מכס ובלו (סרלין, גורי, ציזלינג) —

הי"ר י. סרלין :

אנו מצביעים על ההסתייגות הרשומה על שם חברת הכנסת חנה למון.

ה צ ב ע ה

התיקון של חברת הכנסת ח. למון לסעיף 29, לא נתקבל

סעיף 29 בנוסח הוועדה, נתקבל.

הי"ר י. סרלין :

הצבענו על כל הסעיפים. נשאר סעיף 5 (ב) שהוחזר לוועדה. אני ממליץ לפני יושב-ראש הוועדה לכנס את הוועדה עוד היום או מחר בבוקר, על-מנת שנוכל לסיים את הדיון בהצעת החוק עוד במושב זה.

ב. החלטות בדבר הגדלת מסי מכס ובלו *

הי"ר י. סרלין :

נצביע.

ה צ ב ע ה

הצעת ההחלטה בדבר הגדלת מסי בלו על משי קאות משכרים, נתקבלה

ישראל גורי (יו"ר ועדת הכספים):

הצו השלישי מתייחס לשינוי תעריפי המכס על מלט, מושת, מטילים או זוויות שונות מברזל, שמנים ושומנים של סיכה (3 סוגים), ועל סוגים מסויימים של עור וצמיר גים. צו זה כולל את כל המצרכים שמניתי, אולם חילוקי הדעות אינם חלים אלא על חלק מהם. מדובר על מלט ועל מוטות ברזל. ההעלאה אינה גדולה. למעשה היא סמלית בהשוואה אל המחירים הרשמיים הקיימים ועל-אחת-כמה-יכמה בהשוואה אל המחירים החפשיים.

יש כאן שינוי גם בבנין המס. המס היה מוטל עד כה בשתי צורות: (1) לפי המשקל; (2) לפי ערך המצ'ר. השינויים בתעריף באים לבטל אחת משתי הצורות. המכס יוטל מעתה לפי ערך הסחורה בלבד.

אם חברי הוועדה, שהביעו התנגדות בוועדה לשינוי התעריף, יתבעו לעצמם את הזכות להגן על דעתם — תבוא תשובה.

אהרן ציזלינג (מפ"ם) :

לא התנגדנו להעלאת תעריפי בלו משום שהם נוגעים למצרכי מותרות, אפילו אלה שהם בשימוש עממי והרמוני, לאחר שהובטח לנו רשמית, שכל שיטת תשלומי הבלו תעמוד לבחינה כללית בוועדת הכספים של הכנסת אגב הדיון בתקציב. אבל לא יכולנו להסכים, ולו גם בתנאי זה, להעלאת בתעריפי המכס.

מוצע לשנות את שיטת תשלומי המכס, ובמקום תשלום סכום קבוע לפי הכמות של כל סחורה, אם במידה ואם במשקל, יבוא תשלום באחוזים ממחיר הסחורה. שינוי זה מוצדק, ביחוד לפי מצב המטבע כיום. אולם עם זאת הרי הדבר גורר התפתחות, שאין אנו יכולים לקבוע בדיוק את מהותה, באשר שיטת חישובי המטבע שלנו עומדת לבחינה בממשלה, ואיננו יודעים מה הן ההחלטות שתקבל הממשלה בחישובי המטבע לצרכי המשק והכלכלה השונים.

מה, מוסדות לאומיים וציבוריים וגם מפעלים פרטיים, הנושאים בתשלום שכר זה או אחר למשרתים במילואים. ולא נכון שכל העובדים יפסידו אם משרד-העבודה, מסיבות בלתי-תלויות בו, יאחר בהפעלת החוק. וספק רב אם תצליח שרת-העבודה לגבות את המגיע באופן רטרואקטיבי. לכן לא קיבלה הוועדה את הצעתה של חברת הכנסת למון.

אם נקבל את ההסתייגות, הרי בינתיים נגרום רק הפסד כספי לרבים מבין העובדים עוד בטרם היות החוק. לאחר ששמע חברת הכנסת רובין את הסברתי, אני מציע לו להסתלק מן ההסתייגות, כי היא לרעת העובדים, ואיני סבור שיש לו כוונות זדוניות כלפיהם.

הי"ר י. סרלין :

נעבור לסעיף ח' של סדר-היום — החלטות בדבר הגדלת מסי מכס ובלו.

ישראל גורי (יו"ר ועדת הכספים):

כנסת נכבדה, אני מביא לאישורה של הכנסת 4 צווים של שינוי תעריפי מכס ובלו על מצרכים שונים.

הצו הראשון הוא לשינוי תעריף הבלו על כל ספירט מפוגל. במקום 750 פרוטה לקילוגרם, אנו מציעים להעלות ל-1000 פרוטה. הצעה זו אושרה בוועדת הכספים על דעת כל חברי הוועדה בלי כל דעה מתנגדת.

הי"ר י. סרלין :

נצביע.

ה צ ב ע ה

הצעת ההחלטה בדבר הגדלת מסי בלו על כוהל מפוגל נתקבלה.

ישראל גורי (יו"ר ועדת הכספים):

הצו השני הוא לשינוי תעריף הבלו על משקאות משכרים. ההצעה היא להעלות את מס הבלו לכל ליטר של ערק, במקום 3 ל"י לליטר — 4 ל"י, וגם לכל ליטר קוניאק, במקום 3 ל"י — 4 ל"י, וכן גם לספירטים אחרים, במקום 3 ל"י — 4 ל"י.

חוז משינוי תעריף הבלו על קוניאק, נתקבלו ההצעות על דעת כל חברי הוועדה. בענין הקוניאק חלקו שני חברי הוועדה על ההצעה. איני מביא את הדבר בצורת ההסתייגות, כי הפרוצדורה של הסתייגות אינה חלה על צווי מכס ובלו, אולם התחייבתי להביא את הדבר לידי עתה של הכנסת.

שני חברי הוועדה החולקים, כמו חברי כנסת אחרים, יכולים להביע את הסתייגותם בפני הכנסת.

אהרן ציזלינג (מפ"ם) :

אני מזכיר ליושב-ראש, שהובטחה בכנסת הודעה על החלטתה הפנימית של הוועדה על מכס ובלו.

ישראל גורי (יו"ר ועדת הכספים):

הודעה זאת איננה בסוף דברי.

פרטות — כלומר רק הכסלה בשני המקרים. העלאה זו אינה משפיעה כמעט כלום על הוצאות התחבורה, והחשבון מראה שבעל המכונית יצטרך להוציא בעקבות זה רק עשרות גרושים נוספים לחודש.

מטעמים אלה ומן הטעם הנוסף, שבהודמנות הקרובה נקיים דיון מקיף יותר על מדיניות המכס והבלו, אני מציע לכנסת לאשר את התעריף.

היו"ר ז. שפר :

אני מעמיד את הצו הזה להצבעה.

ה צ ב ע ה

הצעת ההחלטה בדבר הגדלת מסי מכס
(צו מס' 5, תשי"ב — 1951) נתקבלה.

ישראל גורי (יו"ר ועדת הכספים):

הצו האחרון מתייחס לשינויים במכס על חבילות מזון ועל חבילות קפה ותה. גם הצעה זו לא נתקבלה על דעת כל חברי ועדת הכספים ולכל הפחות אחד מחברי רי הוועדה הודיע, שהוא שומר לעצמו זכות להביע דעה נפרדת בכנסת.

הצו מחלק לשני חלקים: חלק אחד מתייחס לתה וקפה, ושלביו נקבע תעריף בשיעור 800 פרוטה לקילור גרם על קפה, או תה, הנשלח בחבילות מתנה, או המ"ב באים לשם אריזה בחבילות מתנה, אשר למצרכי מזון אחרים, מוצע מס בשיעור 150 פרוטה לקילוגרם.

ברצוני עוד להוסיף, שלפני כשנתיים וחצי הגיע היקף המשלוח של החבילות ל-7,000 עד 8,000 חבילות לחודש. בחדשים ספטמבר ואוקטובר 1951 הגיע מספר החבילות שנשלחו לארץ ל-70,000 עד 80,000 חבילות לחודש. דמי המכס על קפה ותה הם נמוכים מאד בארץ באופן יחסי ובהשוואה אל ארצות מערב אירופה וארצות מזרח אירופה. מקבלי חבילות של קפה ישלמו את המכס בשיעור המחיר הרשמי, שלפיו מוכרים מצרכים אלה לצרכנים בקיצוב של מנות. אין זה סוד, שבעוד הצרכנים מקבלים מצרכים אלה במנות זעומות, נהנים מקבלי החבילות של תה וקפה ממצרף זה בכמויות גדולות יותר, ויש יסוד מספיק — ולא רק השערה — לומר שחלק גדול ממצרכים אלה זורם לשוק החפשי, אם לנקוט לשון עדינה. בחודש אוגוסט בלבד נתקבלו 28 טון קפה, ואנשים הבקאים בדבר אומרים, שחלק גדול ממשלוח זה הגיע לשוק החפשי. אין לי יסוד כי קפה זה נשלח דווקא לאנשים שמצבם הכלכלי ירוד; לפי הידיעות שקיבלתי מהנהלת המכס והבלו רובם המכריע של העולים אינם בין מקבלי החבילות, לות, מהטעם הפשוט שרוב העולים מארצות המזרח אין להם קרובים באמריקה שישלחו להם חבילות. פירוש הדבר, שהחבילות מגיעות לאנשים בעלי מעמד כלכלי יציב פחות או יותר שאין לרחם עליהם, ויצדק הדבר לדרוש מהם פרוטות נוספות כמכס על החבילות. הם מופלים לטובה מבחינה זו ולגבי אורחים אחרים שאינם מקבלים חבילות, ואין כל רע בזה אם גובים מהם מס קטן המצטרף לשפוט עוליו לפי מידת הצדק שעל פיו אנו מכלכלים את מדיניות המסים. בטוחני שמס זה הוא מן הצודקים ביותר בין המסים שאנחנו מטילים.

רוב חברי ועדת הכספים, חוץ מחבר אחד, תמכו בקבלת צו זה.

מוצע לנו לאשר העלאות מכס לחמרים בענפי בנין, ריהוט וכ"י — מלט, עץ, ברזל — העלאות שהן באופן יחסי גבוהות. ובשעה שאנו מסכימים לקביעת תשלום אחוז מערך הסחורה, עלול להיווצר מצב שעל פיו תשלום המכס עשוי לגדול אוטומטית. וכבר אחוז שנקבע גדול במידה רבה מן הסכומים שבתעריף הקיים, ועם שינוי ערך המטבע, הרי שהגידול יהיה בקו „פרוגרסיבי“.

המכס המוצע עכשיו ליבוא עץ יהיה גבוה ב-300% מזה הקיים; לברזל עגול, הוא יהיה גבוה ב-150% וב-שמנים הוא יהיה פיראריעה מן המכס הקיים היום, ועתה יבואו השינויים עקב שינוי ערך המטבע. אנו מתנגדים למגמה זו, הבאה להגדיל שוב את אחוז מסי העקיפין בתקציב המדינה. בקרוב נדון בתיקונים החדשים לחוק מסי הכנסה, בהם מוצעים אמנם חישובים המקילים על אלה המרוויחים מעט מאד, אך מחייבים חלק גדול מאד של האוכלוסיה, מהשכבות העולות, לשלם מסי הכנסה מוגדלים; ואילו לבעלי הכנסות גדולות ואף עצומות תינתנה הקלות רבות. ולעומת זה מגדילים את מסי המכס. אחוז מסי העקיפין בהכנסה הכללית של התקציב גדול בהשוואה למרבית הארצות. לפי סקירה שהוכנה עליידי מומחי משרד האוצר, תפסו מסי מכס ובלו בשנת 1950 56.6% מכלל ההכנסות שבתקציב, ואילו בשנת 1951 תפסו מסי אלה 45% מכלל ההכנסות. באנגליה תפסו מסי העקיפין 31% מההכנסות שבתקציב, בבלגיה 22%, בהולנד 20%, בשווייץ — 27%, בצרפת — 21% ורק באיטליה ובשבדיה דומה האחוז לזה הקיים אצלנו.

המגמה המסתמנת עכשיו ובאה לביטוי בבקשת האי"שור שהובאה לפנינו תיאם להגדיל את אחוז מסי העקיפין, פירוש הדבר שתבוא תוספת מס בלתי ישיר ותיפול כמע"מסה, על צרכים ראשוניים במדינה, בבניה, בריהוט וכ"י, ועל מצרכי האוכלוסיה בכללה. אנו מתנגדים למגמה זו, ומתנגדים לכן לשינוי תעריפי המכס, עד אם תועמד לפ"נינו לבחינה שיטת המסים כולה.

ישראל גורי (יו"ר ועדת הכספים):

אגב הדיון האחרון על התקציב, היה לנו ויכוח רחב על המגמות במדיניות המסים ותהיה לנו הודמנות קרובה לשוב לויכוח זה בעוד שבועות אחדים, לאחר ששר האוצר יצא לפני הכנסת על תקציב שנת הכספים 1952/53. ברצוני להביא לידיעת חברי הכנסת, שוועדת הכספים החליטה לערוך דיון מקיף וכולל על כל המדיניות של מסי המכס והבלו.

אשר להצעה המובאת כיום לאישור הכנסת, אמרתי ואני רוצה שוב להודגיש, שההעלאה היא בשיעור קטן מאד לעומת המחירים הרשמיים של המצרכים הללו, ואין צורך לומר לעומת המחירים הבלתי רשמיים. חלק גדול מבין חמרים יצא מובאים לארץ גם לפי מחירים של יבוא בלי תשלום ובחלק גדול נקנים גם במחירים של שוק חפשי. אינני חושב שתהיה זו פוליטיקה נבונה, אם לא נקבל לכל הפחות חלק קטן מזה לקופתה של המדינה. אי-אפשר לטעון שמס זה איננו צודק או שיש לו איזו השפעה שלילית או הורסת על המדיניות הכלכלית. הוא איננו מהווה כל גורם מכריע במדיניות זו.

חבר הכנסת צ'ולונג טעה באמרו שהתעריף לגבי שמני-סיכה הועלה מי ארבעה. הטבלה שלפני מראה, שלגבי שמן מכוונות הועלה התעריף מ-25 פרוטות ל-55 פרוטות, ולגבי שומן-סיכה הועלה מ-30 פרוטות ל-60

ישיבת נ"א, ט' שבט תשי"ב (5 פברואר 1952)
 — החלטות בדבר הגדלת מסי מכס ובלו (קפלן, שפר); חוק לתיקון פקודת סדרי השלטון והמשפט
 — (תיקון מס' 2) (שפר, יוסף, רובין) —

היו"ר ז. שפר :

שמעתם את הצעת הוועדה וההתנגדות להצעה זו.
 אני מעמיד להצבעה את הצעת הוועדה.

ה הצ ב ע ה

- בעד הצעת ההחלטה של הוועדה — 24
 נגד — 22
 ההחלטה בדבר הגדלת מסי מכס (צו מס' 6,
 תשי"ב — 1951) נתקבלה.

ג. חוק לתיקון פקודת סדרי השלטון והמשפט (תיקון מס' 2), תשי"ב — 1952 *

(קריאה ראשונה)

אני רוצה להזהיר את הבית מלראות את ההצעה כאן רק מבחינה זו. מאחורי הצעה זו מסתתרת האפשרות — ואני רוצה להגיד זאת מראש — להתקין תקנות־עזר על פי חוקים מסויימים, להשאיר את התקנות האלה במגירה של איזה פקיד ולתת להם בכל זאת חוקף מחייב.

לחוק הזה צריך לתת, לא את השם „חוק לתיקון פקודת סדרי השלטון והמשפט“, — אלא „לכס'רבסיה“.

החוק הזה בא בעקבות פסק'הדין של בית־המשפט העליון אשר קבע שפקודה מסויימת שניתנה והיתה מונחת במגירה של איזה משרד ממשלתי בלי שהובאה בכלל לידיעת הנוגעים בדבר — איננה יכולה לחייב, ואני סבור שביית'הדין העליון בפסקו כך, דן די'ן־צדק לא רק מבחינה פורמאלית, אלא גם מבחינה זו שאין לחייב את האזרח לקיים חוקים שלא ניתנה להם כל צורה של פרסום.

מה מציעים כאן? אילו אמרו שמבקשים לתת לגא' ליואציה לתקנות שונות שהותקנו בעבר ושלפי פסק' דין זה, ספק אם הן חוקיות — אילו רצו לעשות זאת, יכלו להציע חוק האומר, שתקנות שהותקנו בעבר ולא פורסמו ב„רשומות“, בכל זאת כחוק הותקנו, כמו שהוצע הדבר בקשר עם מס'הגולגולת המודרג, כשב' הצעת־חוק נאמר, שמה שנעשה בשטח זה בעבר כדין נעשה.

יש תקנות רבות — למשל של המפקח על המזון — המתפרסמות בעתונות היומית. אין לנו ענין לעורך ספקות לגבי חוקיותן של תקנות אלו. אולם, כדי להבטיח את חוקיותן, די היה שהממשלה תציע שכל מה שנעשה עד עכשו — כדין נעשה. להצעה מעין זו היינו יכולים להסכים, אילו היה השר מביא לפנינו רשימת התקנות, אשר עליהן היתה חלה הוראה זו, כי, כאמור, אין לנו ענין לערער מבחינה פורמאלית על חוקיותן של תקנות שונות שפורסמו, אמנם לא ב„רשומות“, אלא בעתון.

אולם הכוונה בהצעה שלפנינו אינה רק לגבי מתן חוקף חוקי לדברים שקרו בעבר, אלא לגבי דברים שיעשו בעתיד. הגה הוזכרו בדברי ההסבר לחוק המוצע, תקנות ההגנה לשעת־חירום 1945. תקנות אלו נותנות למוסדות השלטון אפשרויות ישירות לתת כל פקודה, כל צו או להתקין כל תקנות־עזר בעקבותיהן. אם אינני טועה, גם ענין רבסיה היה בנוי על תקנות־עזר לתקנות ההגנה, 1945. איזה תקנות הן אלו? אלה הן אותן התקנות שהכנסת הראשונה החליטה שאינה רוצה בהן, ושצריך

מתנה — והעול הקטן הזה הוא תרומה ניכרת באופן יחסי לתקציב.

כאשר נגיע לדין על התקציב הבא, בעוד כמה שבועות, נצטרך לעמוד גם על ההכנסות וגם על ההוצאות. הממשלה עצמה רצתה להציע בוועדת־הכספים הטלת נכס בסכום גדול יותר. בוועדה ביקשו להקטין, והממשלה קיבלה את ההצעה, וביטלה את הצו והביאה במקומו צו חדש, כדי להשביע את רצונם של חברי הוועדה. אני מציע לאשר את הצו הזה.

היו"ר ז. שפר :

לפני שנמשיך בסעיפים הכלכליים, נעבור לסעיף ד' של סדר'היום, רשות־הדיבור לשר־המשפטים.

שר־המשפטים ד. יוסף :

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, יש לי הכבוד להגיש לפני הכנסת הצעת חוק לתיקון פקודת סדרי השלטון והמשפט (תיקון מס' 2), תשי"ב — 1952.

יש כמה חוקים בארץ, בחוכם תקנות ההגנה למניעת רוחים מופקעים, תקנות ההגנה לשעת חירום, פקודות הפיקוח על המזונות 1942, המאפשרים התקנות לתקנות ללא פרסומן ב„רשומות“. יש נסיבות שבהן חייבת הרשות המוסמכת להביא לידיעת הציבור תקנות וצווים מסויי־מים, ולפי החוקים האלה מותר לעשות כן עלידי פרסומם בשני עתונים. אנו נוהגים כך מאז קום המדינה.

הנהגה ביום 30 בנובמבר 1951 החליט בית־הדין הג' בזה לצדק במשפט מס' 220 (1951) שסעיף 10 (ג) לפקודת סדרי השלטון והמשפט 1948, הקובע שהוראות הסעיף חלות גם על תקנות ותקנות לשעת־חירום, כאילו מחייב פרסום תקנות אלו ב„רשומות“, אם כי כוונת הסעיף הוא היא שההוראה תחול רק על אותו החוק ולא על כל החוקים בארץ. כחוצאה מפסק'דין זה נוצר מצב שכאילו לא היה יסוד חוקי למאות פעולות אדמיניסטרטיביות אחר' איזו שנעשו על יסוד ההוראות שפורסמו בעתונות.

ולכן כדי למנוע הסתבכות רצינית, היינו נאלצים להוציא תקנות־שעת־חירום לקיום תקפן של הוראות תשי"ב, על מנת לקבוע שיש חוקף חוקי לכל מה שנעשה לפי ההוראות שפורסמו לא ב„רשומות“. החוק הזה בא לרשת את מקום התקנות לשעת־חירום שאין רצוננו לחדש אותן, כי בדרך כלל רצון הכנסת הוא שנהג עד כמה שאפשר לפי חוקים ולא לפי תקנות לשעת־חירום, והחוק המוצע יסיר כל ספק בנוגע לכוונת החוק המקורי. אני מציע לפני הבית להעביר את הצעת־החוק להצעת החוקה, חוק ומשפט.

היו"ר ז. שפר :

כדי לדעת למונן את מהלך הדיון, אני מבקש מאת חברי הוועדה הרוצים להשתתף בו שירימו את ידם. רשות־הדיבור לחבר־הכנסת רובין.

חנן רובין (מס') :

כנסת נכבדה, לכאורה לפנינו הצעה טכנית שבאה לתקן אי־אלו פרטים משפטיים יבשים ומשעממים, אבל

גא זאת, ולפחות יבטיח שאמנם יהיה פרסום בעתון; כי לפי הנוסח הזה, גם הדבר הזה אינו מובטח.

מה שהוצע כאן בנוסח המשפטי היבש, זהו אחד הביטויים הקשים לעבודה, שיכול אדם להיענש ללא יסוד חוקי ובלו שיוודע בדיוק על מה בא העונש. זהו אחד הדברים החמורים היכולים להתרחש במדינתנו — התקנת תקנות ללא פרסום, שיש בהן סנקציות פליליות.

ודבר שלישי — כל זה בא אחרי רבסיה וזה יותר מדי. הייתי שמת, אילו הלך שר המשפטים בענין זה לקראת הרעיונות שהשמעתי כאן; מכל מקום ברור שבצורה זו לא נוכל להסכים להעברת החוק לועדה.

יעקב קליבנוב (הציונים הכלליים):
 כבוד היושבי ראש, כנסת נכבדה.

אני מוצא לנכון להצטרף להתנגדות שהובעה כאן עליידי חבר הכנסת רובין. נדמה לי, שהחוק המוצע בצורתו הנוכחית איננו טוב מבחינה חוקית ועלול לפגוע בסמכויותיה של הכנסת בתור המוסד הממוקק.

אחד היסודות של התחיקה שלנו גם בימי המאנדאט וגם כעת צריכה להיות חובת השלטון לפרסם את התקנות שהוא מחקיך בעתון הרשמי. מצד הציבור שאיננו מתמצא במצב החוקי ובדרישות ההכרחיות של כל תחיקה נשמר עת לפעמים השאלה: מדוע יש הכרח לפרסם חוקים וחקות דוקא בעתון הרשמי ולא בשום עתון אחר? מי קורא את העתון הרשמי או את "הרשומות"? הרי לעתון היומי יש יגנו ציבור קוראים יותר רחב. על השאלה הזאת יש להשיב, כי אמנם עתון יומי לא יוכל בשום פנים לבוא במקום "רשומות" ואי אפשר להשוות את ערך הפרסום ב"רשומות" לערכו של פרסום בעתון יומי. בכל מדינה מוכרח להיות מקור אחד ויחיד, מוכר עליידי החוק, אשר ממנו וממנו בלבד צריך האזרח לשאוב את ידיעותיו על פעולות התחיקה והביצוע של הרשויות הממוקקות והמבצעות. הרי אין האזרח רשאי להצדיק את עצמו כשהוא עובר על החוק בטענה שהוא לא ידע את החוק, כי ישנה פרונומפיציה משפטית, שכל אזרח החייב לדעת את החוק, גם יודע אותו באמת. ומנין ישאב את ידיעתו זאת, אם לא מהמקור המוסמך היחיד, העתון הרשמי המתפרסם עליידי ממשלת הארץ? לפיכך, בכל הארצות ובכל החוקות קבוע סדר ידוע לפרסום חוקים ותקנות, ואצלנו הסדר הזה דורש שהפרסום ייעשה בעתון הרשמי (כעת "רשומות"), ואין כל הצדקה לבוא כעת ולדרוש שהסדר הזה לא יישמר. אין כל פרסום במקום אחר — למשל, באחד העתונים היומיים מבין התריסר — יכול לבוא במקום הפרסום הזה. אחרת ניתנת האפשרות לאזרח להגיד באמת ובתמים: את העתון הרשמי אמנם צריך הייתי לקרוא, ואם גם לא קרא תיו למעשה, הנני חייב לדעת את הכתוב בו, אולם את העתון היומי שהממשלה בחרה בו לפרסום תקנותיה אינני מחוייב לקרוא; אני קורא את העתון היומי שלי ואיני מחוייב לדעת מה כתוב בעתון יומי אחר.

לפי דעתי, חשוב מאוד לשמור על חוקת הפרסום ב"רשומות" ולא לסטות ממנה. אמנם יכולים לפעמים להתהוות מצבים כאלה, כשהתקנת איזו תקנה ופרסומה ברבים דורשים דחיפות מיוחדת. על כך כבר העיר פה חבר הכנסת רובין, שאין הבדל גדול מבחינת האפשרות הטכנית בין הפרסום ב"רשומות" ובין הפרסום באיזה עתון יומי. בזמן המאנדאט, בשנות מלחמת העולם השנייה, כשהיה צורך דחוף לפרסם איזו תקנה לשעת חירום באופן

לבטלן, אם תחקבל הצעת חוק הנידונה, כי אז אפשר היה בעתיד להתקין תקנות עזר על פי אותן תקנות החירום האנגליות היועיות לשימשה, והכנסת אפילו לא תדע, איזה תקנות עזר הותקנו או איזה צוים ניתנו, כי אין חובה לפרסמם בצורה המקובלת, שהיא לדעתי הכרחית.

על כך יש להוסיף, שעל פי תקנות החירום האנגליות מותר להתקין גם תקנות עזר שיש בהן משום איום בעונשים פליליים; כלומר: אין כל הגבלה שחוקנות העזר השונות המתקנות על פי אותן תקנות חירום שהיו מכוננות נגד הישוב העברי במישורים, תכלולנה גם סנקציות פליליות מסוגים שונים; ואם יתקבל הדבר, הרי באופן "חוקי" כביכול אפשר יהיה, שבאיו מגירה של פקיד פלוגי או אלמוני יהיה מונח מיסמך חתום כדת וכדין עם חותמת, בלי שאותו מיסמך יתפרסם לא בעתון ולא בצורה אחרת, ולמרות הכל יהיה לו תוקף חוקי שיאפשר להביא לדין אדם על מעשה, שנחשב כ"עבירה" על פי המיסמך שבמגירה. אני רוצה להניח שבעלי ההצעה הזאת לא ראו את הדברים עד תומם, והציעו את אשר הציעו ללא שיקול מספיק. אינני רוצה להניח, שיומי ההצעה התכוננו להטלת סנקציות פליליות ללא פירסום ועל יסוד התקנות האנגליות, כי פירוש הדבר שאנו עוברים את הבסיס של המשפט, אמנם, או יש לגאליזאציה מראש לכל פעולה אדמיניסטרטיבית, כי למעשה לפי תקנות הגנה לשעת חירום הבריטיות — כמעט לכל מעשה בלתי הוגן או אף בלתי חוקי לפי מהותו של השלטונות אפשר לתת לגאליזאציה טורמאלית. אולם, כאמור, אני רוצה להניח שכאן היה חוסר שיקול מספיק ולא לכך התכווננו.

מן החוק שהוצע כאן אני יכול לקבל סעיף אחד. הוא סעיף 2 המבטל תקנות לשעת חירום מסוימות. בקשר עם זה רצוני להעיר הערה. על ידי התקנות לשעת חירום שהוזכרו בחוק המוצע נעשה דבר, שמוטב היה אילו לא נעשה. בקשר עם ענין זה הציעה סיעתי סעיף לסדר היום, שעדיין לא הגיע לדין. מה יש כאן? אחרי כל פסק דין שלא ימצא חן בעיני הממשלה אפשר היה להתקין תקנות שעת חירום ולחקן את הדברים לגבי העתיד! ואם אין הדבר רצוי גם לבדי העתיד, הרי הודאי לגבי העבר זוהי דרך מסוכנת מאוד. נעשה כאן תקדים מסוכן ופסול. ומחר יוכל לצאת פסק דין בענין מסויים, ולמחרתו תחקין הממשלה תקנות לשעת חירום על מנת למנוע את היוצאחור לפועל של פסק הדין, דבר שלא ייעשה, ובודאי לא ייעשה בלי הכנסת.

דבר אחרון — נוכל לצייר בנפשנו, שכדי למנוע תקלות, כפי שאמרת, לא נמנע את אישורנו, אם שר המשפטים יציע לתת תוקף חוקי לדברים שנעשו, ואני מתכוון בראש וראשונה לאותם הדברים שד"ר יוסף עוסק בהם מתחת ל"כובע" של שר המשפטים. אין לנו כל ענין לגרום קשיים, אם תידרש לגאליזאציה. אולם לגבי העתיד, אינני יודע מדוע הממשלה אינה רוצה לפרסם את פקודותיה ואת תקנותיה ב"רשומות". כלום בעיה היא? האם יגרום הפרסום ב"רשומות" הוצאות גדולות כל כך? כלום אי אפשר להוציא גליון מיוחד של ה"רשומות" אם יש צורך בפרסום דחוף? מה כאן הבעיה? למת אין רצון לפרסם ב"רשומות" דברים המהיבים את אוזני המדינה?

ועוד דבר. אם נניח ששר המשפטים רוצה לשכנע אותנו שיש דברים שצריך לפרסמם רק בעתון, יגיד

— חוק לתיקון סקודת סדרי השלטון והמשפט (תיקון מס' 2) (קליבנוב, בדר, שפר, רזיאל-נאור, יוסף) —

אני יודע, שאתם עושים זאת נגד המתנגדים הפוליטיים שלכם; זה יפה לכל משטר פאשיסטי והלא המשטר שלכם הוא משטר פאשיסטי.

היו"ר ז. שפר:

אני מבקש לחזור מן הביטוי „משטר פאשיסטי“.

יוחנן בדר (תנועת החרות):

לא אחזור מכך. משמתי מבטאים בכנסת זו את המלה „פאשיסטים“ לגבי גורמים שונים, ואם אפשר לומר זאת למפלגה שלנו, יש גם לי זכות לומר זאת למי שאני חושב לנכון. חברה הכנסת יעקב שפירא כתב, שתקנות לשעת-חירום משנת 1945 הן תקנות נאציות. אינני אומר שהן אנשים התומכים בתקנות אלו הם נאצים, אך דעתי היא שתקנות אלו הן פאשיסטיות. אמרתי, משמטר המשתמש בתקנות, שהן לפי דעת יעקב שפירא נאציות, ולדעתי הן פאשיסטיות — הוא משטר פאשיסטי.

אסתר רזיאל-נאור (תנועת החרות):

משטר שמערכב את כל הסמכויות, ראוי לשם זה.

יוחנן בדר (תנועת החרות):

אני טוען, שמשטר העומד בעניינים פוליטיים על תוקים רטרואקטיבים — מה שלא עשה שום משטר בטרם קם המשטר הפאשיסטי — הוא משטר טוטאליטארי ופאשיסטי; אינני אומר זאת לגנאי וגם לא בפעם הראשונה. אינני נוקב בשם אדם או בשם מוסד ואני מוכן אפילו לבקש מאת היושב-ראש להרשות לי להחליף את המלה „משטר“ במלה „שיטה“, שהיא מלה אובייקטיבית ואיננה פוגעת בשום איש.

חוק פלילי שמטבעו הוא רטרואקטיבי והמאשר הוראה בארצות, שתודה לאל כבר איננה קיימת בחוקה שלנו — איננו יכול להתקבל בכנסת הרוצה לשמור על דמוקראטיה.

רבותי, השיטה שהתחילה מאז נתמנה השר הממונה על הפקחים גם לשר הממונה על השופטים, הרסה את כל סדרי המשפט. לא ייתכן שלד לאחר קבלת החלטה בבית המשפט, יוצע חוק מיוחד כדי לתקן את פסק-הדין. הדבר כבר קרה פעם בימים האחרונים וחשבתי כי זה יוצא מן הכלל, אך אני רואה שזוהי שיטה. אינני חושב שאפשר לקיים משטר במדינה, בה יפרו את החוק עלי ידי חוקים. זה לא יוסף כבוד ויחס חיובי בציבור לחרים. אני חושב, שמי שבאמת מעוניין בסדר במדינה ויחס כבוד מצד הציבור לחוקים, מבין, שאין משיגים זאת עליידי שוטרים או עליידי פצצות גזו. יחס של כבוד מצד ההמונים לחוקים יביא סדר במדינה. לא אתמוך בחוקים שלפי דעת הכנסת הם בלתי-דמוקראטיים, ובהוספה חוק שיעקב שפירא כינה אותו בשם „חוק נאצי“.

שר-המשפטים ד. יוסף:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני חושש שחברי הכנסת שדיברו לפני, עירבבו במקצת את הפרשיות ולא דיברו כלל וכלל לענין. אם חברה הכנסת בדר סבור שעל דפי ספר-החוקים שלנו יש חוק שהוא חוק נאצי, עליו להציע לפני הכנסת לבטל את החוק ההוא. זה חצי שנה שהוא חברה הכנסת השניה, ועדיין לא הציע זאת.

יוחנן בדר (תנועת החרות):

אדוני השר טועה, הצעתי זאת בוועדת החוקה.

דחוף, היתה הממשלה מפרסמת גליונות מיוחדים של העתון הרשמי וממציאה אותן לציבור גם באמצע השבוע, בין הגליונות השבועיים הרגילים. אינני יודע למה לא תוכל הממשלה לעשות זאת כעת. תנאי ההדפסה הם אולי קשים יותר כעת, אבל אפשר להתגבר גם עליהם ובלכוד לשמור על סדר הפרסום הקבוע.

ישנן אולי תקנות ופקודות כאלה, ביחוד במשרד-המסחר-והתעשייה, אשר מענין המדינה הוא שייכנסו לתקפן מיד עם חתימתו של השר עליהן. ואין לחכות עד אשר יתפרסמו ב„רשומות“. במקרים כאלה כראי אולי לוותר בכלל על הפרסום המייד, אפילו בעתון יומי, אולם צריך או לקבוע בחוק, כי תקנות ופקודות כאלה טעונות בכל זאת פרסום ב„רשומות“ תוך שבוע או שבועיים, ואם לא יינתן להן פרסום כזה, יפוג תקפן. עליידי כך ניתן את האפשרות לשלטון לפעול במהירות, ועם זה נשמור על הריישה של פרסום קבוע ולא נפגע בזכויות האזרח ובי-סמכויות הרשות המחוקקת.

איני מתנגד שהצעת החוק תועבר לוועדה, אך בכוח נתי להציע לוועדה להכניס בה תיקונים מרחיקי-לכת.

יוחנן בדר (תנועת החרות):

לפני חצי שנה בערך קיבלה הכנסת הראשונה הח' לטה, שהתקנות לשעת-חירום לשנת 1945 הן בניגוד לדמוקראטיה. נגד החלטה זו לא הצביע אלא חבר אחד בלבד, שלא אזכיר את שמו, כי אני מכבדו.

עכשיו באה הצעה, הרוצה להחזיר לתוקפה אחת התקנות לשעת-חירום מ-1945, הצעה מכוערת וסקאנדל-ליווית מכל שאר ההצעות, שכבר פסק תוקפה. בה צעה זו נאמר, שמפקד הצבא או הנציב העליון, או כל הממונה על ביצוע תקנות לשעת-חירום יכול להודיע על הוראותיו בכל צורה שירצה. התקנות יכנסו לתוקפן אפילו אם המפקד, או הנציב לא יביע ולא יפרסם את דעתו, והן יופעלו גם נגד אנשים שלא ידעו עליהן בכלל.

ברצוני להזכיר לכם צווים שניתנו בצורה זו. יש בין חברי-הכנסת היודעים את ההיסטוריה, וחבל שמר שפירא אינו כאן, כי הוא יכול היה להזכיר לכם באיזה אופן חתם הנציב העליון על צווים ותקנות לשעת-חירום. הוא עשה זאת על כוס תה ביפו והחליט על מאסרם של אנשים ורציחתם בלי כל הודעה קודמת. באיזה אופן נרצחו בחור צות העיר אנשים שלא ידעו על דבר העוצר — ידוע לכם היטב, כל זה היה חוקי. אפשר היה לעשות עוצר גם בלי להכריז עליו קודם. אפשר היה לאסור אנשים, כי זה לא עמד בסתירה לתקנות לשעת-חירום.

ועכשיו עומדת הכנסת להחזיר הצעה סקאנדליוזית זו, שכבר אינה קיימת בספר החוקים.

ועוד דבר — כתוב כאן, שהתיקון ייכנס לתוקפו ב-15 למאי 1948. מה פירוש הדבר? נניח שהיתה הוראה, אך לפי התקנות לשעת-חירום ולפי החוק הקיים, לפי ססק' הדין של בית-הדין לצדק לא היתה ההוראה חוקית, ואיש שפעל בניגוד להוראה זו — לא עבר על החוק. עכשיו רוצים אנו ליצור מצב, שהעושה דבר שהיה חוקי — יעמוד למשפט; לפי תקנות לשעת-חירום יהיה העונש עד 3 שנים, מאחר שהדבר מקבל תוקף חוקי מ-15 במאי 1948.

אני יודע שכנסת זו — עלי-כיל-פנים רובה — אינה מתחשבת בחוקים והיא מקבלת החלטות שאין להן כל יסוד בחוק. ביום מסויים מקבלת היא החלטות וביום שלאחריו היא שוב מחליטה בניגוד להחלטות אלה שקיבלה.

לא התכוונו עליידי חוק זה לבטל מה שהיה כתוב במר פורש בחוק ההוא.

אנו באים להציע לפני הכנסת לקיים את המצב החוקי, ולחת תוקף חוקי למצב שהיה קיים במדינה במשך שלוש שנים עד שיצא פסק-דין זה. אינני שולל לא מחבר-הכנסת רובין ולא מכל חבר-הכנסת אחר את הזכות להציע חוק שיבטל את כל ההוראות ואת כל החוקים אשר קובעים שיש לפרסם דברים אלו ב"רשומות". זוהי זכותכם, עד אשר דבר זה לא נעשה...

חנן רובין (מפ"ם):

אתה תסכים לכך?

שר-המשפטים ד. יוסף:

לא אסכים לכך, אבל אהיה מוכן לדון, הדבר תלוי בגוסס החוק שאתה תציע. אולי יהיו בנוסח החוק שלך דברים שאוכל להסכים להם — גם אתה הסכמת לדברים מסויימים שאני מסכים להם. אינני יכול לומר אם אסכים להצעת חוק זו כל עוד לא ראיתי את הנוסח בכתב. בכל אופן אין זה נוגע לחוק המוצע, החוק המוצע בא לקיים את המצב החוקי במדינה במשך שלוש שנים וחצי. אני מציע להעביר הצעת חוק זו לוועדת החוקה. לכל חבר-כנסת שמורה הזכות להכניס שינויים, גם לחבר-הכנסת בדר, גם לחבר-הכנסת רובין וגם לחבר-הכנסת קליבנוב. כל אחד מהם הציע לשנות את הצעת החוק, הם יכולים להכניס הצעת חוק אבל אין זה נוגע להצעת חוק זו.

היו"ר ז. שפר:

כיימנו את הדיון בהצעת חוק זו. לפי שעה יש הצעה אחת: להעביר את הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

חנן רובין (מפ"ם):

אני מבקש רשות להציע הצעה.

היו"ר ז. שפר:

לאחר שכבר ביקשתי אתמול, אני מבקש עוד פעם גם היום, שכאשר יש לחבר-הכנסת הצעות, אל יחכו עד לרגע שבו אני מודיע שאין עוד הצעות. אני מבקש מאת חבר-הכנסת הנכבדים להטריח עצמם ולהציע הצעות במועדן.

יוחנן בדר (תנועת החרות):

אולי חשב ששר-המשפטים יקבל את דעתו?

היו"ר ז. שפר:

אינני יכול לקבל שום הנחות כאלה. אני מבקש מחבר-הכנסת, אשר יש להם הצעות לסעיף הנדון, להכ" ניס את הצעותיהם במועד הנכון.

חנן רובין (מפ"ם):

עלי להעיר הערה. אמרתי בדברי שאם שר-המשפטים לא יהיה מוכן להכניס תיקונים להצעה זו, אהיה אנוס להציע את החזרת החוק לממשלה. לא יכולתי להציע הצעה זו קודם ששמעתי את דברי שר-המשפטים. לאחר ששמעתי את דבריו, אני מציע להחזיר את החוק לממשלה.

היו"ר ז. שפר:

יש שתי הצעות: הצעה אחת להעביר את הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט; הצעה שניה — להחזיר את הצעת החוק לממשלה. אני מעמיד הצעה זו להצבעה.

ה צ ב ע

ההצעה להעביר את הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

שר-המשפטים ד. יוסף:

ועדת-החוקה תדון בעניין, אך כעת אין זה עומד לדיון.

אילו באתי להציע כעת לפני הכנסת לחוקק חוק שלפיו לא יפורסמו צווים וחוקים ב"רשומות" וייעשו אותם הדברים אשר חבר-הכנסת רובין רואה אותם כדבר-ים נוראים — אז היה מקום לנאומים אלה. אולם, לא כן הוא המצב. באתי לצייין רק מצב משפטי קיים. יש בארץ חוקים אשר חבר-הכנסת קליבנוב יודע היטב שהם לא נחקקו לא עליידי ממשלה זו ולא עליידי הממשלה הקודמת, אלא שהם קיימים מימי המשטר המאנדאטורי.

אסתר רויאל-נאור (תנועת החרות):

זה באמת מחייב מאד מאד!

שר-המשפטים ד. יוסף:

הרשות בידך להציע לבטל כל חוק שאינך מוצאת אותו לנכון. חוקים אלו היו קיימים בארץ זה שנים רבות והם קובעים בפירוש שאין צורך לפרסם ב"רשומות"; אפשר להתווכח על כך אם זה נכון או לא נכון. אמנם, לפי התיאוריה של החוק מניחים שכל איש בארץ חייב לדעת את החוק, אולם נדמה לי שמותר לרצות שהאזרח יהיה לא רק במצב התיאורטי של ידיעת החוק, אלא ידע אותו למעשה. בחוק מניעת הפקעת שיערים, למשל, הקובע מתירים מדי פעם בפעם למאות מצרכים, מעוניין כל בעל-חנות. הוא לא ידע זאת מן ה"רשומות", משום שאינו קורא אותן. הוא קורא את העיתונים השונים ולכן מוכר רחים לפרסם צווים אלה בעתונות היומית, והם מתפרסמים לפחות בשני העיתונים הגדולים. זהו מה שהחוק דורש וזהו מה שאנו עושים.

אם חבר-הכנסת סבורים שחוקים אלו גרועים, מותר לכל אחד להציע לשנות אותם. מהי הצעתנו לפני הכנסת? אנו מציעים לפני הכנסת שחוק סדרי השלטון והמשפט אשר ממשלת ישראל הציעה, והיא ידעה מה רצונה להציע, יהא מחייב שמה שצריך לפרסם לפי החוק ההוא, צריך לפרסם ב"רשומות". בית-המשפט, בצדק או שלא בצדק, מצא שלפי פירוש החוק ההוא, יש לקבל חוק שיחול על כל החוקים במדינה. בכל הכבוד לבית-המשפט, הריני מר" שה לעצמי לחולק על דעתו זו, וגם היועץ המשפטי לממ" שלת ישראל חולק על דעה זו. אנחנו יודעים שקיים כלל גדול בחוקים שבכל זאת נותנים ביסוס מתוך זה שמקיימים את המצב הקיים, אם מאז קום המדינה בכל-זאת פור" סמו מאות צווים בעתונות ולא ב"רשומות", ומאות פסקי" וין של בתי-המשפט התבססו על הפרסום בעתונות ולא ב"רשומות", פירושו של דבר שבית-המשפט קיבל צווים אלה כחוקיים במשך למעלה משלוש שנים. פתאום במש" פט אחד החליט בית-המשפט שאין הדבר כך.

חנן רובין (מפ"ם):

במקרה זה לא פורסם אפילו בעתון.

שר-המשפטים ד. יוסף:

כי לפי סעיף מסויים בחוק ההגנה לשעת-חירום לשנת 1945, סעיף 4 הנוגע לממשל הצבאי קובע שמוותר להת הוראות בלי לפרסם אפילו בעתון. אם אתה נגד זה, תציע לשנות זאת — אתה בכלל סובר שאין מקום לממשל צבאי בארץ זו, אך יש אחרים החושבים אחרת. אני סבור שהרוב בבית הזה חושב אחרת, וזכותו להציע לשנות את החוק ההוא. כל עוד החוק ההוא קיים, עם כל הכבוד לבית-המשפט, אנחנו יודעים למה התכוונו בהגשת החוק,

ד. חוק ערבות למשכנתאות, תשי"ב — 1952 *

(קריאה שניה וקריאה שלישייה)

הי"ר ז. שפר: שקיימת החלטת ועדת-הכנסת, אני נאלץ להכריז על הפסקה של חצי שעה.
הישיבה נפסקה בשעה 19.30.

הישיבה נחדשה בשעה 20.08.

הי"ר ז. שפר: אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת, או עוברים לסעיף 2 של חוק ערבות למשכנתאות. לסעיף זה יש הסתייגות לחבריה הכנסת ציזלינג.

אהרן ציזלינג (מפ"ם):

כנסת נכבדה, או מתייחסים בחיוב לחוק בכללותו, תוך שימוש נכון הוא עשוי לשמש משמיר מקדם את הבטיחות העממית בארץ, או מציינים ברצון, כי בוועדת-הכספים נתקבלו תיקונים שהצענו אותם לשינוי ולהרחבת ההצעה המקורית של הממשלה, במיוחד או מציינים בחיוב את העובדה שוועדת-הכספים כולה הסכימה להבחין בפרובלמות ספציפיות של הקיבוץ, והכלילה בחוק הגדרות ותקנות מיוחדות שהן מתאימות לצורתיים זו — דבר שהקיבוץ חסר אותו במקרים רבים בחוק שלנו.

עם זאת, הסתייגנו בכמה וכמה שאלות כלליות וענייניות.

ועתה לסעיף 2, או מבקשים כי קביעת היקף הערבות יהיה מטרור לאישורה של הכנסת, ולא לאישורה של ועדת-הכספים בלבד, היקף הערבות משמש גורם מכוון במדיניות הכלכלית של הממשלה. הכנסת ראתה צורך לשמור לעצמה זכות זו בשעה שהיא דנה, למשל, בחוק מתן ערבויות על-ידי האוצר. המאכסיון המתור נקבע על-ידי החלטת של הכנסת — ואם תרצה הממשלה לשנות זאת, עליה להביא זאת לכנסת. משנקבע השיעור המאכסיון מאלי של הערבויות, הרי חובת אישורה של כל ערבות בתחום שיעור זה מסורה לוועדת-הכספים, והאוצר מביא לפניו הצעות מסוימות למתן ערבויות, כאן במשכנתאות, הערבויות הן לזמן ארוך יותר, על שום מה להשאיר דוקא בענין זה את הסמכות בידי ועדת-הכספים בלבד?

נראה לי שהאוצר בעצמו היה צריך להיות מעוניין בסייג המחייב החלטת הכנסת עצמה, למנוע לחץ, לעצור "התפרצויות" של תביעת ערבויות ממנו. ציינתי בהודמ"ת גיות שונות, בשעה שדנו בערבויות לשיוק פריהדר ובענינים אחרים, כי הבאנקים בארץ והמוסדות הכספיים מנצלים לרעה את החצמ בתבעם את ערבות המדינה לענינים בעלי אופי עסקי, המכניסים להם רווחים ניכרים, משום כך או סבורים, שגם בחוק זה, כפי שנהגנו בחוק למתן ערבויות, צריך ההיקף הכללי של הערבויות להיות מאושר על-ידי הכנסת, ולא על-ידי ועדת-הכספים בלבד, זוהי הסתייגותנו לסעיף 2.

כדי לקצר בפרוצדורה, ובהסכם עם יושב-ראש הוועדה, אנמק מיד גם את ההסתייגות השניה שלי, לסעיף 3 של החוק, סעיף זה משאיר בידי שר-האוצר את הזכות — ואין או חולקים על כך — לאשר על-ידי פרסום ב"רשומות", את רשימת ה"מלווים המאושרים", הזכאים ליהנות מקבלת הערבות, בכל מקרה שהם יבקשו לקבלנה

הי"ר ז. שפר: או עוברים לסעיף ז' של סדר-היום, חוק ערבות למשכנתאות. רשות-הדיבור ליושב-ראש ועדת-הכספים.

ישראל גורי (י"ר ועדת-הכספים):

כנסת נכבדה, חוק ערבות למשכנתאות המובא עתה לאישורה של הכנסת, מטרתו לקדם את הבטיחות העממית בארץ, אעמוד בקצרה על היסודות העיקריים של החוק, הממשלה תוכל לערוב להלוואות בשיעור שלא יעלה על 50% מהוצאות הבניה; ובמקרה שהלווה לא יעמוד בהתחייבותו, תהיה אחראית כלפי המלווה רק להפרש בין סכום ההלוואה ובין הסכום שהמלווה יקבל בעד הנכס, אם הנכס יעמוד למכירה, להבטחת הסיכון תגבה הממשלה אחוז וחצי מסכום ההלוואה, וסכום זה יוכנס לקרן להלוואות למשכנתאות, אם לא יספיקו כספי הקרן לכיסוי כל התשלומים, יכוסה ההפרש מכספי התקציב.

אין ספק שמתן ערבות על-ידי הממשלה יש בו כדי לנטוע בטחון בלב המשקיעים שאין הם מסכנים את השקעותיהם, והדברים אמורים לא על-יסוד השערות בלבד, אלא על-יסוד משאומתן שהתנהל עם גורמים פינאנסיים שונים המוכנים להשקיע כספים למתן ההלוואות לעידוד הבניה העממית.

שניים מחברי ועדת-הכספים, חבריה הכנסת ציזלינג וסרלין, שמרו לעצמם זכות של הסתייגות, לפי הרשימה שהוגחה על שולחן הכנסת, אני מציע לעבור לקריאה הצעת החוק סעיף סעיף.

הי"ר ז. שפר:

נעבור עתה להצבעה על כל סעיף וסעיף.

שמחה בבה (הציונים הכלליים):

בוועדת-הכנסת נקבע, שאין לערוך הצבעות בין השעות 19.00—20.00.

הי"ר ז. שפר:

אני מודה לחבריה הכנסת בבה.

אצביע תחילה על הסעיפים שאין בהם הסתייגויות, ואני מקווה כי תוך הצבעות האלה תחלוף השעה.

בסעיף הראשון אין הסתייגויות, אני מעמידו להצבעה.

ה צ ב ע ה

סעיף 1 בנוסח הוועדה נתקבל.

הי"ר ז. שפר:

כדי למנוע אי-סדר ובלבול בהצבעה, נצביע קודם על הסעיפים שאין בהן הסתייגויות, ולאחר מכן יגמקו המסתייגים את הסתייגויותיהם ותינתן להם התשובה, וההצבעה על סעיפים אלה תיערך אחר-כך.

אהרן ציזלינג (מפ"ם):

בחוק זה אני מקווה לקבל את תמיכת הרוב, ואני מעוניין להשפיע עליהם.

הי"ר ז. שפר:

כיון שהחברים הביעו את רצונם לנמק את הסתייגויותיהם בשעה שהשתתפות בשיבה תהיה יותר מלאה, וכיון

בר בקרן סכום נכבד שיש בו כדי ליטול חשש של סיכון, מה שאין כן לגבי ערבויות אחרות.

אשר להסתייגות השנייה: בדרך-כלל המונח "חברה נכרית" מטיל אימה במקצת ויש בו טעם לפגם. בוועדת הכספים נתעוררה השאלה אם אין צורך להיזקק למונח אחר ולכתוב "חברות-חוץ". אבל היועץ המשפטי שינע אותנו שאין לשנות הגדרה זו בחוק זה כל עוד לא שונתה בחוקים אחרים ובפקודת החברות.

חברות-חוץ משקיעות גם בענפים אחרים, ולא נתעררר כלל השאלה שהכנסת תיטול משרה-האוצר את הסמכות הזאת להיכנס במשאיומתן עם חברות-חוץ לגבי השקעות מסוגים שונים ובשדות-השקעה שונים. אינני רואה טעם מדוע מתעוררת שאלה זו דווקא אגב הדיון בחוק מתן ערבויות למשכנתאות. אני סבור שפחות מכל יש מקום לחששות בשדה זה; אין כל מקום לחששות פוליטיים שחברות זרות תרצינה להפעיל לחץ פוליטי במתן הלוואות לבניית בתים על שטח של 80—90 מ"ר. אינני רואה מרחב-מחיה ללחץ פוליטי בענין שאנחנו דנים בו. יש חברי-כנסת הנתונים לסיטו המידי, ובכל הזדמנות מעוררים את החשש שמא יופעל לחץ פוליטי. אינני יודע, אם יש מקום לחשש ממיין זה כשאנו דנים בבעיות אחרות, כגון זכויות וכו' — חשש שהנני שולל אותו. אבל חשש זה אין לו שום מקום לגבי הנושא שאנחנו עוסקים בו הערב.

מטעמים אלה לא קיבלה ועדת-הכספים את ההסתייגויות הללו והיא מציעה לפני הכנסת לדחות. רצוני לאשר, אגב אורחא, שוועדת-הכספים אמנם הכניסה תיקון נים חשובים אחדים בחוק זה, אבל כל התיקונים היו מכוונים להקל ולא להכביד, לעודד את הבניה העממית, בעוד שהצעות אלו עשויות להכביד. מטעמים אלה לא מצאה ועדת-הכספים לנכון ולאפשר לקבל את ההסתייגויות הללו.

היו"ר ז. שפר: נצביע.

הצבעה

התיקון של חברי-הכנסת א. צילינג לסעיף 2 לא נתקבל.

סעיף 2 בנוסח הוועדה נתקבל.

התיקון של חברי-הכנסת א. צילינג לסעיף 3 לא נתקבל.

סעיף 3 בנוסח הוועדה נתקבל.

היו"ר ז. שפר:

אנחנו עוברים לסעיף 4. בסעיף זה רשומה הסתייגות לחברי-הכנסת צילינג.

אחרון צילינג (מפ"ם):

אבקש מאת חברי-הכנסת מן הרוב, ביחד מסייעת מפלגת פועלי ארץ-ישראל, לוותר על השגרה של דחית כל הצעת תיקון של המיעוט. אם בשני התיקונים הראשונים פעלתם לפי קו שאתם פועלים לפיו בדרך כלל — הגבלת סמכותה של הכנסת והרחבת סמכויותיה של הממשלה — הרי הסתייגותנו בסעיף זה היא כולה עניינית, על בסיס הבחנה סוציאלית של העניין, ואני מבקש מכם להקשיב להצעתנו באופן כרויה לגופו של עניין.

הצעת הרוב של ועדת-הכספים קובעת כי האוצר מוגבל במתן ערבות לבנין ל-50% מהשקעות הבניה, ולא

לצורך ביצוע מפעל בניה זה או אחר. אנו מציעים להרסיף הגבלה, למקרה שהמלווה שצריך יהיה לאשר אותו, הוא "חברה נכרית", כמשמעותה בחוק פקודת החברות. אני רוצה להקדים ולומר: אין אנו מתכוונים להגביל את פעולתם של מוסדות בעלי אופי לאומי, יהודי, כללי וכו' בארץ. אולם אנו סוברים, כי נכון יהיה שבמתן הרשאה לחברות נכריות בעלות אופי בינלאומי — יהיה האוצר מסוייג וכפוף לבקשת הסכמתה של ועדת-הכספים. קיימת מות בארץ קונצסיות, ישנם אינטרסים של קאפיטאל זר, ולפעמים אלה אינטרסים קאפיטאליסטיים בעלי אופי מדיני, ויכולים להתהוות מקרים, כאשר אגב עניינים כסי פיים וכלכליים אחרים — יעמוד האוצר תחת לחץ, אמנם של קבלת כסף, אבל ייתכן שבתנאים מקשרים ומשעבדים. או, למשל, במקרה של סיכון במקומות עבודה, של קונצסיה. תנאי סיכון עשויים לפעמים לשמש גורם כובל פורע עלים משתכנים. רוב המקרים יהיו בודאי חיוביים ואנו רוצים שהאוצר יהיה חפשי לפעול. אבל גם במקרים אלה, רצוי לאוצר שוועדת-הכספים תשמע מגינה מפני הלחץ העלול להתהוות עליו מבחוץ. משום כך אנחנו מציעים שבסוף סעיף 3 ייוסף סעיף-קטן זה: (ב) אישור חברה נכרית, כמשמעותה בפקודת החברות, כמלווה מורשה, לא תיתן אלא אחרי הסכמת ועדת-הכספים של הכנסת.

ישראל גורי (יו"ר ועדת-הכספים):

כנסת נכבדה, מטרת החוק הזה היא לעודד בניה עממית. החוק צריך להיות ערוך כולו במגמה זו, ואין להכניס בו סעיפים העלולים להחטיא מטרה זו. דעת הרוב בוועדת-הכספים היתה, שהצעותיו של חברי-הכנסת צילינג הן בכיוון הפוך למטרת החוק. אילו קיבלנו הצעה זו, היה הדבר מביא לידי-כך, שהמשאית המתחן עם משקי עים שונים, אם בארץ ואם בחוץ-לארץ — יהיה מתעבב, ובמקרים מסויימים אף היה נפסק, עקב הפעולה האיטית של המכונה הפארלאמנטאריה שלנו. הנה דוגמה לכך: חוק זה הובא לקריאה ראשונה בכנסת ביוני 1951, והוד"גש אז שיש צורך דחוף לסיים בהקדם את הקריאה הראשונה והשנייה, על-ימנ להפעיל את החוק, כן הובטח אז שהקריאה השנייה תסתיים עוד בכנסת הראשונה. עם זאת — הגענו לקריאה ראשונה פורמאלית מחודשת ביום 12 בנובמבר, ואנחנו מאשרים את החוק בקריאה שנייה ביום 5 בפברואר. כולנו יודעים שיש חוקים ועניינים דחופים וחשובים שאינם מגיעים לסדר-היום. הכנסת אלא באיחור רב. מסתבר אפוא שאילו קיבלנו את הצעתו של חברי-הכנסת צילינג, האומרת שהכנסת תחליט על שיעור הערבות שהאוצר יוכל להתחייב עליה, פירושו של דבר יהיה, שהאוצר לא יוכל לקבל התחייבויות נוספות והיה כפוף להחלטתה של הכנסת, באופן שמשאיומתן חשוב וחיוני מאד עלול להידחות לפעמים או להתבטל לגמרי. נמצא שנחטיא את המטרה שאליה מתכוון המחוקק. מצד אחר, אינני רואה כל נימוק עקרוני או ענייני שיחייב אותנו לקבל את ההצעה הזאת. אין אנחנו מוסרים לוועדת-הכספים סמכות של חתיקה. ועדת-הכספים תהיה רוק מוסמכת לשקול אם ראוי וכדאי להתחייב לערבויות נוספות, אם לאו. סבורני שוועדת-הכספים יכולה למלא את התפקיד הזה ללא כל חשש של נזק לענייני המדינה. יש להבדיל גם בין מתן ערבויות בכלל לגופים ולמוסדות שונים ובין מתן ערבויות לצורך חוק זה. הכנסת לא הביטה לעצמה כל קרן של ביטוח לכיסוי ההפסדים במתן ערבויות בדרך-כלל, בעוד שלפי חוק זה אנחנו מבטיחים 1.5% מכל הלוואה לקרן הערבויות, ולפי ההערכות יצט

ישיבה נ"א, ט' שבט תשי"ב (5 פברואר 1952)
— חוק ערבות למשכנתאות (צילינג, לבון, קפלן) —

אנו מבקשים אסוף בענין זה דירוג הגיוני, המגביל את האוצר במתן ערבות של 35% לגבי דירות שהן גדולות מ-75 מ"ר נטו, ומרשה לו — לא מחייב אותו — לערוב עד כדי 50% לדירות שהן בגודל של 60—75 מ"ר, ועד 70% לדירות קטנות של 60 מ"ר, הכוללות את מרבית הבניה העממית, ואף את הבניה המשופרת. אני סובר שקבלת התיקון שלנו איננה מטילה קושי על האוצר, כי אם עשויה לשמש מסתח להרחבת הבניה בארץ.

שר-האוצר א. קפלן :

כנסת נכבדה. ביקשתי את רשות-הדיבור כדי להדגיש נקודה אחת יסודית שאינה ברורה לחבר-הכנסת צילינג. השאלה העומדת לפנינו היא : כיצד לעורר את הבניה, אבל לא רק על-ידי הבעת רצון טוב, אלא כיצד לגייס כספים נוספים בארץ ובחוץ-לארץ לבניה ? יש חששות, ביחוד בקשר ליוקר הבניה, ויש קשיים בדרך לגיוס האשי ראי האפוזיטיבי. יש חששות בארץ ויש חששות בחוץ-לארץ.

כדי לסלק את החששות האלה אמרנו : הממשלה תתן ערבות. אבל כדי שלא להטיל עומס נוסף של הממשלה, רצינו להקים קרן-ביטוח הדדית למקבלי משכנתאות, ומ סיבה זו אמרנו שנקבע עד 1.5%, כדי שהקרן תהא באמת קרן של ביטוח, כמו שעשו בארצות-הברית כאשר הקימו שם קרן דומה בשביל מטרות כאלה.

הקרן הזאת צריכה להבטיח את תשלום המשכנתאות. הממשלה עומדת מאחורי הקרן אם התשלומים לא יספיקו.

אין להתחשב רק במצוקה הקיימת כיום. נכון הדבר שכיום אנו מדברים על בנינים בשטח של עד 50 מטר, אבל איננו יוצרים קרן רק בשביל היום, ואנו מקווים שתביא תקופה שהמצב בארץ יוטב, ואז נחשוב שגם דירה של שלושה-ארבעה חדרים אינה לוכסוס גדול ביותר. ניהלנו משא ומתן עם באנקים עוד לפני שנתיים בקשר עם המפעל לשיכון הוותיקים, והוקמה חברה מיוחדת למשכנתאות בחוץ-לארץ, בעיקר באמצעות ציגני האגודות המקצרות, עיות, היא חברת "אמון". כדי לעודד את האמון, הגנו מודיעים שרצוננו לא רק לבנות כתי-מעבר, אלא — ברגע שהמצב יוטב — להגיע גם לבנין ששטחו יעלה על 90 מטר.

אהרן צילינג (מפ"ם) :

90 מטר היום זהו לעג לרש.

שר-האוצר א. קפלן :

אילו היינו מוציאים תקנה לשעת-חירום, יכול הייתי להסכים לכך. אבל אנו מציעים חוק שיפעל במשך שנים לא מעטות. בהוצאה-למפעל נביא בחשבון את המצב, אבל לא בתחוקה.

מכיוון שאנו בונים קרן על יסודות של ביטוח הדדי, הרי אני חייב לקבוע שלואבנוי הרב, לא רק ברגע זה אלא עוד שנים רבות, לא נוכל לעלות על 50%. אילו הייתה הממשלה בעצמה מקציבה את הכסף למשכנתאות, היה הדבר פשוט. איננו יכולים לקבוע בתנאים הקיימים שלבתיים העונים יתן עד 70%. הממשלה דנה ותרו עוד בשאלת העזרה לבניה העממית ולבניה הצנועה ביותר. אולם כאן אנו צריכים לזמן רק מנקודת-ראות אחת — כיצד מגביירים את הרגשת האמון, כיצד מגייסים אמצעים גדולים יותר לשם פיתוח הבניה בארץ.

למעלה מזה, לגבי שטח עד 90 מ"ר של מגורים, 90 מ"ר שאינם כוללים חדרי-מורגות, חדרי-שירות, חדרי-כניסה וכן הלאה, היינו לשטח שיכון של 110 מ"ר בערך. גם אם האוצר מוכן לערוב ליותר מ-50% לדירה מסויימת, לא יוכל לעשות זאת.

נבחון נא עתה מה הן דירות-המגורים הנבנות עתה בארץ. הלוואי וזכינו לדירות של 90 מ"ר נטו לחלק ניכר של העם. השיכון כמושבי העולים הוא בשטח של 26 מ"ר; השיכון של הוותיקים הוא בשטח של 52 מ"ר, הכוללים את האבירים, הפרוודורים וכו'.

פנחס לבון (מפ"ם) :

יחד עם הפרוודורים — 45 מ"ר.

אהרן צילינג (מפ"ם) :

זה מחזק עוד יותר את נימוקי, אבל את המספר שנקבתי קיבלתי מחבר-הכנסת הרצפלו ומשרת-העבודה. אך נניח אפילו שהשטח הוא 52 מ"ר. בתל-אביב מצויים מפעלי שיכון אחדים הנחשבים לשיכונים מתקדמים. השיכון הטוב ביותר מאלה הוא השיכון ביר-אליהו — 45 מ"ר. שטח השיכון ב"מגורים", ברחוב ארלוזורוב, לפקידים — 3 חדרים — מגיע ל-50 מ"ר, אולי כמה מטרים יותר, לרוב בות הפרוודורי, חדרי-כניסה וכו', שצריך לנכות אותם. השיכון של פועלי עיריית תל-אביב הוא 35 מ"ר. כל שעושה רסקו בשיכון מתנוועע בין 27—30 מ"ר למש"תכן. גם דירות משופרות יותר אינן מגיעות ל-60 מ"ר, השיכון העממי המובטח על-ידי הממשלה מכון, כמדומה לי, 35 מ"ר ברוטו.

ובכך של המצב זה של מחסור בחמרים, אף לצורך בניה זולה, מינימאלית, מדוע להגביל את האוצר מצד אחד, שכאשר בונים דירה בתנאים של מצוקה, אסור לו לתת ערבות גדולה יותר ? ואם אין למשכתן 50% משלו ויש לו רק 30%, מדוע אסור על האוצר לערוב לו על 70%, לדירת מינימום שלו, במקום חלוצי? מאידך, מדוע יהיה זכאי כל הבונה דירה של 90 מ"ר נטו, ששירוש הדבר 110 מ"ר ברוטו — היינו: פיראבעה מאשר דירת שיכון של מתיישב — לבקש מהאוצר ערבות בשיעור של 50% מלאים ? גם אילמלא הגבלנו בכנסת את סך-הכל שיעור הערבות, הרי היא מוגבלת מאליה, מינימוקים כלכליים, והבאנקים המלווים אינם מעוניינים לתת את המיליונים דוקא לדלים יותר. הם ילחצו לקבל את הערבות דוקא לגבי שיכון עשיר יותר, כשם שאנו יודעים, שישנה עכ"שיו הפניית חמרים, החסרים לנו לבניה עממית, לבנינים מרווחים ואפילו לבניני לוכסוס.

אני שואל אותך, יושב-ראש ועדת-הכספים : האם התיקון שלי איננו בא להרחיב את האפשרויות של השיכון העממי ? למה לא תקבל זאת ? אנו איננו מחייבים את האוצר לתת ערבות של 70%, אלא מבקשים שבבניה עד 60 מ"ר יהיה האוצר רשאי לערוב בשיעור של 70%. רשאי — אנו אומרים, ובתנאים אלה אנו רוצים להגביל את האוצר, שבדירה של 90 מ"ר — או של 110 מ"ר ברוטו — יהיה מוגבל. מי שיכול לבנות לעצמו דירה כזאת, אל יב"קש עזרה של המדינה לערבות יותר מ-35%. אם המלווה עצמו אינו מאמין לבונה בית מרווח — מדוע צריך האוצר לבוא לעזרתו בערבות של 50%, שהם בערך 100% של השיכון של הפועל הוותיק? 50% מ-110 מ"ר הרי הם 55 מ"ר, ולזה לא מגיע אפילו השיכון הוותיקים, גם אם יקבל את הערבות ב-100%, ובשיכון הרגיל הערבות לא תהיה אלא בשיעור של 15 מ"ר בלבד.

לפי דעתנו, יש להבחין כאן בין שני דברים: אנו מסתייגים ביחס לענין פרינציפיוני כללי, וזהו סעיף משנה א' של סעיף 17 המטפל בתקנון הקובע את תנאי המשכנתא. תאמת, דומני, כי כאן צריך להיאמר, ששרהאוצר רשאי באישור ועדת-הכספים להתקין את התקנות לגבי תנאי משכנתא כלליים לכל המקרים שבהם ייבנו הכתים.

את שאר הסעיפים אפשר להשאיר לסמכותו של שר-האוצר. לכן אנו מציעים, לתת אפשרות לוועדת-הכספים לדון על כך ולהתקין באישורה את התנאים הכלליים למשכנתאות.

ישראל גורי (יו"ר ועדת-הכספים):

אתחיל בהסתייגות לסעיף 4, שתינתן אפשרות של ערבות גם במקרים שערך המגרש יהיה 50% מהוצאות הבניה. המדובר הוא על בניה עממית של שיכונים עמ' מיים הנבנים דרך כלל על אדמת הקרן-הקיימת או על הקרקע של נפקדים. כאן אין כל סכנה שהלוים לא יוכלו לעמוד בזה ולא יוכלו לקבל את הלוואותיהם אם נקבע את ערך המגרש בשליש מהוצאות הבניה.

ויש טעם עניני לדבר זה. המלוים אינם נוהגים לתת הלוואות על מגרשים יקרים, ומגרש שערכו מגיע ל-50% מהוצאות הבניה נחשב במגרש יקר. לפיכך דחתה ועדת-הכספים את ההסתייגות הזאת.

אשר להסתייגות לסעיף 12. הנימוקים שהבאתי לפני הכנסת נגד ההסתייגות של חברי-הכנסת ציולינג בסעיפים 2 ו-3 של החוק, חלים גם על סעיף 12. יש בהסתייגות זו כדי להכביד, ולפעמים אף לבטל פעולות ולהפסיק משא-ומתן על-ידי דחיות ממושכות. אנו חיים בסימן הגבלת האשראי. אולם אין להגביל את האשראי של שר-האוצר, עד כדי כך שלא תהיה לו סמכות בתחומי החוק לקבוע אם אפשר לבוא במשא-ומתן עם מלוה חוץ ולקבל את המלוה בתנאים שנקבעו באופן עקרוני על-ידי החוק. ועדת-הכספים לא ראתה כל צורך לקבל את ההסתייגות הזאת.

אשר להסתייגות בסעיף 17. אין לנתח את ענין התק'נות מן החוק עצמו. אנו מאשרים חוקים שונים, ובסיומו של כל חוק נאמר, שהשר הממונה יקבע את התקנות. ברור שאין השר חפשי לקבוע תקנות שהן בניגוד לחוק. השר אינו פועל במחצתה, והוא נתון לביקורת התמידית של הכנסת על ועדותיה. כל חברי ועדת-הכספים יכולים לאשר את העובדה שקיים קשר הדוק בין הוועדה ובין שר-האוצר עצמו המשתתף בכל ישיבותיה של הוועדה. תמיד ניתנת האפשרות לעורר שאלות ובעיות ולמתוח ביקורת על פעולות מסויימות, ואין אנו צריכים להגביל מלכתחילה את שר-האוצר, לא מטעמים עקרוניים כלליים ואף לא מטעמים ענייניים הנוגעים לחוק שאנו דנים בו.

מכל הטעמים האלה אני מציע בשם ועדת-הכספים לדחות את כל ההסתייגויות.

היו"ר ז. שפר:

אנו עוברים להצבעה על סעיף 4. שמעתם את ההסתייגויות.

הצבעה

התיקון של חברי-הכנסת א. ציולינג לסעיף 4 לא נתקבל.

התיקון של חברי-הכנסת ח. אריאב לסעיף 4 לא נתקבל.

סעיף 4 בנוסח הוועדה נתקבל.

הצעה מסוככת זו שלבנין אחד ניתן 35%, לבנין שני 50% ולבנין שלישי 70%, אינה מגדילה לדעתי את האס' שריות לגיוס האמצעים, אלא מצמצמת אותן, ומפני כך אני מציע לדחות את הצעות התיקונים.

היו"ר ז. שפר:

ההסתייגות לסעיף זה לחברה-הכנסת אריאב, שינמק בהודמנות זו שתי ההסתייגויות נוספות לסעיפים שונים.

חיים אריאב (הציונים הכלליים):

אדוני היושבי-ראש, כנסת נכבדה.

בסעיף 4 (ב) כתוב: „לגבי בית שאינו מצוי בתחומי שטח תיכנון גלילי לא יעורב שר-האוצר למילואה לפי חוק זה, אלא אם אישר שמאי מוסמך בתעודה, שערך המגרש שעליו נבנה הבית אינו עולה בשעת גמר הבניה על שלישי מהוצאות בניית הבית“.

שאלתי בוועדה ואני שואל את הכנסת: לשם איזה צורך יש להגביל את סמכותו של שר-האוצר? אנו הצענו, שבמקום המלים „ערך המגרש אינו עולה על שלישי“ יבואו המלים „ערך המגרש אינו עולה על מחצית“. אין זה אומר, שתמיד צריך להיות ערך המגרש מחצית מהוצאות הבניה, אך במצב השרר בארץ אנו יודעים שישנם מגרשים שעליהם יצטרכו להקים שיכונים לאו דווקא במקרים ששם ערך המגרש הוא נמוך, ויכול להיות שיצטרכו להקים שיכון, שיוערך על-ידי שמאי מוסמך בערך יותר גדול. הלא לא כתוב: לפי מה ששילמו בעד המגרש. אילו היה כתוב: לפי מה ששילמו בעד המגרש, אפשר להבין שאלה שאלה שבתים יקבלו את הערבות רק בעד אותם מגרשים ששילמו בעדם סכום כזה וכזה, אך אם שמאי יבוא להעריך את המגרש, הוא יכול להעריך את ערך המגרש לפי מצב ערך המגרשים באותה סביבה. אם כן, למה להגביל? הרי אפשר שיהיו מגרשים, וישנם מגרשים רבים כאלו בסביבות הערים או עיירות, שערכם קצת יותר משלישי, ולמה להגביל את זכותו של השר? השר יכול לקבוע בכל מקרה ומקרה, והוא אינו צריך להעלות את הערבות דווקא עד החצי, אך רצוי שתינתן האפשרות לערוב גם במקרים כאלה.

הואיל וניתנה לי רשות מאת היושבי-ראש לנמק את ההסתייגויותינו בנוגע לשני סעיפים אחרים — אעשה זאת עכשיו.

אשר להסתייגותנו לגבי סעיף 12 (ב), בסעיף זה נאמר, ששר-האוצר מורשה לערוב בשם מדינת ישראל למילואה-חוץ על כל תנאיו וכי, מדובר איפוא, בסידור מילואה-חוץ למטרות שיכון.

אנו יודעים, שהנוהג בוועדת-הכספים לפי החלטת הכנסת הוא, שוועדת-הכספים היא המאשרת את הערבות. ית. יכולים להיות מקרים של ערבויות למילואה-חוץ, ומדוע דווקא ערבות למילואה זה לא תובא לאישור ועדת-הכספים? המילואה יכול להיות רציני עד מאד, והממשלה בתודאי תתחייב לפרעו בסכומים ניכרים למדי ובמטבע-זר, ואין טעם שלא להביא את הדבר בפני ועדת-הכספים. משום כך אמרנו: שר-האוצר באישור ועדת-הכספים מורשה לערוב.

אשר להסתייגותנו לגבי סעיף 17. הסעיף מטפל בהתקנת תקנות. שר-האוצר רשאי להתקין תקנות בכל ענין הנוגע לביצוע חוק זה ובכלל זה תקנות בענין משכנתאות וכי.

ישיבה נ"א, ט' שבט תשי"ב (5 פברואר 1952)
— חוק ערבות למשכנתאות (שפר, ציולינג, גורי, סרלין) —

היו"ר ז. שפר :
אנו עוברים לסעיף 5 של החוק.
אהרן ציולינג (מפ"ם) :
אנמק בזו אחרי זו שתי הסתייגויות.

שרהאוצר בחר להגביל את סמכויות עצמו בשעה שזה נוגע לאפשרות הגשת עזרה גדולה יותר לשכבות דלות יותר, ולהרחיב את סמכויות עצמו בשעה שזה נוגע להגשת עזרה לשכבות עשירות יותר ובעלות יכולת יותר, ואת עשה לגבי הסעיף הקודם בשעה שהוא הביא לפי נינו לצורך מתן ערבות גבול של 90 ממ"ר נטו. אין זו דירה של שלושה חדרים כפי שאמר. ראיתי ברחוב ארלוורוב, בשיכון פקידי העירייה, דירות נהדרות, בנות שלושה חדרים, בשטח פחות מ-50 ממ"ר נטו ולא 90. גם הפעם אנו עדים להגבלות ששרהאוצר רוצה להגביל בהן את עצמו, ושוב לא לטובה.

בסעיף 5 (א) רוצה שרהאוצר להגביל זכות לעצמו לערוב רק במקרה של משכנתה ראשונה, ובגבולות של 50% ממחיר הבניה, אנו יודעים כי יש ואפשר להשיג משכנתה ראשונה שאינה מגיעה אלא ל-20% בלבד, ונש' אלת השאלה : מדוע לא יוכל המשתכן להשיג לאחר קב' לת משכנתה ראשונה של 20%, גם את עורת הממשלה בערבות ל-30% הנוספים ? מדוע אסור יהיה לשר האוצר לערוב בתחום אותם 50% האחווים, גם אם תוספת המש' כנתה באה כמשכנתה שניה ? והרי זו אינה גדולה במקרה זה. ושוב : ההגבלה שמגביל את עצמו שרהאוצר, מכונה רק לאוחם המקרים שבהם ירצה להיענות לבקשת הער' בות. והכות לסרב שמורה לו תמיד.

בסעיף 5 (א) רוצה שרהאוצר להגביל זכות לעצמו לערוב רק במקרה של משכנתה ראשונה, ובגבולות של 50% ממחיר הבניה, אנו יודעים כי יש ואפשר להשיג משכנתה ראשונה שאינה מגיעה אלא ל-20% בלבד, ונש' אלת השאלה : מדוע לא יוכל המשתכן להשיג לאחר קב' לת משכנתה ראשונה של 20%, גם את עורת הממשלה בערבות ל-30% הנוספים ? מדוע אסור יהיה לשר האוצר לערוב בתחום אותם 50% האחווים, גם אם תוספת המש' כנתה באה כמשכנתה שניה ? והרי זו אינה גדולה במקרה זה. ושוב : ההגבלה שמגביל את עצמו שרהאוצר, מכונה רק לאוחם המקרים שבהם ירצה להיענות לבקשת הער' בות. והכות לסרב שמורה לו תמיד.

היו"ר י. סרלין :
אני מעמיד להצבעה את ההסתייגות לסעיף 5 (א) שהר' גשה עליידי חבריהכנסת ציולינג.

ה צ ב ע ה
התיקון של חבריהכנסת א. ציולינג לסעיף 5 (א)
לא נתקבל.

היו"ר י. סרלין :
אני מעמיד להצבעה את ההסתייגות לסעיף 5 (ב) שהוגשה עליידי חבריהכנסת ציולינג.

ה צ ב ע ה
התיקון של חבריהכנסת א. ציולינג לסעיף 5 (ב)
לא נתקבל.

היו"ר י. סרלין :
אני מעמיד להצבעה את סעיף 5 של החוק כפי שהוצע עליידי הוועדה.

ה צ ב ע ה
סעיף 5 בנוסח הוועדה נתקבל.

היו"ר י. סרלין :
אנו עוברים לסעיף 6. בסעיף זה אין הסתייגויות וא' עמיד סעיף זה להצבעה.

ה צ ב ע ה
סעיף 6 בנוסח הוועדה נתקבל.

היו"ר י. סרלין :
אנו עוברים לסעיף 7. בסעיף זה רשומה הסתייגות לחבריהכנסת ציולינג.

אהרן ציולינג (מפ"ם) :
אחרי העקבות של הרוב למנוע גם תיקונים שהם מענינים של המונים סחריאמצעים, חקלאים ומתיישבים על אדמה שאינה משמשת לספסרות, אין לי תקוה שהס'

היו"ר ז. שפר :
אנו עוברים לסעיף 5 של החוק.

אהרן ציולינג (מפ"ם) :
אנמק בזו אחרי זו שתי הסתייגויות.

שרהאוצר בחר להגביל את סמכויות עצמו בשעה שזה נוגע לאפשרות הגשת עזרה גדולה יותר לשכבות דלות יותר, ולהרחיב את סמכויות עצמו בשעה שזה נוגע להגשת עזרה לשכבות עשירות יותר ובעלות יכולת יותר, ואת עשה לגבי הסעיף הקודם בשעה שהוא הביא לפי נינו לצורך מתן ערבות גבול של 90 ממ"ר נטו. אין זו דירה של שלושה חדרים כפי שאמר. ראיתי ברחוב ארלוורוב, בשיכון פקידי העירייה, דירות נהדרות, בנות שלושה חדרים, בשטח פחות מ-50 ממ"ר נטו ולא 90. גם הפעם אנו עדים להגבלות ששרהאוצר רוצה להגביל בהן את עצמו, ושוב לא לטובה.

בסעיף 5 (א) רוצה שרהאוצר להגביל זכות לעצמו לערוב רק במקרה של משכנתה ראשונה, ובגבולות של 50% ממחיר הבניה, אנו יודעים כי יש ואפשר להשיג משכנתה ראשונה שאינה מגיעה אלא ל-20% בלבד, ונש' אלת השאלה : מדוע לא יוכל המשתכן להשיג לאחר קב' לת משכנתה ראשונה של 20%, גם את עורת הממשלה בערבות ל-30% הנוספים ? מדוע אסור יהיה לשר האוצר לערוב בתחום אותם 50% האחווים, גם אם תוספת המש' כנתה באה כמשכנתה שניה ? והרי זו אינה גדולה במקרה זה. ושוב : ההגבלה שמגביל את עצמו שרהאוצר, מכונה רק לאוחם המקרים שבהם ירצה להיענות לבקשת הער' בות. והכות לסרב שמורה לו תמיד.

אשר לסעיף 5 (ב), אני מבקש שיקשיבו לי היטב, ביהודו אלה היושבים על אדמת הקרן הקיימת לישראל. לפי הצעת החוק, צריכות להישאר לפחות עשרים וחמש שנה של חכירה לאחר המועד שנועד לגמר סילוקה של המשכנתה, ובחכירה מחודשת — צריך שכל התשלומים ייגמרו עד למועד חידוש חוזה החכירה. קרן הקיימת לישראל היא ללא ספק המחכיר הטוב ביותר — היא מחכירה ל-49 שנים עם זכות חידוש חוזה החכירה. נהלל, לדוגמה, קיבלה זכות חכירה ל-30 שנה : 30 שנה כבר עברו ונש' ארו עדיין 19 שנה לזכות החכירה. אם יבואו תושבים חדשים לנהלל, שירצו לבנות לעצמם ותושג בעדם מש' כנתה ל-20 שנה, לא יהיה שרהאוצר מורשה לערוב לה, אם כי ברור שאפשר לחודש את חוזה החכירה לעוד 49 שנים בתום מועד החוזה הראשון ; וזהי זכותה של נהלל. ייתכן שגם הצעתנו אנו מרחיקה לכת יותר מדי, אך על כל פנים אנו מציעים לקבוע במקום 25 שנים, 10 שנים כלכד. ממילא תהיה אפשרות לשרהאוצר להחמיר, אם ירצה בכך, ולתת ערבות רק למי שנותרו עדיין 25 שנה ומעלה עד לתום חוזה החכירה שלו, אך אינני מבין, מדוע אסור יהיה לשרהאוצר לערוב, אם ירצה בכך, גם אם נותר זמן פחות מזה ? אם לא נתקבל הצעת התיקון שלנו, לא יוכלו לקבל משכנתות לבנין במר' בית ישרובי ההתיישבות הוותיקה, אשר על אדמות הקרן הקיימת לישראל.

אני פונה לרוב הקואליציוני ומבקשו, שלא לגלות אויפויציה עיקשת לכל הצעותינו, גם כשהן צודקות ונ' כונות. תלמדו מאתנו, האופויציה, שמצביעים לא פעם בעד הצעות שלכם, אם אנו מוצאים שהן נכונות. חדלו לכם מאופויציוניות קואליציוניות.

פגעתם בחוק זה בענינים שלא היה לכם יסוד לפגוע בהם, בהגבילכם את סמכות עצמכם לא להיטיב, גם כשתיוכחו שהדבר ניתן לעשותו. והצטרכו לתקן זאת בעתיד.

שר-האוצר א. קפלן :

כנסת נכבדה, אינני מבטיח שלא נצטרך להכניס תיקונים, אם המצב ירשה, נכניס ברצון, לאור הנסיון, תיקונים בחוקים שאנו מציעים. אבל ברגע זה, כאשר אנו מציעים חוק, עלינו להשתדל שיהא יעיל ביותר, חבר-הכנסת ציולנינג צייר לפנינו תמונה, כאילו יש באנקים הרוצים לתת הלוואות לבנינים של 23—26 מ"מ, לבנינים של עולים, ומבקשים מאתנו ערבות. הייתי שמח מאד אינני יכולנו להקל עלינו את הוצאות השיכון עליידי הלוואות בנקאיות. במקרה זה הייתי מציע ערבות לא של 70%, כפי שהציע חבר-הכנסת ציולנינג, אלא עד 90%, ולא להרבות תנאים כלפי העולים. עתה אנו מכסים 100% של הוצאות הבניה. אולם לדאבוני הרב, עם ערבות הממשלה או בלי ערבותה, איננו מצליחים לגייס כסף בצורת משכנתאות לבניני העולים, לא לבנינים הזמניים וגם לא לקבועים.

אנו מדברים ברגע זה על צורת בניה לא לוכסוריוזיזית וגם לא דירת מעבר לעולים — חודר למשפחה, אלא על צורת בניה מינימאלית הוגנת, אם לפועלים ותיקים ואם לשיכון העממי. חפשו אפשרות לבניית דירות של שני חדרים, ובמקרים מסויימים הסכמנו לתת הלוואה גם לבניית החדר השלישי. על בניה כזאת אנו דנים.

כנסת נכבדה, הממשלה עשתה מפעל עצום בעזרה להקמת אלפים רבים של יחידות כאלה בעיר ובכפר. הממשלה רוצה להמשיך בכך למרות עניוה, ולחפש פתרון לבעיה הארורה והקשה של דירות בנות חדר, חצי חדר וחדר וחצי. אנו רוצים לחפש אמצעים לכך, כל אחד מבין היושבים כאן המדבר לא רק לשם עשיית רושם, אלא מתוך ידיעת הענינים, יודע מה רבה העזרה שנתנו כאשר אפשרנו לאלפי אנשים משכנתה בגובה 5.5% — 6% בתנאי אינפלציה. הלוואי והיינו יכולים להמשיך בכך, לא רק ב"5.5%, אלא אף ב"6%—7%. גם אנו דופקים על דלתותינו. אני מצטרף שלא הצלחנו לתת הלוואה לתקופה של עשרים וחמש שנה. אולי במשך הזמן נצליח להאריך את התקופה. הלוואי ונצליח לפי שעה לתת הלוואה לארבע-עשרה — חמש-עשרה שנה. בעד הלוואה זו, לא יצטרכו לשלם יותר מן 6% ריבית לשנה, לרבות את התשלום לביטוח. האם זוהי הטלת עול על דלים? אם דינה מתגייסת ומחאמצת לעזור לאלפים ולרבות משפחות. ניהלנו משא-ומתן עם כל ארגוני המשכנתים. הקושי היה לא בשאלת הריבית ולא בשאלת הקרן, כי הם היו מעוניינים בקרן הזאת. אנו גם הודענו בוועדת-הכספים שאם יתברר שכבר כמה שנים שנצטברה קרן ניכרת למדי, ובמידה שאני יכול לקבוע את הפוליטיקה של הממשלות העתידות, הרי האוצר ירונ בהפחתת האחוז הזה. ברגע זה לא עלינו על 6%. בין אם הלוואות ניתנו לשיכון הוותיקים בעיר, או בהתיישבות — הויכוח ביני לבין חבר-הכנסת הרצפלד היה לא לגבי האחוז, אלא על הקמת עוד אלף יחידות — הבאנקים קיבלו למעשה ברוב המקרים עד 4.25% ואנו קיבלנו רק 1.25%—1.5%. רק במספר מקרים כאשר תפשו כסף נוסף, וההלוואה כולה נכנסה למשכנתה זו, עלינו ל"6%, זה הכל יחד. במשא-ומתן עם הבאנקים, עם הבאנק האפוליטיקאי, עם המוסדות ששם יש להסתדרות השפעה גדולה, בכל המקרים האלה דרשו מאתנו להקים קרן זו. והמדינה תוכל לתת כסף בריבית

תייגותי זו ותקבל, אבל אני חייב להגן עליה, משום הטלת האחריות עליכם.

בסעיף זה מחייבים להקים קרן ערבויות בין המשכנתים הדלים. המשכנתן הדל צריך לשאת באחריות למשכנתן הדל ממנו, אם לא יוכל לעמוד בפגעי החיים, ולא יקיים את התשלום בעד דירתו. ואנחנו, המדינה, שיש בה לא דלים לבדו, אלא שמצויים בה גם עשירים, ועשירים מאד, אנחנו רוצים לפטור את עצמנו מאחריות למקרה שחלק מן המשכנתים הדלים לא יוכל לשלם את התחייבויותיו במשכנתה, שאנו, המדינה, נושאים בה בערבות.

שר-האוצר הקדים רפואה למכה והסביר שלמד תורה זו במריקה, שם נוצרה ערבות הדדית למשכנתות של המשכנתים. האומנם מצבם של המשכנתים שם כמצבם של המשכנתים אצלנו? האומנם זה ההיקף של העלייה שם אשר לה צריכים לבנות את הבנינים? מה הסכנה למדינה, אם תשא באחריות ישירה? נוצר פה תקדים, שהמשכנתן יצטרך לשלם מלבד הרבית לחברה שתלווה לו כסף, וייתכן שזאת תהיה רבית לא נמוכה כל-כך, ומל"בד הוצאות — יצטרך לשלם אחוזי-חצי למדינה עצמה, על שהיא נותנת לו ערבות בעת מצוקתו. אנחנו מציעים 0.75% — בעצם צריך היה להסתפק בלא יותר מחצי אחוז, משום שאף שיעור זה מספיק לכיסוי ההוצאות, אם יהיו כאלה. אבל מדוע לחייב את הדלים בערבות שהמדינה יכולה וצריכה לשאת בה לשיכון עולים? כמה יהיה היקף הערבויות האלה, שמקבלי המשכנתה לא יוכלו לשלם? עד היכן נגיע אם המדינה אינה יכולה להטיל זאת על משלם המסים, אינה יכולה להטיל זאת על שכמו של הישוב כולו, שבכללו הישוב המבוסס הוותיק, והעשיר? הצעתכם מחייבת את המתיישבים במקומות של שיכון ותיקים, לערוב לחבריהם במקומות של שיכון נידח ודל. אבל, רבים מאתנו גרים בבתים מסודרים יותר משיכון ותיקים זה, וכל בעלי הבנינים המפוארים — שלושת רבעים מהבניה כיום מבוזעת בבנינים יפים וגדולים, אמנם שלא בערבות הממשלה, אבל בכסף של ספסרות ובחמרים מהשוק השחור — בוני שכוניסו אלה, כמשלמם מסים, יהיו פטורים מאותו משא של ערבות במקרה שחלק מהמשכנתים גים הדלים, רובם עולים, לא יוכלו לעמוד בהתחייבויותיהם. והרי אתם מטילים עליהם כבר עכשיו התשלום של אחוזי-חצי מהוצאות בינם הדל. מדוע עושים זאת? מדוע שיטה זו לשים כובד משא זה על הדל, גם האחר-יתר לקליטת העליה, לשיכון, על הדל, ועל הדל בלבד? אין אני מרוצה משיטת-המסים הנהוגה אצלנו, אבל בכל-זאת, שיטת-מסים זו מצויה בה פרוגרסיבה מסויימת ותוספת עול על המבוססים יותר — ויש גם מסים על מותרות. ופה מטילים אחריות על דבר חיוני ביותר, על דירה דלה בת 25 מטר מרובע, ופחות מזה. אני מבקש מאת שר-האוצר, שר-האוצר של מדינה דלה ועניה, ביחוד בתקופת קליטת עליה זו, שישתדל לחלק עול זה גם על מבוססים ועשירים שבמדינה, ועליו להבין לרוח זו. אינני מאחל המשכת עוני למדינתנו; אני מצפה להתבססותה, אבל אני רוצה שלפחות בתקופת דלות זו ישא גם החלק המבוסס יותר שבתוכה בעול מינימאלי שמטילים עליו.

לא אעלה עוד דבר במה זו לבסס את הסתייגותי בסעיף (ב), שאת תכנה ביססתי בשעה שדברתי על סעיף 3. אני מודיע שגם אם תחוו תיקון אחרון של שלנו, נצ"ב בעד חוק זה, בגלל החלק החיובי שבו, אבל אתם

היו"ר י. סרלין:

לסעיף 12 ישנה הסתייגות שכבר נזמקה.

ה צ ב ע ה

בעד התיקון של חבריהכנסת י. סרלין
 וא. ציולינג 21 —
 נגד 27 —

התיקון לא נתקבל.

סעיף 12 בנוסח הוועדה נתקבל.

היו"ר י. סרלין:

לסעיפים 13, 14, 15 ו-16 אין הסתייגויות.

ה צ ב ע ה

לסעיפים 13, 14, 15 ו-16 בנוסח הוועדה נתקבלו.

היו"ר י. סרלין:

לסעיף 17 היתה הסתייגות לחבריהכנסת סרלין,
 ונימק אותה חבריהכנסת אריאב.

ה צ ב ע ה

התיקון של חבריהכנסת י. סרלין לסעיף 17
 לא נתקבל.

סעיף 17 בנוסח הוועדה נתקבל.

היו"ר י. סרלין:

אני מעמיד עכשיו להצבעה את החוק כולו.

ה צ ב ע ה

חוק ערבות למשכנתאות, תשי"ב — 1952,
 בנוסח הוועדה, נתקבל פה אחד.

ה. חוק הביטוח הלאומי, תשי"ב — 1952 (*)

(קריאה ראשונה)

מניחי היסודות של הציונות, ובראשם החוזה של מדינת ישראל בנימין זאב הרצל, וגם אלה שהניחו את יסודות המדינה על ארמת הארץ, קשרו את תקומתנו המדינית עם עקרונות של צדק חברותי.

בראשית דרכה של תנועת הפועלים בארץ הונח העקרון של עזרה הדדית ודאגה לחלש. זה הפך ליסוד היסודות של הסתדרות העובדים. בתקופה ארוכה של המשטר הקודם, שהתנכר לצרכים יסודיים של הישוב העברי, נבנתה עלידי ההסתדרות רשת ענפה של מוסדות לעזרה הדדית, קופות-חולים, קרן נכות, קרן חוסר עבודה, דור לזר, מציב וכר', לשלימות בשטח זה הגיעה ההתיישבות העובדת — הקבוצה והמושב — בה יודע האדם בשחון אבסולוטי הניתן לו עלידי החברה שבה הוא חי ולה הוא מקדיש את כוחותיו. גם חוגים אחרים, פועליים ולא פועליים, הקימו במשך הזמן מוסדות בריאות ומוסדות אחרים הרואים לחבריהם. אך עלידי קבלת חוק זה אנו עוברים ממסגרת התנדבותית למסגרת מתייבת. אשרינו שוכינו להיות חברי

נמוכה יותר לחוגים הדלים בישוב — לאחר שאנו נותנים 100% לעולים — תבוא הממשלה ותעשה זאת ישר מכספי התקציב, או מן התקציב הרגיל או מתקציב הסיתות. אמר חבריהכנסת גורי ואני חוזר על דבריו, שלפע"מים הרוצה בדבר טוב יותר, בעצם מתנגד לטוב ואינו מאפשר את הטוב. הלוואי ונצליח במשימה שהטלנו על עצמנו. נרשמו למעלה מ-30,000 איש לשיכון העממי, הלוואי ונצליח לגייס את הכספים הנחוצים בהנאים הנוכריים. כבר עתה אנו מנהלים משא ומתן על הגדלת סכומי ההלוואות ועל מתן הלוואה נוספת בסך 500 ל"י, מלבד הסכום הראשון של 700 ל"י. אבל תחילה עלינו לבסס את קרן הביטוח. דוקא משום שאנו ארץ דלה, אנו חייבים לגייס עוד ועוד כספים. אנו צריכים ללכת בדרכים היעילות ביותר ולא בהכרחות, אלא בהגשמה. אני מציע לדחות הסתייגות זו ולקבל את הצעת הוועדה על 1.5%. כך אני מבקש לרשום ב"דברי הכנסת" את אשר הודעתי בוועדת-הכספים, ואת אשר הודעתי לכל ארגוני המשתכנים עד כה, שאם כעבור שלוש שנים נראה שהצלחנו לגייס סכומים ניכרים בקרן ואין לנו הכרח באחוז זה — נבדוק שנית את גובה האחוז. שר-האוצר הנוכחי ימסור לשר-האוצר הבא את ההבטחה הזאת שניתנה בכנסת. אין אנו רוצים להרוויח, אלא להרחיב את פעולת השיכון העממי.

היו"ר י. סרלין:

ניגש להצבעות.

ה צ ב ע ה

התיקון של חבריהכנסת א. ציולינג לסעיף 7
 לא נתקבל.

סעיף 7 בנוסח הוועדה נתקבל.

היו"ר י. סרלין:

לסעיפים 8, 9, 10 ו-11 אין הסתייגויות.

ה צ ב ע ה

לסעיפים 8, 9, 10 ו-11 בנוסח הוועדה נתקבלו.

היו"ר י. סרלין:

אנו עוברים לסעיף י' של סדר-היום: חוק הביטוח הלאומי, תשי"ב — 1952. רשות-הדיבור לשר-העבודה.

שר-העבודה ג. מאירסון:

כנסת נכבדה. אני חושבת לי לכבוד גדול להגיש, בשם הממשלה, את הצעת חוק הביטוח הלאומי, תשי"ב — 1952. היום שבו פותח כל בית-מחוקקים בעולם את דיוניו בחוק הביטוח הסוציאלי הוא מאורע גדול בחיי כל מדינה. אני מרשה לעצמי לומר, כי שבעתים גדול המאורע במדינתנו הצעירה, וזכות גדולה היא לכנסת שכבר בשנה הרביעית לעצמאותנו ניגשת היא לדון בחוק הראשון במערכת החוקים לביטוח סוציאלי.

השאיפה לחיי-חברה מתוקנים ציינה את האומה העברית מראשית הופעתה על במת ההיסטוריה, ולהט נביאיה למען הרש והאלמנה הטביע את חותמו על התפתחותה של החברה האנושית.

אלמנות, יתמות, אבטלה. נבדקו שיטות המימון והתש" לומים: הוכנו חישובים מתימאטיים ואומדניים כספיים, נבחנו שיטות הארגון ושלבי הביצוע, נסקרו פעולותיהם של המוסדות והשירותים הקיימים.

ועדת התכנון שמעה עדויות כפי נציגי המוסדות השונים הנוגעים בדבר. נתקבלו חוות-דעתם של מומי חים בינלאומיים על התכנית המוצעת. ספר התכנון של הביטוח הסוציאלי, שעובד על-ידי הוועדה, הוגש בקיץ 1950 לחבריה הכנסת הראשונה.

ועתה, לתכנון של החוק, כבר אמרתי שהחוק המוצע הוא שלב ראשון בתכנית הכוללת לביטוח לאומי. בשלב זה הוא מנהיג ביטוח לעת זיקנה, ביטוח אלמנות ויתמות (הנקרא בחוק ביטוח מוות), ביטוח אמהות וביטוח תאונות עבודה. השלבים הבאים צריכים לכלול ביטוח בריאות ונכות, וביטוח אבטלה.

ביטוח לעת זיקנה. הבעיה הראשונה בענפי ביטוח אלה היא בקביעת חוג המבוטחים. בין השיטות השונות בחרנו בשיטה הכוללת את כל התושבים מבני 18 ומעלה. לפתרון זה הגענו בעיקר מתוך השיקול שקביעת המבוי טחים לפי מעמדם הכלכלי או לפי הכנסתם אינה צודקת מבחינה סוציאלית ואינה מתאימה לתנאי ארץ שהידי נאמיקה במבנה האוכלוסייה שלה, מבחינה כלכלית, רבה ביותר.

הגיל הפנסיוני שנקבע בהצעת החוק הוא 60 שנה לנשים ו-65 שנה לגברים. לגבי אנשים שעבדו או שיעבדו בעבודות קשות או מפרכות, יורד בהדרגה גיל הפנסיה עד 57 שנים לנשים ו-62 שנים לגברים, לפי אורך זמנה של העבודה המפרכת.

אנו מציעים לקבוע כעת שיטת פנסיה אחידה לכל המבוטחים, שאינה תלויה בגודל הכנסתם או שכר-עבד דתם. הפנסיה תהיה נעה בהתאם לאינדקס יוקר המחיה. לפי הצעת החוק יהיה שיעור הפנסיה, היסוד פלוס תוספת יוקר, 16 ל"י לחודש לזקן בודד, ו-24 ל"י לחודש לזוג זקנים, כאשר אינדקס יוקר המחיה הוא 400 נקודות. פנסיה מוגדלת תינתן למבוטחים למעלה מעשר שנים. אלה יקבלו תוספת של 2% לכל שנת ביטוח שלמעלה מעשר שנות הביטוח הראשונות עד מאכסימום של 50%. זקן בודד שהגיע בגיל 65 ל-20 שנות ביטוח ומעלה יקבל, איפוא, לפי אינדקס יוקר המחיה של 400 נקודות, 24 ל"י בחודש, וזוג זקנים יקבל 36 ל"י בחודש.

זקנים שימשיכו לעבוד או לעסוק בעסקיהם אחרי שגיעו לגיל הפנסיוני, ייהנו, אחרי פרישתם מעבודה, מתוספת מיוחדת של 5%, אך לא למעלה מ-25%. בזמנים שבהם מורגש מחסור בבכלי-מקצוע ואנשי נסיון, מעוניינת החברה לעודד את המשכת עבודתם מעבר לגיל הפנסיה, במידה שהם מסוגלים לכך מבחינת הבריאות. ידוע שגם הזקנים עצמם נוטים לדחות ככל האפשר את פרישתם מן העבודה, אולם בהגיע אשה לגיל 65 שנה וגבר לגיל 70 שנה, הם זכאים לפנסיה אף אם ימשיכו בעבודתם או בעסקיהם.

הפנסיה לזקן, עם כל התוספות האפשריות, היא בסך הכל 30 ל"י לחודש לפי האינדקס הנוכחי, ולזוג זקנים 45 ל"י לחודש, אם יש עוד אנשים שקיומם תלוי בפנסיונר כגון בן נכה, נכד צעיר וכו'. הרי יש משתלמת בעדם תוספת בגובה 6 ל"י לחודש, לפי האינדקס הנוכחי. מה היא תקופת ההכשרה, או הוותק המינימאלי לביטוח המוכה לקבלת הפנסיה? ברוב הארצות נמשכת

כנסת של מדינת-ישראל ואשרינו שכזאת היא הכנסת, הוראה צורך בחוק גם כאשר מדינתנו שקועה בבעיות רבות וקשות. אין אנו מתעלמים מקשיי הזמן בו אנו ניגשים לביצוע הביטוח הסוציאלי. המדינה נמצאת עדיין בשלבי התהוותה ובינה. היא עמוסה הוצאות בטחון וקליטת עליה המונית. היא מתלבטת בקשיים כלכליים גורבים. כל זה לא נעלם מעינינו בשעה שתיכננו את הביטוח העתידי ובעת עריכת החוק הראשון. בעקב תנאים מקשים אלה נאלצים אנו לבצע את התכנית המקיפה לא בבת אחת, כי אם שלבים נטלים. כן מוכרחים היינו להימנע מביטוח הראשון מהטלת שטל כבד מדי על אוצר המדינה.

הביטוח הלאומי, לפחות בשנים הראשונות, יהיה אמצעי לריכוז הון ולהוצאת כסף מן המחזור בשוק. בזאת תרומתו למלחמה באינפלציה. במידה שהמדובר הוא בדמי-ביטוח המשתלמים על-ידי מעבידים בעד עובדיהם, הרי בענף אחר, ביטוח לאומי לפנעגי-עבודה, התשלום בעתיד יהיה קטן בהרבה מקרים מן התשלום הנוכחי לחברות-הביטוח הפרטיות. בענף הביטוח לעת זיקנה ולמקרי מוות, לא יגדל התשלום, כאשר המדובר הוא במפעלים שבהם נהגו עד עתה להפריש סכומים לקופות-הגמולים. אם גדלה הגימלאות, הרי זה נובע בראש וראשונה מעצם מהותו של הביטוח הסוציאלי, היינו, אחריות הדדית של כל המבוטחים, פיזור הסיכון, השוואת העול מבחינת היכולת של המשלם, אחריות דור לדור ואיחוד המינהל והביצוע.

אין אנו המדינה היחידה שדוקא בהיותה במצב כלכלי קשה ניגשה להנהגת ביטוח לאומי. עשתה זאת אנגליה ועשו זאת מדינות רבות אחרות, שראו דוקא בביטוח סוציאלי מנוף כלכלי וסוציאלי חשוב.

ברצוני להדגיש עוד את התנאים המסייעים והמקילים עלינו את הגשמת הבטחון הסוציאלי במדינתנו:

(א) אין אנו ניגשים בשטח זה ליצור יש מאין. לרשר חנו עומדים כבר היום מוסדות ושירותים מפותחים, בעלי הישגים גדולים ונסיון עשיר, העשויים שמשם יסוד איתן לביצוע הביטוח הלאומי.

(ב) הרכב הגילים הצעיר והפרודוקטיבי באופן יחסי של אוכלוסייתנו לעומת ארצות אחרות. בעוד שבצרפת, למשל, מהווים הגילים הפנסיוניים 14% מכלל האוכי לוסיה, ובאנגליה — 13%, אין אלה מהווים אצלנו לפי המפקד האחרון אלא 5.5%. עם יריבו מספר הזקנים בעקב חיסול גלויות אחרות בשנים האחרונות, נשתנה אמנם המצב במקצת לרעה, אולם גם אחרי זאת אין אחוז הזקנים שבגיל הפנסיה עולה על ששה אחוז.

(ג) אנו מוציאים כבר כיום לצרכי הביטוח הסוציאלי על-ידי כל הגורמים סכום העולה על עשרים מיליון לירות בשנה. מרבית התקציבים שמהם מורכב סכום זה, ישולבו בשיטת הביטוח העתידי, ויאפשרו איפוא את מימונו.

עלי לציין את מלאכת התכנון שנעשתה על-ידי הממשלה לשם הכנת הצעות החוקים. לפני שנתיים, בתחילת 1949, מונחה הוועדה הבינמשרדית לתכנון הביטוח הסוציאלי, בהרכב באיכות משרד-האוצר, באיכות משרד-הבריאות, באיכות משרד-הסעד, באיכות משרד-העבודה, יושב-ראש הוועדה היה יצחק קנב. הוועדה עבדה שנה תמימה וחקירה את בעיות הביטוח על כל סוגיו: ביטוח מחלה, אמהות, נכות, תאונות, זיקנה,

כיום נמצא ביטוח תאונות עבודה בידי חברות ביטוח מסחריות, העוסקות בדרך לשם הפקת רווחים. חלק גדול מכספי הביטוח — יש אומרים למעלה מ-40% — מוצא לצרכי תיווך, הוצאות אדמיניסטרטיביות של החברות והרווחים שלהם, משפטים וכו', במצב הקיים אין מבטרי חים פנסיה לקרבה העבודה ומשפחתו, ואילו ההענקות הניתנות הן בלתי מספיקות. גם שיקום הנפגע אינו מובטח. המעבידים נושאים באחריות אינדיבידואלית ואין חובת ביטוח חלה עליהם. הצעת החוק באה להקנות כמה שינויים ראדיקאליים.

ראשית, ביטוח תאונות עבודה ירכוז במוסד הביטוח הלאומי. המעביד אשר ישלם דמי ביטוח למוסד יצא ידי חובתו, וכל החובות כלפי העובד יהיו על המוסד. דרך זו מאפשרת הקטנת ההוצאות של המעביד ויחד עם זה הגדלת הגימלות לנפגע. מלבד זאת מרחיב החוק המוצע הרחבה ניכרת את חוג האנשים הזכאים להענקות; מרחיב את המקרים שבהם יינתנו הענקות נוסף לגימלות, שלא ניתנו עד כה, ומגדיל ברוב המקרים את הגימלות הקיימות; משחרר את המעביד מאחריות ישירה ומשחרר את העובד מתלותו, לשם קבלת הגימלה, במצבו הכל-כלי של המעביד.

לפי החוק הקיים זכאים לפיצויים רק עובדים במובן המשפטי הרגיל של המונח, וחברי קואופראטיבים. לפי החוק המוצע יהיו המבוטחים למקרי פגיעה בעבודה הרבה אנשים המצויים בהכשרה מקצועית ובשיקום מקצועי; חברים בארגונים מוכרים לעזרה ראשונה ולמניעת נזקים לגוף ולרכוש, וכן אנשים העובדים בתקנת תקנות שעת-חירום וגיוס כוח-האדם.

החוק מרחיק גם את המקרים שבהם יהיה אדם זכאי לגימלה. לפי החוק הקיים אין בדרך כלל תאונה בדרך לעבודה וחזרה ממנה מקנה זכות לפיצויים. לפי החוק המוצע יכירו, בסיגים מסויימים, בתאונה שקרתה בסמוך המבוטח בעבודה ומן העבודה. כן יראו בתאונות עבודה תאונה שאירעה בנסיבות מסויימות, בעשות המבוטח טע להצלת גוף או רכוש ולמניעת נזק, אף אם אין פעולות אלו שייכות לתפקידי הרגילים. למשל: פועל בכביש רואה מכונית שנפגעה בתאונה דרכים, ומתוך רגש אנושי הוא חש לעזרת המכונית ואנשיה, ותוך כדי כך נפגע הוא עצמו — לפי החוק הקיים אין רואים בפגיעה הזאת תאונת עבודה, והפועל שמילא את חובתו האנושית אינו זכאי לפיצויים; אך לפי החוק המוצע, יהיה פועל כזה זכאי לגימלות שבתוק.

החוק הקיים מעניק לפועל שנפגע בתאונת עבודה זכות לפיצויים שבועיים, ובמקרה מוות מעניק הוא לתלו-יים בעובד שנפטר, זכות לתשלום חד-פעמי. מאז 1948 מעניק החוק גם זכות לעזרה ולטיפול רפואי בסכום מוגבל.

החוק המוצע אינו מגביל העזרה הרפואית, שתוגש במידת הצורך, ולזאת הוא עוד מוסיף זכות לשיקים רפואי ולשיקום מקצועי. התרומה הקונסטרוקטיבית הגדולה של החוק המוצע, הן מבחינת הפרט הנפגע והן מבחינת משק כוח-האדם במדינה, היא בהבטחת שיקום רפואי מלא, ובעיקר שיקום מקצועי. רבים מנפגעי העבודה הקשים ביותר רוצים, ואף יכולים, לחזור לחיי עבודה, אך עד עתה לא ניתנו להם השיקום הדרוש. החוק המוצע רואה בקרבן העבודה לא רק נושא של זכות גימלה, אלא אף נושא לזכות לעבודה בעתיד, במידה שמצבו יאפשר זאת.

תקופה זאת בין חמש לבין עשרים שנים, אולם בהתחשב עם גיל הצעיר של אוכלוסייתנו, הננו יכולים להציע לצמצם את תקופת ההכשרה ולהעמידה על חמש שנים בלבד, משמע שמיד עם הגנת הביטוח יוכלו בכיטוח זיקנה נשים עד גיל 55 שנה, וגברים עד גיל 60 שנה.

ביטוח מוות, אלמנות ויתמות. לאלמנות ויתומים של מבוטח שנפטר — לא כתוצאה מפעולה מלחמתית או מפגיעה בעבודה — מבטיח החוק פנסיה או מענק חד-פעמי. רק לאלמנה שטרם מלאו לה 40 שנה ואינה מטופלת בילדים, ישולם מענק חד-פעמי, בכל מקרה אחר תשלום תלוי במבוטח שנפטר, פנסיה שוטפת.

אנו מציעים להעניק פנסיות לאלמנות וליתומים כבר לאחר שתי שנות ביטוח. פנסיות אלו, כמו פנסיות היוקנה, יהיו אחידות: 16 ל"י לחודש לאלמנה, ותוספת של 8 ל"י ליתום אחד, 14 ל"י לשני יתומים, ו-20 ל"י ל-3 יותר — כל זה לפי אינדקס יוקר המחיה הנוכחי של 400 גקורות.

הפנסיה ליתומים תשלום עד הגיעם לגיל 14, ובמקרה שהיתום ממשיך בלימודיו — עד גיל 18. יתום שאינו מסוגל לפרנס עצמו (נכה וכדומה) יקבל את הפנסיה בלי הגבלת גיל.

ענף הביטוח הבא שאעמוד עליו הוא ביטוח האמהות. בענף ביטוח זה יהיו מבוטחות עובדות ועובדות עצמאיות. לפי החוק הקיים זכאית עובדת — אך לא עובדת עצמאית — לדמי-לידה בסכום השווה ל-3/4 משכרה ומאכ"ס'ים 8 ל"י לשבוע בשך 8 שבועות. חובה זו מוטלת על המעביד במישרין. החוק המוצע מגדיל את דמי-הלידה עד מלאו שכר-העבודה או ההכנסה של עובדת או עובדת עצמאית בתחום של 16,500 ל"י לשבוע, וכן הוא מאריך את תקופת התשלום 8 שבועות ל-12 שבועות. קבענו כאן שיטה המקובלת בארצות הנאורות והמתקדמות ביותר.

אני שמחה לציין, שהצעת-החוק באה להעניק שי כל נולד, בסך 20 ל"י. המגמה היא לתת את השי בצורת ציוד לנוול. בארץ של עליה המוניט ועליה מארצות נחשלות, אני רואה בשי זה גם משכר לטיפול ראציונלי נאלי ביונקים והדרכת האמהות בשימוש בציוד ובטיפול בילד.

העברת התשלומים של דמי-לידה מאחריותו הישירה של כל מעביד כלפי עובדיו לאחריות המוסד לביטוח, תחלק באופן ראציונאלי את המעמסה על כל מקומות העבודה ולא רק על המפעלים המעסיקים נשים. כן ישא כעת הפועלים בעצמם והממשלה בחלק מהוצאות הביטוח הזה.

אני מצטערת מאד שלא היה באפשרותי לכלול כבר בהצעת-החוק הראשון את ביטוח הבריאות שיבטיח אשפוז לילודת וטיפול מלא בנשים הרות ובתינוקות. ודוקא שטח זה דורש השלמה מהירה. אני מקווה שנוכה בקרוב גם לחוק השני, הכוללת את הסעיפים האלה.

בשטח הביטוח לנפגעי-העבודה אין כיום חלל ריק לגמרי. מאז 1927 קיים בארץ חוק המקנה לפועל, שנפגע בתאונת עבודה, זכות לפיצויים ממעבידו, ומאז 1947 זכאי לפיצויים גם עובד שחלה מחמת מקצועו; בשנת 1948 הביא שרי-העבודה של הממשלה הזמנית תיקון החוק שנתקבל במועצת-המדינה, וכתוצאה מתיקון זה מוגשת גם עזרה רפואית מסויימת לנפגע על חשבון נותן-העבודה שלו.

והמשק יוכל להפריש מהסכומים שנחסכו לפיתוח ענפים אחרים של הביטוח הסוציאלי, כמו ביטוח אמהות. לבר טוח אמהות יידרשו אמנם מצעדים נוספים לעומת הקיימים, אבל אין לשכות שגם כיום נהנות העובדות בשכר ובמשכורת מהענקות מסויימות. אף בביטוח הדיקה ומוות יוכל חלק נכבד מהמבוטחים להשתמש בתשלומים הקיימים מכבר. באותם המקרים שבהם נהגו עד כה עובדים ומעבידים להפריש סכומים לקופת תגמולים או לקופת פנסיה, יוקטנו והאבא ההפרשות לקופות אלו, וכך לא יגדיל הביטוח הלאומי את ההוצאות של מעבידים ועובדים אלה למטרה זו.

ואשר לתקציב הביטוח הלאומי בשנה הראשונה. אם נניח, שבשנה הראשונה לביצוע החוק 1953 נקיף לא כל אלה שחובת הביטוח תחול עליהם, ומספר המבוטחים למעשה יהיה כחמש מאות אלף, הרי לפי החוק המוצע, יצטרך האוצר להכניס לביטוח זיקנה ומוות ולביטוח אמהות כ-1,800,000 לירות. בשלב הראשון תהיה איפוא השתתפותו של האוצר קטנה למדי בתקציב הביטוח כולו, שיגיע לפי המשוער על בסיס שכר-העבודה של 1951, לסכום של 23,000,000 לירות.

ייתכן שיובעו חששות, שמא יפול ביצוע דבר זה כמשא נוסף על הוצאות הייצור, וכיחוד על התעשייה המצויה לפתח את הייצור. ברור שרוב המפעלים המשלמים כבר כעת לא יצטרכו לשלם יותר. לעומת זאת יביא ביטוח החובה לידי כך, שהמפעלים והמעבידים שאינם משתתפים בסוגי ביטוח שונים או כלשהם — יצטרכו מעתה לשאת בהוצאות הביטוח. אלה הם בעיקר מפעלים קטנים, המעסיקים מספר פועלים קטן, החיים בשולי הייצור. כן יקיף הביטוח את העובדים הבלתי-מאורגנים, ליטובתם הם ולטובת החברה.

העקרון היסודי של הביטוח הסוציאלי הוא — להבטיח את האדם מפני הסיכונים שהוא עומד בהם בחייו, וברוך זו ליצור אגירה של בטחון סוציאלי. ארצנו עומדת עתה לפני התפקידים העצומים של הגדלת הייצור והעלאת פרוץ העבודה. לשם ביצוע משימות אלה הכרח הוא לחזק אצל האדם העובד את הרגש של בטחון סוציאלי. החשש לאיבוד כושר העבודה, החרדה מפני מחסור או רעב, והסלידה ממתת חסד — יש בהם כדי לפגוע ביעילות העבודה ובפריונה.

וכעת עלי להסביר בקצרה את בעיית הארגון וכלי הביצוע של הביטוח.

מקובלות בעולם שלוש דרכים עיקריות לקביעת הרשות שבידיה ביצוע הביטוח הסוציאלי. הדרך האחת — המדינה, שהיא בלבד מנהלת ומבצעת את הביטוח. דרך זו היא בעיקר דרך הארצות האנגלו-סאכסיות, ואלה שהלכו בעקבותיהן. הדרך השנייה — ביצוע בידי גוף עצמאי של המבוטחים. דרך זו נהוגה בעיקר בארצות שבהן הביטוח הוא חפשי וללא חובה חוקית. והדרך השלישית, דרך הסניתינה, לפיה הביצוע הוא בידי גוף נפרד, שבהנהלתו משתתפים בממשלה, המבוטחים וגורמים ציבוריים אחרים. בחרנו בדרך השלישית, המתאימה ביותר לתנאי הארץ ולהיקף הרחב של חוג המבוטחים — שהרי כל החושבים מבוטחים לעת זיקנה ולמקרי מוות.

לשם ביצוע הביטוח יוקם מוסד לביטוח לאומי. הוא יהיה גוף משפטי נפרד, הנתון לפיקוח הממשלה ולביקורת מבקר המדינה. הובטח משקל רב לאקטואר של המוסד.

הפיצויים השבועיים המשחלמים לפי החוק הקיים מוגבלים ל-8 ל"י, אך כעת מוצעים פיצויים שבועיים בשיעור 75% משכר-העבודה של הנפגע, לפי קבוצת השכר שאליה הוא שייך, והמאכסיומים הועלה מ-8 ל"י ל-15 ל"י לשבוע.

דמי-הפגיעה השבועיים ישולמו כל עוד אין המבוטח מסוגל לעבודתו, אך לא יותר מאשר בעד 26 שבועות. אם העובד לא יחזור לכושר עבודתו עם תום 26 שבועות, ישולמו לו דמי-ינכות כל עוד יהיה נכה. המגמה היא לשלם גימלת נכות ולא תשלום חדי-פעמי הנאכל על-ידי העובד והופכו במרוצת הזמן לנזקק לשירותי סעד. רק במקרים של נכות קלה ובמקרים שמובטח לעובד סידור קונסטרוקטיבי, ישולם סכום חדי-פעמי.

לאלמנות וליתומים של נפגעי-העבודה ישולמו, פניסיות בשיעור 60% מפנסיות הנכות שלה היה זכאי ראש המשפחה, אילו היה נכה בדרגה של 100%. יתום אחד יקבל 20%, שני יתומים 30%, שלושה ויותר 40%. היתם אחריו המבוטח הזרם — ישלם המוסד גם להם תוספת, אך בתנאי ששך הפנסיות לא יעלה על 100% של הפנסיה הניתנת לנכה מלא.

וכעת לעניני המימון.

כידוע קיימות שיטות שונות בקביעת דמי-הביטוח. יש והם אחידים, אך ברוב הארצות הם מודרגים בהתאם לשכר-העבודה. גם במסודות הביטוח מרצון הקיימים בארץ נגבים דמי-הביטוח באחווים מסויימים משכר-העבודה. מצאנו איפוא לנכון לנהוג לפי שיטה זו בביטוח הלאומי.

דמי-הביטוח של תאונות-העבודה ייקבעו בהתאם למידת הסיכון אשר בענפי העבודה השונים, אלא שלא יעלו בכל המקרים על 3% מהשכר. שיטה זו מעודדת את המפעלים לפעול למען מניעת תאונות-עבודה, ובעתיד תיזן לקבוע נהרות מיוחדות למפעלים שיפתיחו את מספר התאונות. דמי-הביטוח שישולמו על-ידי המעבידים יהיו בשיעור של 1% ועד 3%, משמע שיהיו בדרך כלל הרבה יותר קטנים מאלה שחברות-הביטוח המסחריות מקבלות כעת. דמי-הביטוח של חברות-ביטוח מגיעים כעת עד 30%, ואף יותר מזה.

דמי-ביטוח הדיקה. אלמנות ויתומות יהיו בשיעור של 21% משכר העבודה או ההכנסה של המבוטח. בסוג זה ישתתף האוצר ב-10% של דמי-הביטוח. 31% יחלקו ל-1% לחובת הפועלים ו-11% לחובת המעבידים. מבוטחים עצמאיים ישאו בדמי-הביטוח בשלמותם.

קשה במיוחד קביעת דמי-הביטוח לעת זיקנה ולמקרי מוות. כאן יש להביא בחשבון גורמים שונים וביעיקר את הגיל הממוצע של האוכלוסיה, את גורם אורך החיים הממוצע ואת שיעור התמותה. מבחינת הגיל הממוצע של האוכלוסיה טוב מצבנו ממצבו של המדינות האחרות. כפי שכבר ציינתי, אחוז הוקנים בארץ הוא הרבה יותר קטן מאשר בארצות אחרות.

דמי-ביטוח האמהות נקבעו בשיעור של 1.1% משכר-העבודה, ובסוג זה של הביטוח ישתתפו שלושת הגורמים: המבוטחים ישלמו 0.3%, המעבידים אף הם 0.3%, ואילו האוצר 0.5%. עובדות עצמאיות ישלמו 0.6%.

כפי שהסברתי לעיל, שאפו המתכננים למנוע כפילות והכבדה יתירה על המשק, לא זו בלבד שדמי-הביטוח לתאונות-העבודה לא הגדילו, כי אם להיפך — הוקטנו,

ישיבה נ"א, ט' שבט תשי"ב (5 סברואר 1952)

— חוק הביטוח הלאומי (מאירסון, סרלין); חוק לעידוד השקעות הון (תיקון) (סרלין, גורי, ציולינג) —

מוטלת עלי חובה נעימה להודות לוועדה הבינמשי-רדית, שהזכרתיה קודם, על עבודתה הרבה, המאומצת והיסודית, שנעשתה במשך תקופה ארוכה והניחה את היסוד לחוק זה. מלה מיוחדת אני רוצה להקדיש למי שהיה מרכז ועדה זו, מר קנב, אשר, כפי שידוע בארץ, הנו איש שבסק במשך שנים רבות בלימוד בעיה זו והביא את ענין הביטוח הסוציאלי לידי מפעל קיים. אני חושבת כי שעה זו, בה מובא לכנסת החוק שהוא השקיע בו כל כך הרבה עבודה, היא שעת סיפוק מיוחדת לו.

אין זה מקרה, שאחד החוקים הראשונים שנתקבל בכנסת הראשונה, היה חוק לימוד חובה חינוך, ואין זה מקרה שאנו דנים עכשיו בחוק ביטוח לאומי. הדור שזכה להגשים את חזון הדורות, הדור שזכה לכונן את המדינה העברית מוכרח להיות חזור האחריות הגדולה הרובצת עליו — האחריות להגשמת כל הטוב והנעלה שראו יהו"דים באותה המדינה שלה ציפו. עם קבלת חוק צנוע זה אנו מניחים אבן פינה לבנין חברה, שבה לא יהיה יתום מופקר ולא יהיה זקן הבוכה על זיקנתו, לא בחסדם של גדיבים יהיו תלויים החלשים בתוכנו, כי אם בתור אזרחי המדינה יקבלו את המגיע להם בזכות. והיתה המימ"ד רה: "כל ישראל ערבים זה בזה" לחוק במדינת ישראל.

אני מבקשת להעביר את הצעת החוק לוועדת העבודה של הכנסת, אשר בסמכותה עניני הביטוח הלאומי, כדי שתדון בו דיון מקיף ויסודי.

היו"ר י. סרלין:

הנשיאות החליטה לדחות את הויתוכו על חוק הביטוח הלאומי לשבוע הבא.

ו. חוק לעידוד השקעות הון (תיקון), תשי"ב — 1952 *

(קריאה שניה וקריאה שלישית)

דנה ועדת הכנסת בכך, אם מותר או אסור לי להביא את ההסתייגות. החומר עדיין לא הונח על שולחן הכנסת.

ישראל גורי (יו"ר ועדת הכספים):

כנסת נכבדה. העיכוב שחל נבע מתוך כך שחברי הכנסת ציולינג הביא הסתייגות ובה הוא מציע לשנות גם את הרכב המועצה ולא רק את הרכב המרכז. בוועדת הכספים התעורר ויכוח פרוצדוראלי אם הסתייגות זו היא בגדר הנושא הנדון אם לאו. הבוקר הובא הדבר להכרעתה של ועדת הכנסת, אשר הכריעה לזכות המסתייג. אינני רואה כל עיכוב לדיון בתיקונים אלו, כי המדובר הוא על פרינציפלים ולא על הרכבה האישי של המועצה.

אהרן ציולינג (מפ"ם):

אינני מבין איך מניחים על שולחן הכנסת חומר שלא הוסכם להניח אותו על שולחן הכנסת, ורק היום החליטה על כך ועדת הכנסת. אני מצטער שחסר בידי חומר מסויים לביסוס הצעותי, בכל אופן אסביר את שתי הסתייגויותי כמיטב יכולתי.

אני מציע למחוק את הסעיף שלפיו הוצע להוסיף נציג משדר החוץ למרכז ההשקעות. תפקידו של משדר החוץ הוא לקיים יחסים בינלאומיים-מדיניים; תפקידו של מרכז ההשקעות לקיים פעולות בעלות אופי כלכלי, שמהם עשויים לנבוע גם קשרים וענינים בחוץ-לארץ, אך בשום

בראש המוסד לביטוח תעמוד מועצה שהרכבה ייקבע בתקנות, וברור במועצה ישותפו כל הגורמים המעוניינים, היינו הממשלה, נציגי עובדים, נציגי מעבידים, נציגי עובדים עצמאיים ונציג הציבור הרחב.

לבירור תביעות יוקמו בתידין מיוחדים, כדי להבטיח את בירורן המהיר וכן כדי להבטיח התמחות בתידין אלה בשטח המיוחד. בתידין לביטוח לאומי יהיו מורכבים משופטים מקצועיים שיתמנו במיוחד לכך, ומדיינים נציגי הציבור.

אלה הם קווי-היסוד של החוק המוצע. לא עמדתי על פרטי ההוראות שבחוק, על 121 סעיפים ו-12 תוספות לו. הסתפקתי בציון קווי-היסוד.

ולבסוף עלי לציין את ההתפתחות הגדולה שחלה בביטוח הסוציאלי בעולם ואת המעבר הכללי מביטוח מר-צון לביטוח חובה. לא רק מדינות גדולות כמו אנגליה, צרפת, ברית-המועצות וארצות-הברית מגשימות תכניות נרחבות בשטח זה, אלא גם מדינות קטנות יותר ומפורחות פחות מבחינה כלכלית וסוציאלי, כמו ארצות-דרום-אמריקה ודרום-אירופה ואחרות, הנהיגו בזמן האחרון שיטות מקיפות של ביטוח חובה, ההוסף לנחלת העולם התרבותי בכללותו, והנה כמה מספרים מרכזיים: ברי-טוח תאונות עבודה קיים ב-57 מדינות, ביטוח בריאות ואמהות ב-36 מדינות, ביטוח זיקנה, נכות, אלמנות וית-מות ב-44 מדינות, ביטוח אבטלה ב-22 מדינות, תוספות משפחה ב-27 מדינות. מספרים אלה אינם כוללים ארצות בעלות ביטוח מרצון.

היו"ר י. סרלין:

אנו עוברים לסעיף י"ב של סדר-היום — חוק לעידוד השקעות הון (תיקון), תשי"ב — 1952.

ישראל גורי (יו"ר ועדת הכספים):

כנסת נכבדה. בסעיף 27 של חוק עידוד השקעות הון נאמר, שיוקם מרכז השקעות וזה הרכבו: המנהל (המת-מנה עליידי הממשלה), יושב-ראש וחמישה חברים אשר יתמנו אחד אחד עליידי שרה-אוצר, שרה-אספקה-יהוקרי צוב, שרה-חקלאות, שרה-מסחר-התעשייה ושר-העבודה והביטוח-העממי.

בתיקון לחוק מוצע שבמקום חמישה חברים יהיה המרכז מורכב מחמישה חברים, באופן שעל אלה שמנתי ית-וסף חבר שיתמנה עליידי שרה-החוק. לתיקון זה יש שלוש הסתייגויות, לפי הרשימה שצורפה חברים אשר למסתייגים לאחר שישמעו את נימוקיהם.

היו"ר י. סרלין:

לסעיף הראשון של החוק יש שתי הסתייגויות, של חברה-הכנסת סנה ושל חברה-הכנסת ציולינג. חבר-הכנסת ציולינג ינמק את שתי ההסתייגויות.

אהרן ציולינג (מפ"ם):

אינני יכול לנמק את הסתייגויותי, משום שרק הבוקר

במשק החקלאי ובתנועה הקיבוצית הוא מקיף למעלה מ-50%, כפועלים וכייצורים גם יחד. מה פירושה של שיטה זו של שר-האוצר? — שר-האוצר גילה בזה חוסר אובייקטיביות בייצוג האינטרסים הכלליים של מעמד הפועלים ושל משק הפועלים. זה מוכיח את הנטייה, שאתם מגלים אותה בכל שטחי הכלכלה, לברית עם הבורגנות, אף זו המחפה ונושאת בחובה גם את הנציגות של החלקים הפסולים, של החלקים הספסריים והתוקפניים. אותם אינכם מחרימים, אולם אתם מחרימים חלק גדול של מעמד הפועלים ושל משק הפועלים. החדרמה כזו לא היתה מרשה לעצמה להתסדרות הכללית של העובדים העבריים בישראל, לו היתה צריכה להציע נציגיה, אפילו במשטר הקיים בה, שגם בו לא מעטים גילווי קיפוח והשתלטות; היא לא היתה מרשה למנות נציגות כזאת, כשם שהיא בכל זאת מקיימת שיתוף בין המיעוט שבה בהנהלת מפעליה הכלכליים והמשקיים. משום כך אין להפקיד בידי שר-האוצר, אפילו הוא שייך למפלגה פועלית ולממשלה קואליציונית, שיכפה על הציבור את נציגו, ולא שהנציגים יבטאו את הציבור לאמיתו.

ברצוני להוכיח לבית, שאנחנו הצבענו בעד החוק לעידוד השקעות הון, אנחנו מעוניינים בהשקעות מכל מקום שהוא, אם הן מכוונות לפיתוח פרודוקטיבי ויוצר בתוך הארץ הזאת. אנחנו מעוניינים להקל על משיכת הון. אולם גם בשטחים אלה אתם משתפים את האופוזיציה הימנית ואינכם מוכנים לעודד מידת השיתוף שאנחנו מגלים אותה בכל פעולה יוצרת וקונסטרוקטיבית בארץ.

משום כך אנו מבקשים לקבל תיקון זה ולהבטיח שההסתדרות ולא מישוהו אחר יציע את נציגו מעמד הפועלים ונציגי המשק הממשלה של הפועלים למועצה לעידוד השקעות הון, זה משק הפועלים המשמש בסיס למשיכת הון זו, והוא היסוד העיקרי להשקעות ולמשיכת הון, ולנו בו חלק גדול.

ישראל גורי (יו"ר ועדת-הכספים):

כנסת נכבדה. אינני יכול להחליט על העובדה שחבר-הכנסת ציולינג וחבריו לטיעה בתייחסים בחשדות לכל הצעה הבאה מטעם הממשלה, בין אם הדבר נוגע למדיניות פנים או למדיניות חוץ. השאלה היא אם חשדות אלו מבוססים. עד כמה שהדבר נוגע לענין שאנו דנים בו, הוא פשוט למדי ואין מקום לחשדות. הנסיון הורה שחלק ניכר של ההשקעות אשר המרכז מטפל בהן, בא בעזרתו של משרד-החוקן על-ידי הצירוף שלו במדיניות שונות. על כל מצאנו לנכון ולנוחץ להוסיף באיכות של שר-החוקן.

אשר לחשדות — הרי אין שר-החוקן קובע בעצמו את מדיניותה של הממשלה. מדיניותה של הממשלה, הן מדיניות-הפנים והן מדיניות-החוץ, נקבעת לא על-ידי כל שר באופן נפרד, אלא על-ידי הממשלה כולה. הדבר נקבע בקווי-היסוד של הממשלה ועל כן אין להב-דיל בממשלה בין באיכות של שר-החוקן או של כל שר אחר, כי כולם יחד יפעלו בהתאם למדיניותה של הממשלה ולא לפי המדיניות שקובע כל שר לחוד. אם רוצים לברר את מדיניותה של שר-החוקן ואת מדיניותה של הממשלה, הרי יש הודמנויות לעשות זאת אגב הדיון בשאלות שונות. עד כה נוכחתי לדעת שאפילו הודמנויות אחת לא הותמצה על-ידי סיעתו של חבר-הכנסת ציולינג. מכל מקום, בדיון ההתקיים בוועדת-הכספים לא הביא חבר-הכנסת ציולינג כל עובדה שמרכז

אופן לא קשרים מדיניים. העובדה שרואים צורך להרגיש את הצד המדיני של הרכב מרכז ההשקעות על-ידי תוספת נציג משרד-החוקן, היא עובדה שאינה מדברת בעד היחס החיובי לפרוצס ההשקעות שאנחנו מעוניינים שיתפתח בארץ לטובת עניניה הכלכליים. הדבר מעורר בנו חשדות מוצדקים, ביחוד לאור העובדה של אופי הפעולה הפוליטית של ממשלה זו, שכוונתה לפעמים לחרוג בתחום העניינים הכלכליים מפעולה עצמאית ובלי-תלויה בגורמים מדיניים חיצוניים, כי אם לנקוט דרך שעושה אותנו תלויים בכוחות אשר לעתים אנחנו שוללים את מגמותיהם, מגמות המכוונות לעורר מלחמות בעולם, מגמות שהן נגדנו כמדינה ונגד האינטרסים של המונים עצמם בארצות שונות ורבות, ובעיקר בהתקיים את המשטר שהוקם על-ידי פועלים בארצות שהשלטון מסור בידם.

אנחנו מתנגדים להצעה, לצרף למרכז ההשקעות את נציג משרד-החוקן. אין זה דרוש לעניני המדינה, אין זה דרוש לעניינים הכלכליים וגם לא לעניינים המדיניים. אנחנו שוללים את הגומה של משרד-החוקן כפי שהוא מבטא אותה במדיניותו, ודיו בכך. כל נשים אותו אלוף לכלכלתנו.

הסעיף השני בהצעת התיקון שלנו — מגמתו להדריך את שר-האוצר בקביעת הרכבה של מועצת ההשקעות. אנו חוזרים בזה על הצעתנו שהושמעה בזמן הדיון בחוק כולו, שאותם עשיתם החברים, מקרב הציבור, המהווים את המועצה, לא יהיו ממונים על-פי רצונו השרירותי של שר-האוצר בלבד, כי אם כנציגות של ציבור, שמאחוריה עומדים המוני הייצורים והיוצרים במדינה. אנחנו מבקשים לכן לפרש, כי מחציתם של חברי המועצה יהיו נציגי ההסתדרות העובדים הכללית ומחציתם נציגי הייצורים בארץ. אם הגינונו על שיטה זו משום האופי הדמוקרטי אשר בה, בשעה שדנו על החוק, על אחת כמה וכמה מתחזקים אנו בתביעתנו זו לאור הנסיון.

אני מצטער שאינני יכול להקריא כאן את שמות חברי המועצה הציבורית שנתמנתה על-ידי שר-האוצר, משום שהומר זה, שהוגש לנו בוועדה, איננו מצוי כרגע בידי. אולם תאמינו לי, שהניתוח שאעשה, אם גם לא אעשה אותו על-ידי נקיבת שמות — ואין לי כל ענין מיוחד לטפל בשם זה או אחר — הוא נכון גם על פי זכרוני.

מהי השיטה שהורכבה את שר-האוצר בהרכב המוצע הזאת? — שיטה זו אינה נובעת מיחס אובייקטיבי לאינטרסים של הארץ והערכת כל הגורמים הכלכליים בה. אינני זוכר כרגע את הפרופורציה, אולם מצויים באותה מועצה נציגי יצרנים, ובשעה ששר-האוצר קבע את נציגי הייצורים, קבע את הנציגים מהימין. כאן לא הקפיד בבחירה מחוגי הקואליציה בלבד. הוא הכניס לרשימת חברי המועצה אנשים מושבעים של האופוזיציה הימנית, גם מקרב אלה היושבים בכנסת, וגם מקרב אלה התומכים בהם אשר מחוץ לכנסת. אבל בשעה שקבע את הנציגים מקרב ציבור הפועלים, הוא נמנע מלהכניס חלק גדול של הייצורים. חלק גדול של הייצורים הפועלים נמצא פסול ומותרם על-ידי שר-האוצר זה. לא תמצאו במועצה איש מן התנועה הקיבוצית של השומר-הצעיר, לא תמצאו איש מהקיבוץ-המאוחד, לא תמצאו איש של מפ"ם, כנציג של חלק גדול מציבור הפועלים, המקיף 40% מההסתדרות העובדים, אם איני טועה, ואשר

— חוק לעידוד השקעות הון (תיקון) (גורי, סרלין, בדר); חוק לתיקון פקודת העיריות (סרלין, שפירא) —

צות'הברית בכספי המדינה, למען מגבית ההסתדרות, ואחרון אחרון חביב — חרפת המשא'המתן עם רוצחי עמנו, עם יורשי היטלר, על מנת לקבל את דמ'הדמים, למען „סולחה“. בוודאי אלה הן תרומותיו הכלכליות החשובות של שר'החוק, מפני כך הוא רוצה להיכנס עתה למרכז ההשקעות. לכן הייתי מצידף לבוא כאן בהסתייגות כוללת לחוק כדי שהגורם „הלא יצלח“, שהשתלט במודי ניות'החוק שלנו, יהיה רחוק לכל הפחות ממרכז ההשקעות — שם יש די אי'הצלחות. אבל מאחר שהפרוצדורה של הבית מכריחה אותי לנסח את הסתייגותי כתיקון לחוק, הריני מציע להגביל את הגזירה לתקופת התקציב הנוכחי, כלומר קודם שיקבל שר'החוק — שמשרדו חשוב מאד — את האפשרות להוסיף פקידים למען התפקיד הנעלה הזה.

מרכז ההשקעות נעשה מקום לרדיפות. היו שם חמישה שרים. ברצע ידוע, שר אחד שהיה במרכז זה אבד לו משרדו — זהו שר'האספקה'ההיקצוב שהפך להיות שר'התחבורה; כדי לתת לו פיצוי, מיד הוחלט להכניס לחוק את שר'התחבורה. אדוני נכנס עתה למרכז ההשקעות רק בזכות זו שקדומי היה מר דב יוסף, וכדי לפייסו, עתה מתייצב מתנדב חדש למרכז ההשקעות. זהו כל מה שמוסיפים לחוק עידוד השקעות הון. הפרק השני של החוק הזה, שהיה בהצעה והובא לפני הכנסת והדינונים עליו נדחו לשבוע אחד — הפרק על עידוד הבניה נעלם, והממשלה אינה חושבת אפילו על הגשתו. סבורני שאין לך מראה המשפיל יותר את כבוד הכנסת ואת כבוד המדינה — כי סדרי המדינה עדיין קיימים — מן המצב שבו אין איש חושב על עידוד השקעות הון וכל אחד רק חושב על מקום במרכז להשקעות הון. סבורני שאין זה לכבודה של ההצעה שנושא זה נעלם ואיננו. אין כל ספק בעיני שאילו דאג הרוב לכבוד הבית ולכבוד המדינה, לא היה מעליומו.

ישראל גורי (יו"ר ועדת'הכספים):

חבר'הכנסת בדר תלה בו הדק הנה של תוספת בא'כוח משרד'החוק למרכז ההשקעות הרבה מלושמים, ומנה וספר את כל החטאים של משרד'החוק.

יוחנן בדר (תנועת החרות):

רק חלק קטן מאד.

ישראל גורי (יו"ר ועדת'הכספים):

הוא עשה זאת כדי לכסות על מערומי הדלות בהנמקת הסתייגותו. הוא לא הביא שום נימוק משכנע לקבלת הסתייגותו, ולכן איני רואה צורך להביא נימוקים שכנגד. אני מציע לפני הכנסת לדחות את הסתייגותו.

היו"ר י. סרלין:

נצביע.

הצבעה

התיקון של חבר'הכנסת י. בדר, לא נתקבל.

החוק לעידוד השקעות הון (תיקון), תשי"ב — 1952, בנוסח הוועדה, נתקבל.

ז. חוק לתיקון פקודת העיריות, תשי"ב — 1952 (* (קריאה ראשונה)

שר'הפנים מ. שפירא:

אדוני היושב'ראש, כנסת נכבדה. הצעת'חוק זו מציעה, שבתוספת הראשונה של פקודת העיריות משנת

ההשקעות הן באיזו הצעה שבאה מצד ארצות מזרח אירופה או מצד רוסיה הסובייטית, והשקעות אלו, כולן יחד או חלק מהן, נדחו עליידי מרכז ההשקעות. לכן, אינני סבור שיש מקום לחשדות האלה, ויש לקבל את התיקון הזה כמו שהוא ללא כל כוונת צדדיות. עזרתו של משרד'החוק חשובה מאד בעבר ועשויה להיות חשובה גם בעתיד. לפיכך מן הראוי שבא'כוח משרד'החוק ישתתף במוסד זה.

אשר להרכב המועצה. אמנם מבחינה פורמאלית הכריעה ועדת'הכנסת ליכותו של חבר'הכנסת ציולינג להכניס את הסתייגותו, שהורכב שהיא בגדר הנושא. אולם רצוני לציין שהצעתו של חבר הוועדה ציולינג הוכנסה בשולי הדיון בוועדת'הכספים ולא ניתנה הודמ'ות לשר'האוצר להשיב על האשמותיו. אגב אורחא, הא' שמות האלו לא הובאו לפני ועדת'הכספים כמו שהובאו עתה מעל במת הכנסת. אני מצטער ששר'האוצר לא היה נוכח, כי רק הוא יוכל להשיב עליהן. מסתבר אפוא שאין לראות הצעה זו כדבר שהוא בגדר הנושא, אף עלפי שמבחינה פורמאלית הוכרה וכתוה של חבר'הכנסת ציולינג להכניס את הסתייגותו. אם הרכב המועצה איננו מניח את הדעת יש לדון על כך באופן נפרד. כוונת התיקון הייתה אחת — לשנות את ההרכב של מרכז ההשקעות.

הנני מסתפק בנימוקים אלו ומציע לדחות את שתי הסתייגויות כאחת.

היו"ר י. סרלין:

נצביע.

הצבעה

התיקון של חבר'הכנסת א. ציולינג לסעיף 1(א) לא נתקבל.

התיקון של חבר'הכנסת א. ציולינג לסעיף 1(ב) לא נתקבל.

היו"ר י. סרלין:

בחוק זה יש רק סעיף אחד. הסתייגותו של חבר'הכנסת בדר מוסיפה סעיף לחוק. תחילה נשמע את הסתייגותו ואחר כך נצביע על החוק כולו. רשות'הדיבור לחבר'הכנסת בדר.

יוחנן בדר (תנועת החרות):

כנסת נכבדה. אין זה פשע שמישהו אינו מצליח בתפקידו ומתפש לעצמו תפקידים נוספים. זהו דבר טבעי, זו חולשה אנושית המובנת מאליה. החוק איננו מכשיר הבא להגן על חולשות אנושיות. יש כאן חוק שפירושו להוסיף לתקציב המדינה עוד מספר פקידים למרכז ההשקעות, שעבודתו מסובכת בלאו הכי, והדבר יביא לידי דיונים בינמשרדיים נוספים. דבר זה דיו לנמק את הסתייגותי.

אך יש לי להוסיף כמה מלים לגבי משרד'החוק. לפני זמן'מה התחיל משרד'החוק לטפל בענינים כספיים. ישנו סעיף 4, ישנה העניקה וישנו מילוה העצמאות. עובדה היא שכל עובדיו של משרד'החוק יושבים באר'

היו"ר י. סרלין:

אנו עוברים לחוק לתיקון פקודת העיריות, תשי"ב — 1952, רשות'הדיבור לשר'הפנים.

(* רשומות (הצעות חוק, חוב' 95).

כל הנימוקים האלה. כדי להימנע מאי-הבנה, אני רוצה לענות לחבר-הכנסת ורהפטיג שהעיר אשקלון היא מקום ידוע, אחת מחמשת הערים של סרני הפלשתיים, והיא ידועה גם מימי הבית השני ומימי הביניים ועד זמננו; עד היום הזה ידועות היטב חורבות אשקלון בערבית „עסקלאן“. אגב אורחא. באשקלון היה ישוב יהודי גדול גם בימי מסעי הצלב ואי-אפשר לקחת את השם הידוע הזה ולהדביקו למקום אחר, שהוא אמנם לא רחוק, אולם נבדל ממנו.

יש מקום הנקרא מגדל, מגדל. השם הערבי מייצג שם קדום יותר. יש לנו „מגדלים“ אחדים בארץ. יש מגדל על-יד טבריה, יש בתלמוד מגדל זנוניה, יש מגדל יאבא או מגדל יפו. מגדלים אלה נקראים לעתים קרובות על שמות העיר הסמוכה להם. למשל, למגדל-צאדק קוראים בעברית מגדל-צדק, ואין בכך כל צדק. באמצע המאה התשע-עשרה היה לפני צדק שמו היה צאדק, ומאז קוראים למקום מגדל-צאדק, לפני כן קראו לו מגדל יאבא, ויש מקור עברי בצורת „מגדלי-יפו“. מגדל הסמוך לעיר הקרובה לו, ליפו. לפיכך, כשיש הרבה מגדלים, אין לקרוא למקום סתם בשם מגדל.

משום מה התחילו לקרוא בשם מגדל-גד, מפני שבנחלת יהודה היה מקום שנקרא מגדל-גד. אולם, הוועדה הארכיאולוגית מצאה שאין לכך כל יסוד, ולא זו בלבד, אלא שזוהי את מגדל-גד התנכ"י במרחק ניכר משם, וקבעו שם את השם מגדל-גד, ואין זה מגדל כלל. יש לשמור על השם מגדל כחלק מן השם, כי זוהי צורה עברית, וגם השם הערבי מכיל אותם האלמנטים מן המקור העברי שנשכח. המסקנה היא: אין סוד להשאיר את השם מגדל-גד שהוא במקום אחר ויש לקיים את השם מגדל כחלק מן השם החדש ולהסמיכו לאשקלון ההיסטורית בצורת מגדל-אשקלון.

הכנסת יכולה לעשות הכל. היא יכולה גם לשנות את השם. יש לה רשות לעשות זאת. אבל אין לה רשות להתעלם מן העובדה שישבה ועדה אחראית של מומחים ודחתה את השם מגדל-גד.

אני מציע להעביר את הדבר לוועדה על מנת שתזמין את המומחים, תשמע אותם, ובוודאי תקבל את הביאורים.

אליהו הכרמלי (מפא"י):

למרות העייפות הרבה של כולנו היום והשעה המאוחרת שבה אני נוטל את רשות-הדיבור, אני מרשה לעצמי להעיר על הצעת החוק הנידונה הערה קצרה במספר משפטים. אילו נידון העניין שלפנינו בוועדה מוסמכת של ארכיאולוגים, גיאוגרפים והיסטוריונים מטעם הממשלה, שהיתה קובעת את השם על דעת עצמה בלי להזדקק לאישורנו, אולי לא היינו מתערבים בדבר והשם שהיה נקבע, היה נקבע, בסמכונו עליה. אולם אם שואלים אותנו, הנה, מכיוון שנתערר ספק בלבי, אני חייב להעיר ולומר שבהיתקלי ראשונה בשם מגדל-גד, נזכרתי כמה שאנו מוצאים בספר מקרא עתיקי-יומין ובשירה הנהדרת אשר בו: „אל תגידו בגת, אל תבשרו בחוצות אשקלון“. פסוק זה מחייב אותנו להטיל ספק בשם מגדל המוצע, ואפילו בכיטויו העברי ולא הערבי, מגדל ולא מגידל, שמאל לא הוא יקבע את שם המקום אלא גת המצורפת אליו, ובעיקר — שמא סמיכות זו של גת לאשקלון היא היא אשר בסופו של דבר חסמן את השם הנכון על המקום בחילוף אותיות תלני"ט שהן כידוע ממוצא אחד — וכתחלה הדי' בת' נתקבל השם

1934 יבוא השם „מגדל אשקלון“ במקום „מגידל“, ובכל מקום שבחוק מדובר על „מגידל“ — יראו כאילו מדובר על „מגדל אשקלון“.

ועדת-השמות הממשלתית שליד משרד ראש-הממשלה החליטה ביום י' באדר ב' תשי"א, שלמקום הנקרא כיום „מגידל“ ייקרא „מגדל אשקלון“, בגלל קרבתו לעיר אשקלון ההיסטורית. עיר זו נזכרה לראשונה בשופטים פרק א', י"ח: „וילכד יהודה את עזה ואת גבולה ואת אשקלון ואת גבולה...“. ועתה, עם חידוש הישוב היהודי במקום — אנו מחזירים ליושנה את עטרת השם העתיק לעיר זו. החוק המוצע בא לתת תוקף חוקי החלטה זו, ואני מבקש להעביר את החוק הזה לוועדת-הפנים.

היו"ר י. סרלין:

אנו פותחים בוויכוח בקריאה הראשונה. רשות-הדיבור לחבר-הכנסת ורהפטיג.

זרח ורהפטיג (הפועל המזרחי):

אני מצטער שעלי להתווכח על שינוי שם זה.

ראשית, לתשומת לב שרהפנים. הייתי סבור שכאשר מביאים הצעה כזו, מן הראוי שיובאו לפנינו נימוקי הוועדה הגיאוגרפית שליד משרד-ראש-הממשלה. איני סבור שנכון לאשר הצעות כאלה בלי שנשמע תחילה את הנימוקים. כל הכבוד לוועדה זו, אבל הייתי רוצה לדעת מדוע היא החליטה כך. הנימוקים שהביא שרהפנים אינם משכנעים; הוא נימק את הדבר בכך, שמכיוון שמ"קום זה הוא קרוב לעיר אשקלון — צריך להתחזיר את העטרת ליושנה ולהחיות שם זה.

אם כך הדבר, אני שואל: מדוע הכפילות? מדוע השם „מגדל אשקלון“? אני סבור ששמות כפולים אינם נוחים. אני מבין ש„אשקלון“ הוא שם היסטורי הנזכר כבר בספר שופטים, אבל מה היסטורי שבשם „מגדל אשקלון“? ישנו שם אחר: „מגדל גד“, ואמנם הציבור קורא לאותו ישוב בשם „מגדל גד“, שם זה הוא היסטורי ונזכר בספר יהושע, עוד לפני השופטים. יש אומרים ש„מגדל גד“ לא היתה באותו מקום, אלא בנחלת שבט יהודה. יש לחקור לפחות באיזה מקום היה „מגדל גד“. אני מבין, אפוא, שיתכן השם „אשקלון“ ויתכן „מגדל גד“, אבל אין לערבב את „מגדל“ עם „אשקלון“. עשינו אמנם פעם דבר דומה כשצרפנו את השמות יפו — תל-אביב. הנימוק היה, שהשם היסטורי הוא „יפו“, אך על-יד יפו נוסד פרבר שנקרא „תל-אביב“, וזוהי היום העיר הגדולה.

יוכיחו לנו מומחים בוועדה, היכן היתה „מגדל גד“. אם נבוא ליד מסקה ש„מגדל גד“ היתה במקום קרוב ל„מגידל“ — נקרא לישוב זה „מגדל גד“, ולא — נקרא לו „אשקלון“, אבל לא ייתכן שנקבל את הצירוף „מגדל אשקלון“.

יצחק בן-צבי (מפא"י):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת. אינני סובר שמליאת הכנסת יכולה למלא תפקיד של ועדת שמות. יש ועדת שמות מוסמכת שנתמנתה על-ידי ראש-הממשלה המפרסמת את תוצאות עבודתה, ולה שלוש ועדות-משנה: אחת המט"פלת בצד ההיסטורי-הארכיאולוגי, שניה — בצד הישובי, ושלישית — בצד הגיאוגרפי. שאלת מגדל-אשקלון עומדת על הפרק. יש לנו מומחים ארכיאולוגיים. אינני חבר בוועדת-משנה זו, אם כי איני רחוק ממקצוע זה, אבל אני חבר בוועדה הישובית. שמעתי ואני יודע את

פק ואיננו מסופק, העתיקות יעדו, ודי לכל שם במקור מו. על שום מה אנו צריכים להצמיד את אשקלון למגדל, שביחס לאיתור מקומה יש ספקות? יעסקו חכמים ויימצא השם המתאים למגדל. אני, על כל פנים, מציע להציל מימרה אחת יפה: "אל תגידו בגת ואל תבשרו בחוצות אשקלון". האם נאמר להבא "בחוצות מגדל-אשקלון"? צפויה סכנה, שאם יצמידו את שני השמות במדקום אחד, יסתנו הסוד בין הצמד ויעבור לשלישי, וממנו הלאה, נמקובל. למען תישאר המימרה, ולו למען זה בלבד, ייחד שם לאשקלון בלבד ולא נצרך לה שם אחר. עכשיו הערה אחת רצינית בשולי הענין. אני מרוצה מן העובדה שנתגלגלה זכות על ידי שם "שוב חשוב", שהכרח להביא את אישורו לפנינו, להעיר על הצורך שעבודת ועדת-השמות תהיה מלווה ביקורת ציבורית ותהיה על דעת הציבור. ואולי דרוש מוסד הנבחר על-ידי הציבור ואיננו מתמנה.

כבודם של חכמים במקומו מונח, ואיני מזלזל לא בממנה ולא באלה שהוא זומין אותם לעבוד בוועדות בענין זה. שמעתי שבדוקים כל שם מן הצד ההיסטורי, הישבוני, הגיאוגרפי והארכיאולוגי. לצערי הרב יש לפעמים שהביקרה בענין קביעת השמות חורגת מתחומיה. בהזדמנות זו אני רוצה להביע את צערי על נוהג שנהגו באחד הישובים בישראל. בדרך בין עכו לנהריה קם קיבוץ שקרא לעצמו בשם "קיבוץ על שם לוחמי הגיטאות". שם זה זכאי לקיבוץ בהחלט לשאת אותו, משום שתחבריו הם עצמם מבין הלוחמים. ואין הוא היחיד הזכאי לכך. ישנם מקומות רבים שקראו לעצמם על שם לוחמי הגיטאות או על שם מפקדים מברד הגיטאות, כמו הקיבוץ שעל שם קפלן, ו"יד מרדכי" שעל שם מרדכי אני לכין. קיבוץ זה הוא אחד מאלה. והנה, שם זה נראה משום-מה כבלתי-רצוי. אינני מבין מדוע, אולם הקיבוץ הזה קיבל מכתב רשמי שבו קובעים לו, מבלי שנושאל על כך, שם, שאומרים כי הוא שם היסטורי — השם "אשר". אינני יודע אם זהו ביוק המקום למתן השם "אשר". אולם מדוע ראו צורך לבטל שם של קיבוץ כפי שכבר קרא לעצמו? על שאלה כזאת קיבל הקיבוץ תשובה בכתב: משום שהשם הזה, "קיבוץ על שם לוחמי הגיטאות", צלצלו... איננו עברי, משום שכלולה בו המלה "גיטו" שאיננה מלה עברית. נימוק כזה לפני סול קיבל קיבוץ הנושא שם של לוחמי הגיטאות, ושחבריו הם מבין הלוחמים, ושמיים בתוכו מפעל כבוד לזכר משורר הגיטו יצחק קצנלסון ז"ל.

ואל תחשבו שמשעמד הקיבוץ על דעתו, פס הוויכות. עד היום הזה טרם הושלם הוויכות. ואם תקחו את ספר הטלפונים שבו ישנה רשימת הישובים, כתוב בו לא השם שבתר לעצמו הקיבוץ, אלא השם "אשר", ואם תעינו בשנתון הממשלה תמצאו בו את השם "אשר", ושם "קיבוץ על שם לוחמי הגיטאות" הוא בכל יימצא. אינני מזלזל בשם "אשר" כל עיקר, אולם עד היום אינני מבין את היסוד לאסור שם של "קיבוץ על שם לוחמי הגיטאות", אם לא לראות בזה משו מסויים, שבענין זה ודאי שהוא מכאיב ופוגע מאד.

אני מצטער לציין שאין זה מקרה יחיד, והרבה שמות נכפו על יישובים שלא לרצונם. והיה כבר שם, לא ליישוב כי אם לדרך, שם שאפשר היה לקרוא אותו מלכתחילה גם אחת, והוא שם של כבוד, של גבורה, ולפניו ניתן שם, לא של לוחמים בודדים, כי אם של חטיבה אחת של פורצי-דרך לירושלים — זו חטיבת

מגדל-גד הסמוכה לאשקלון. איני ארכיאולוג ולא חוקר קדמוניות, ואף-על-פי-כן, כקורא סתם ומעיין לפרקים בספרים, אני מרשה לעצמי להסב את תשומת-לבי של חברי הוועדה, אנשי המדע קובעי השמות בישראל, ולבקש מהם שייזכרו גם הם בגת ולא רק במגדל. נאמר כאן שמגדל צדק, ממשל, הוא על שם צדיק ערבי שבנה אותה — צדיק בתור שם פרטי ולא תואר — כהערת חברי-הכנסת בן-צבי. איני יכול לקבל את הסברה שבדיוק כך היה הדבר, ואולי קדם הצדק העברי לצדיק הערבי. עכשיו כשבאים להציע לפנינו שם לעיירה ברורם הארץ שהיא סמוכה לאשקלון, אין נזכרים בקינה הקדומה של אותו משורר עברי קדמון אשר הסמיך את גת לאשקלון שהיתה — אפילו לפי אמצעי התחבורה של הימים ההם, כשמכוניות "קרייזלר" לא נמצאו ביהודה וכל שכן בפלשת — לא כלי-כך רחוקה מאשקלון גם הלוכים ברגל ולרוכבים על במה כחזה. בייחוד כשידוע שאותו משורר-מלך עבר לא פעם בארץ פלשת ונהירין היו לו כל שביליה וגם התגורר בה פעם כפליט מדיני לפי המושגים של ימינו. ונזכרים דוקא ב"מגדל" אשר לא ידוע בדיוק אימתי צורף השם הזה לגד. טוב אפוא לפי דעתי לכן היותר, אם דוקא רוצים לחבר שני שמות, להצמיד את שני השמות הקדומים גת ואשקלון, אשר בכל אופן ביחס לאחד מהם "אשקלון" אין שום ספק שהוא נשמר אפילו בערבית בצורתו הקדומה אם גם משיבשת, "עסקלאן" במקום "אשקלון". היתה פעם תקופת זוגות בישראל בשאלות רוחניות לפי שמות מעצביהן באותו דור. ואם רוצים דוקא' לחדש את הנוסח הווגי בשמות, אין הצורך דוקא להתחיל במגדל-אשקלון.

אליעזר שוטסק (תנועת החרות):
זוהי שלישיה: מגדל-גת-אשקלון.

אליהו הכרמלי (מפא"י):
תקרא לזה: מגדל-גת-אשקלון-שוטסק, ותהיה רביעיה.

אסתר רזיאל-נאור (תנועת החרות):
תוסיף על זה את השם הכרמלי, ותהיה חמישיה.

אליהו הכרמלי (מפא"י):

במקרה דנן אנו יכולים להישאר נאמנים לעצמנו ולהסתפק בשם אחד. לא נעלם ממני שיש השערה על גבעה אחת תל-חורב — בקרבת מקום אשר מיחסים אליה את השם גת — המחייבת זהירות ביחס לצירוף גת לאשקלון כשם משותף. ניסינו פעם לפני כיבוש "זרעין" אשר בעמק יזרעאל ואשר סוכרים אנו שבו היתה בירת החורף של חזאב ובו כרם נבות היוזרעאלי, לקרוא את "עפולה" אשר בעמק בשם עיר "יזרעאל" ולא עלה בידנו. אם כי השם מכובר מאד. הצעת איפוא להעביר את ההצעה לוועדה עם כל ההערות שנשמעו ועם המלצה מצדי שמא נסתפק הפעם בשם "אשקלון" בלי שום לוי "מגדל" אשר במקורו אולי הוא ממש מגדל בחומת גת, או בחומת אשקלון ותו לא.

אהרן ציולינג (מפ"ם):

כנסת נכבדה. לא אתנגד להעביר את השאלה הזאת לוועדה, ואם בשם סיעתי אני מידב — לא תתנגד לכך הסיעה. השם לא נראה בעיני, גם משום שאנו עתידים להרבות יישובים בישראל וניזקק להרבה שמות, ואין הכרח "בלבוע" בבת אחת שני שמות, שכל אחד מהם עשוי לקבוע ברכה ליישוב. אשקלון, מקומה איננו מופק

היו"ר י. סרלין :

גמרנו את הקריאה הראשונה של הצעת חוק זו. שר הפנים בודאי מעוניין לענות.

שר הפנים מ. שפירא :

אני מוכן להצטרף להצעת מר בן צבי, ולהשאיר זאת לוועדה.

היו"ר י. סרלין :

אני מניח שאין התנגדות להצעה להשאיר זאת לוועדת הפנים.

רשות הדיבור להודעה קצרה לחבר הכנסת בן צבי.

יצחק בן צבי (מפא"י) :

אני מצטער מאד שחבר הכנסת ציולינג מסר כאן כמה דברים שאינם מיוסדים על ידיעת הענינים. קיימת כאן ערבוביה גדולה. אכן היתה קיימת ועדה זמן רב על ידי הקרן הקיימת לישראל. היו בה נציגי מוסדות שונים. היא נתמנתה אך ורק לענינים ישוביים. כל זה היה לפני היות הוועדה הממשלתית.

כשהוקמה הוועדה הממשלתית על ידי ראש הממשלה, נסתיימה פעולת הוועדה של הקק"ל, כפי שהסברתי, והתחלה הסופית היא בידי המועצה הכללית.

קיימות שלוש ועדות משנה : לענינים גיאוגרפיים, לשמות היסטוריים ארכיאולוגיים, ולשמות ישוביים.

אשר לאופן העבודה. אין הוועדה מזלזלת כלל בדעת הישובים. למשל, אקת את דוגמתו של חבר הכנסת ציולינג, שאלת מורדי הגיטו. אין זה ענין היסטורי, אף לא גיאוגרפי אלא ישובי. המשא והמתן בענין זה היה ממושך. נקראו נציגי המושב. באו שני נציגים, והתנהלו ויכוח ארוך. נכון הדבר שאחד מן החברים הביע את התנגדותו הגמורה לשם זה. השם אינו סופי. הענין לא נגמר. המזאווהמתן מוסיף להתנהל, והוועדה תסכם את אשר תמצא לנחוץ לסכם ובודאי תחשב בדעת אנשי הישוב המיוחד הזה. אם הכנסת תרצה לשמוע פרטים נוספים על הענין, כמדומני אפשר לעשות זאת טוב יותר במסגרת של ועדה — ועדת הפנים.

היו"ר י. סרלין :

הישיבה תחודש מחר בשעה 12.

הראל" מהפלמ"ח. אך השם נמצא ככלתייראי — והוח"לף, לא עלידי מומחים, לא עלידי היסטוריונים, לא עלידי חוקרי הישוב, לא עלידי ארכיאולוגים.

הנה שתי דוגמות, ואני מצטער מאד, שניתנה לי אס"רות להזכירן רק במקרה זה של הצעת חוק לצורך שם, לאחר שמן החובה היה להביאו לפנינו בגדר החוק בוועדה, לשקול את דבר קביעת השם למגדל. אולם אנב בירור זה נרצה גם לברר מהי הדרך הציבורית ומהי הבי קורת הציבורית לקביעת שמות לישובים, לא רק לענין השמות שהזכרתיים.

אנו שמחים לכל שם חדש, לכל ישוב חדש, אבל הר בה פעמים אנו נתקלים בעובדה כי דעת חכמים לא עמדה להם בבחירה טובה בקביעת השמות בארצנו, ואנב הבי רור החוקיפורמאלי בענין שלפנינו נצטרך לברר גם את הענין המקיף, הכללי, שייתכן שהוא נוגע למעמקים רבים, לרגשות, להבחנת הטעם, לחקר הענינים.

יוזר הררי (המפלגה הפרוגרסיבית) :

כנסת נכבדה. בירור ממצה זה, נדמה לי, לא יהיה שלם בלי הערה אחת נוספת, והיא, שפקודת העיריות אינה המכשיר הנכון לשינוי שמות. המבנה כולו של פקודת העיריות הוא, שלגבי מקומות ידועים בעלי שמות מושרשים, קובעת הפקודה באותם המקומות עיריות, ובתוספת היא מזכירה היכן יהיו העיריות. פה הפכו את הסדר, אומרים: העיריה קיימת, אלא שלא ידוע כני כול בדיוק איפה, ובמקום שעד עכשיו היה קרוי מגדל. הפקודה קובעת היכן יוקמו עיריות ולפי מה יהיה שמן של העיריות שהוקמו. עכשיו באופן מלאכותי כאילו קוב עים שם חדש, מבחינה משפטית בדלת אחורית עלידי להטוט משפטי, לדעתי, זוהי ההודמנות הטובה להדגיש — גם בעקבות דבריו של חבר הכנסת ציולינג — שמן הראוי שיהא במדינה חוק כללי הקובע סדרים לקביעת שמות למקומות השונים, מי הוא הקובע ולפי איוז פרו צדורה נעשה הדבר, והיכן נרשם השם, הטעון פרטום ב"רשומות" כדי שיהא ידוע לכל.

לדעתי, הוויכוח כולו אינו במקומו, כי לא עלידי פקודת העיריות משנים שם של מקום. יש קודם כל לק בוע את שם המקום, ורק אחר כך יכולה לקום שם עיריה. זו היתה ההערה שרציתי להעיר.